Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem
NAJER FOLKSBLAT

פרייז 30 גראשען

היינט 22 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 82 | Łódź, Piątek, 5 kwietnia 1935 r. | דרייצענטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, ב׳ ניסן תרצ״ה | № 82

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — 224-71 אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז. פעטריקאווער 21, טעל.

ענדעקעס האלטען נישט דעם אפמאך

און פרובען ווייטער ארויסרופען אנטי־יודישע סקאנדאלען

פערענדיגט די צווייטע לעזונג פון שטאטישען בודזשעט

די נעכטיגע זיצונג פון שטאָט־ראַט איז געווען א פערהעלטניסמעסיג קורצע. ס׳האָט געהאַלטען ביי נעילה פון בודזשעט, מ׳האָט נאָך גערארפט אדורכגעהן אלע הכנסה־פּאָזיציעס און דעם בודזשעט פון די שטאָטישע אונטערנעמונגען. די ציוניסטישע פראַקציע, וועלכע איז צוליב די געשעהענישען פון 2. אפריל נישט געקומען צו דער עהערנעכטיגער זיצונג פון שטאָט־ראַט זענען נעכטען אין די קולואַרען געווען. זיי האָבען געהאַט צוגעגרייט אָפּצוגעבען אנ׳ערקלערונג וועגען די געשעהענישען און היות ווי די ציוניסטען האָבען זיך דערוואוסט, אז דער קאָמיסאר וואָיעוואָדזקי וועט נישט דערלאָזען אָפּצוגעבען קיין ערקלערונגען, שטיצענדיג זיך אויף דעם אָפּמאך צווישען די פראַקציע־פּרעזעסען, זענען זיי אין זיצונגס־זאַל נישט אריינגעגאנגען.

מ׳הויבט אָן צו שטימען די הכנסה־פּאָזיציעס פון בודזשעט, ס׳קומען נישט פאָר קיין שום דעבאַטען. די ראַטמענער ווילען זיך, די „גדולים" פון די ענדעקעס זעהען נישט פאר זיך קיין „יודען־ארבייט" און גענוצען... שפּעטער איז אבּיסעל לעבעדיגער געוואָרען, דאָס איז געווען ביים בעטראַכטען דעם בודזשעט פון די שטאָטישע ווירטשאַפטען, וועלכער איז אינגאנצען געשטראָכען געוואָרען דורך די ענדעקעס.

ס׳ווערט אָנגענומען איין אָפּטיילונג נאָך דעם אנדערען, ביים „אוזשאָנד ראָזיעמטשי" לעגט ראַטמאַן אורבאַך פאָר צו פערקלענערן די אָפּצאָהלען פאר די לאָקאַטאָרען) וועלכע ווענדען זיך צו דעם דאָזיגען אַמט. בכלל קריטיקירט ראַטמ. אורבאַך די טעטיגקייט פון דעם דאָזיגען אַמט.

קאָמיסאר וואָיעוואָדזקי ערקלערט אז דער אַמט איז א געריכט און טאָר נישט קריטיקירט ווערען ווי יעדעס געריכט, אויך די אָפּצאָהלען ווערען בעשטימט דורכ׳ן געריכט.

ביי די הכנסה־פּאָזיציעס נעמט זעהר אָפט דאָס וואָרט ראַטמ. אורבאַך. די ענדעקעס מאַכען צוליב דעם פרעהליך, דער ראַטמאַן הערט זיי אָבער ווי דעם קאָטער און נעמט דאָס וואָרט ווען ער געפינט דאָס פאר נויטיג.

דאן טראָגען די סאָציאַליסטען אריין פאָרשלאָגען וועגען אָפּשאַפען דעם אָפּצאָהל פאר בעשייניגונגען פון מאַגיסטראַט פאר „זופּו", וועגען קלענער מאַכען דעם פרייז פאר אנטי־טיפוס פיגולקעס, וועגען פערבּיליגערן די אָפּצאָהלען אין די אנטי־שווינדזוכטס בעראַטונגס־שטעלען א. אז. וו.

די אלע פאָרשלאָגען ווערען אָפּגעוואָרפען.

ראַטמאַן אורבאַך לעגט פאָר צוריקצושטעלען די פּאָזיציע פון הייזער־שטייער פאר קליינע הייזער, וועלכע איז רעדוצירט געוואָרען דורך די ענדעקעס. ער ווייזט אָן, אז דערמיט האָבען די ענדעקעס געגעבען די הויז־בעזיצער א מתנה פון 100.000 זל., וועלכע וואָלט געקענט פערנוצט ווערען אויף וויכטיגערע צוועקען.

קאָמיסאר וואָיעוואָדזקי ערקלערט, אז ס׳איז נאָך בכלל נישט בעקאנט צי די פינאנץ־קאַמער וועט נאָך היי־יאָהר קענען זיך צופּאַסען צו די נייע סטאַוקעס.

דער פאָרשלאָג פון ראַטמאַן אורבאַך ווערט אָפּגעוואָרפען.

נאָכ׳ן אָננעמען די הכנסה־פּאָזיציעס טרעט מען צו דעם בודזשעט פון די שטאָטישע אונטערנעמונגען גאַזאָווניע, פּאַלעסיע, די הייזלעך אויף מאַניע און כאָיני.

דאן טרעט מען צו צו די שטאָטישע וואַרשטאַטען וואָס רופט שוין ארויס א גרויסע דיסקוסיע. ראַטמאַן וואַלטשאַק (פּ. פּ. ס.) ערקלערט, אז די ענדעקעס האָבען געשטראָכען די פּאָזיציע פאר די וואַרשטאַטען, ווייל זייערע ראַטמענער ווילען אליין בעקומען די דאָזיגע ארבייטען, אין די קליינע וואַרשטאַטען ווערען די ארבייטען מעהר עקספּלאָאַטירט און אויסגענוצט. די ענדעקישע ראַטמענער ווילען פּטור ווערען פון אנ׳ערנסטען קאָנקורענט.

ראַטמאַן טראַוקאָווסקי (ב. ב.) איז אויך פאר דערהאַלטען די וואַרשטאַטען.

ס׳נעמט א וואָרט דער אדוו. קאָוואַלסקי, וועלכער נוצט אויס די געלעגענהייט צו האַלטען די ווירטשאַפטליכע פּראָגראַם־רעדע און זאָגט, אז דאָס איז א המשך פון זיין יודען־דיסקוסיע. די רעדע פון קאָוואַלסקי׳ן איז געווען אנ׳ארטיקעל פון א היטלערישער צייטונג וועגען דעם קומען צו דער מאַכט פון דעם מיטעלשטאַנד, אָפּשאַפען די גרויסע אונטערנעהמונגען און שאַפען לויטער קליינע, פערשטעהט זיך, אז קודם כל דארף צוגענומען ווערען די דאָזיגע פּאָזיציעס ביי יודען. ער רעדט דאן נארישקייטען וועגען דעם, אז די מאַשין מאַכט נאַריש דעם מענשען, אַלזאָ אויס מאַשינען און גרויסע פאַבריקען. דער סוף פון דער „קלוגער" עקספּאָזע איז, אז מ׳דארף אָפּשאַפען די שטאָטישע וואַרשטאַטען.

בעת זיין רעדע פּראָטעסטירען די יודישע ראַטמענער, וואָס קאָוואַלסקי הויבט ווידען אָן צו פּראָוואָצירען די יודען, אנגרייפענדיג זיי.

ראַטמאַן מילמאַן שרייט: פּאַניע קאָוואַלסקי, צי ווילען קליינע וואַרשטאַטען אויך אויסארבייטען אעראָפּלאַנען.

ראַטמאַן גאַלינסקי (פּ.פּ.ס.) זאָגט: ערשט איצט האָט קאָוואַלסקי געהאַלטען זיין ווירטשאַפטליכע עקספּאָזע, וועלכע איז נישט קיין נייעס. אזוי האָט היטלער אויך גערעדט ווען ער איז געקומען צו דער מאַכט איז אָנשטאָט צוצוטיילען די גרויסע אונטערנעמונגען אויף קליינע וואַרשטאַטען, האָט ער געשאַפען 5 מיליאָן ארבּייטסלאָזע. די קליינע אונטערנעמונגען זענען די וואַנצען, וועלכע דער ארבייטער־קלאַס בעקעמפט אמשטאַרקסטען. נאָר אין די דאָזיגע וואַרשטאַטען ארבייט מען 14 שעה אין מעת־לעת נאָר דאָרט גיט מען נישט קיין אורלויבען, נאָר דאָרט זענען נישט פאַרהאַן קיין היגיענישע בעדינגונגען.

סטאַלאַרעק (ענדעקעס) איז אפשר דער נארישסטער צווישען אלע חכמים אין שטאָט־ראַט, ער טרעט ווידער אמאָל ארויס מיט דעם גאַנצען גיפטיגען ארסענאַל געגען יודען, די יודישע ראַטמענער פּראָטעסטירען שטאַרק געגען דעם און מאַכען אויפמערקזאַם דעם קאָמיסאר, אז זיי האַלטען נישט דעם צוזאָג.

דערנאָך רעדט נאָך קאָפּטשינסקי, וועלכער האָט דאָס מאָל אויסנאַהמסווייז נישט גערעדט וועגען יודען.

ראַטמאַן וואַלטשינסקי (בעבע) פּראָטעסטירט ווי אמשאַרפסטען וואָס די ענדעקעס האַלטען נישט דעם אָפּמאַך און רעדען ווידער וועגען זאַכען, וועלכע האָבען נישט קיין שייכות צום ענין, וועלכער ווערט בעהאַנדעלט.

קאָמיסאר וואָיעוואָדזקי גיט אויפקלערונגען וועגען די שטאָטישע וואַרשטאַטען. קאָוואַלסקי שטערט פּסדר. דער קאָמיסאר גיט איהם א שאַרפע לעקציע און רופט איהם צו אָרדנונג. דער אדוואָקאַט ווערט רויט ווי א ציגנטער און קען זיך קיין עצה נישט געבען.

ראַטמאַן שניידער פון ב. ב. שרייט: דאָס איז דער פּאַיאַץ פון שטאָט־ראַט.

די ענדעקעס וואַרפען אָפּ די פּאָזיציע פון די שטאָטישע וואַרשטאַטען, וועלכע וועלען אזוי ארום מוזען ליקווידירט ווערען.

צום סוף ווערען אָנגענומען אלע ווייטערדיגע פּאָזיציעס פון די שטאָטישע אונטערנעמונגען און עס ווערט פערענדיגט די צווייטע לעזונג פון בודזשעט.

די זיצונג ווערט געשלאָסען 11 א זייגער אין אָוועגד. די דריטע לעזונג פון בודזשעט וועט פאָרקומען די קומענדיגע וואָך.

* * *

די ציוניסטישע פראַקציע האָט אויף איהר לעצטער זיצונג אויסגעארבייט פאָלגענדע ערקלערונג, וואָס די פראַקציע האָט אָבער נישט געקאָנט פאָרלעזען אויף דער זיצונג פון שטאָט־ראַט. אין דער ערקלערונג ווערט געזאָגט:

„אין נאָמען פון דער ציוניסטישער פראַקציע האָב איך דעם כבוד אָפּצוגעבען פאָלגענדע ערקלערונג:

דער פערלויף פון דער בודזשעט־דיסקוסיע אין לאָדזער שטאָט־ראַט האָט אונז איבערגעציינגט, אז א נאָרמאַלע פּאַרלאַמענטאַרע צוזאַמענארבייט פון אלע גרופּען, וועלכע האָבען אין זינען נאָר דעם וואוויל פון דער שטאָט און איהרע איינוואוינער, איז פּולשטענדיג אונמעגליך. אלע אונזערע פאָרשלאָגען און פּראָפּאָזיציעס פון רעגירונגס־קאָמיסאר אין דער פראַגע פון סובסידיעס פאר יודישע געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציעס פאר בילדונג, געזונדהייטס־וועזען און סאָציאַלע הילף — זענען אָפּגעוואָרפען געוואָרען נאָר דערפאַר, ווייל דאָס זענען יודישע אינסטיטוציעס. ס׳איז נישט בעריקזיכטיגט געוואָרען זייער טעטיגקייט כאַראַקטער און נוצליכקייט.

די האַנדלונג פון די ענדעקישע ראַטמענער בעליידיגט אונזער נאַציאָנאַלען כבוד. בעת די לעצטע זיצונגען האָט מען אָנגעגריפען נישט נאָר די בעזונדערע ראַטמענער נאָר אויך אויף אויף אנ׳אונדערלאַזבאַרען אופן איז בעליידיגט געוואָרען דאָס גאַנצע יודישע פאָלק. אויף דער זיצונג פון 2 אפּריל זעהענדיג, אז זיי ווערען נישט בעשטראָפט, האָבען די ענדעקישע ראַטמענער בענוצט אפילו פיזישע געוואַלד. צוליב דעם אלעם ערקלערען מיר, אז מיר וועלען נישט קיין אנטיילנעמען אין די ווייטערדיגע ארבייטען איבער׳ן בודזשעט, נישט וועלענדיג נעמען אויף זיך די פעראַנטוואָרטליכקייט איבער דער בודזשעט־פּאָליטיק פון דער איצטיגער מעהרהייט און נישט קענענדיג אָנטיילנעמען אין זיצונגען אין אנ׳אַטמאָספער, וואָס גיט נישט קיין גאַראַנטיע פון פערזענליכער זיכערקייט.

מיניסטער אידען אין פראג

נעכטען איז ער שוין צוריקגעפלויגען קיין לאנדאן

פ ר אָ ג. 4 (ספּ. טעל.)

דעם מיניסטער אידען, וועלכער איז אָנגעקומען קיין פראָג, האָט מקבל־פנים געווען דער טשעכישער אויסערן־מיניסטער בענעש.

אין אויסערן־מיניסטעריום איז שפּעטער פאָרגעקומען דער שמועס צווישען מיניסטער אידען און מיניסטער בענעש.

פּ ר אָ ג, 4 (ספּ.)

בעת׳ן פריהשטיק לכבוד דעם מיניסטער אידען, האָט מיניסטער בענעש געהאַלטען אַ רעדע אין וועלכע ער האָט אָנגעוויזען, אַז דער וויזיט אין טשעכיען פערענדיגט אידענס רייזע, וואָס האָט דעם ציל צו פערפעסטיגען דעם שלום. בענעש האָט פערענדיגט זיין רעדע מיט דער ערקלערונג, אַז טשעכיען דינט די זעלבע צילען לטובת דעם שלום, ווי ענגלאַנד.

אין דער תשובה האָט מינ. אידען געזאָגט: „מיינע וויזיטען אין אַ רייה הויפּט־שטעט האָט געהאַט דעם ציל צו פערזיכערען דעם שלום, די צייטען, ווען פעלקער האָבען געזוכט צו פערבעסערן זייער עקזיסטענץ דורך מלחמה, זענען שוין לאַנג איבערגעלעבט. מיר זענען אלע ענג צווישען זיך צוזאַמענגעבונדען. מיר וועלען אלע פאַלען, אָדער מיר וועלען זיך אַלע צוזאַמען דערהאַלטען. דאָס איז דער יסוד פון פעלקער־ליגע־פאַקט.

מיניסטער אידען אפּגעפלויגען פון פראג

ל א נ ד אָ ן, 4 (ספּ.)

רייטער איז מודיע פון קעלן. אַז אויף דער צוריקרייזע פון פראָג, האָט זיך אָפּגעשטעלט אין קעלן דער מיניסטער אידען. היינט פריה וועט אידען ווייטער פאָהרען.

דאָס אָפּשטעלען זיך אין קעלן איז געשעהען צוליב די שלעכטע אַטמאָספערישע בעדינגונגען, וואָס האָבען אונמעגליך געמאַכט דאָס ווייטערדיגע פליהען.

פערסמט צוויי עמיגראנטקעס פון דייטשלאנד

לאָנדאָן, 4 (ספּ. טעל.)

„רייטער" איז מודיע: היינט האָט מען געפונען פערסמטע די צוויי עמיגראַנטקעס פון דייטשלאַנד דאָראַ פאַביאַן, און א בעקאנטע פעמיניסטקע מאַטילדא וואורם, ווי מען זאָגט זענען זיי געוואָרען פער׳סמט. דאָראַ פאַביאַן האָט זיך פערנומען מיט דער הילף פאר יאַקאָב׳

די סעסיע פון אקציאנס־קאמיטעט

אלע קאמיסיעס בעראטען זיך

י ר ו ש ל י ם, 4 (יט״א טעלעגראַפיש)

אויף דער סעסיע פון אַקציאָנס־קאָמיטעט, האָבען זיך נעכטען בעראַטען די קאָמיסיעס. די פּאָליטישע קאָמיסיע האָט בעהאַנדעלט די פּראַגע וועגען זיכערען די רעכט פון די עולים זיי זאָלען קענען בעקומען ארץ־ישראל־בירגערשאַפט. וועגען רעגולירען דעם רעכטליכען מצב פון די אונלעגאַלע עולים.

אין שייכות מיט די מיסברויכען מיט סערטיפיקאַטען, האָט יצחק גרינבוים אריינגעטראָגען אַ פאָרשלאַג, צו בעשטימען אַ ספּעציעלען געריכט פאַר די ענינים.

די פינאַנץ־קאָמיסיע האָט זיך בעראַטען וועגען דעם בודזשעט פון דער עקזעקוטיווע.

דער ציוניסטישער קאָנגרעס זאָל בעשטימט ווערען אויף סוף אויגוסט.

די ענגלישע פאליטיק און מזרח־פאקט

ל אָ נ ד אָ ן, 4 (ספּ.)

„טיימס" האָט אָפּגעדרוקט אנ׳ארטיקעל וועגען דער ענגלישער פּאָליטיק.

שרייבענדיג וועגען קאָלעקטיווען סיסטעם פון דער ענגלישער פּאָליטיק, ווייזט די צייטונג אָן, אַז די פּוילישע פאַקטאָרען האָבען געגעבען צו פערשטעהען, אַז פּוילען וועט נישט צושטעהען צום פאַקט פאַר געגענזייטיגע הילף אויף מזרח־איירָאָפּא, פּוילען וועט אָבער נישט ווערען מיטאַמאָל בעצייכענט אַלס געגנערין פון קאָלעקטיווען סיסטעם, די דייטשען שטעלען זיך אויך ענטגעגען דעם פאָרשלאַג פון אַ מזרח־פאַקט. עס איז בעקאַנט, אַז קאַנצלער היטלער איז גרייט צו שליסען אַ נישט אַגרעסיע־פּאַקט מיט יעדען שכן, מיט אַנ׳אויסנאַהמע פון ליטע, צוליב די מעמעל־שוועריגקייטען, ער איז אויך גרייט, אַז אַלע בעזונדערע פּאַקטען זאָלען פעראייניגט ווערען אין אַנ׳אַלגעמיינע קאָנוועניע, לויט וועלכע קיין שום מלוכה זאָל נישט געבען דעם אָנפאַלער קיין שום הילף, נישט פינאַנציעל, עקאָנאָמיש, אָדער מיליטערישע ענגלאַנד וויל אלע מלוכות פעראייניגען אין דער פעלקער־ליגע.

דיקטעז

פון דער אַלער-בעסטע מאַרקע „OLZA“ ווי אויך דיקסען פון אַנד. פאַבריקען אין אין אַלע שטערקען און גרעסען

פּאַרניערן

אין- און אויסלענדישע צו בעקומען ביי דער פירמע

Łódź, Strzelecka 7 (dawniej Kolejna) tel. 155-84

„Pe-Ge-Ko“

GUARANTEED

MARKA F.R.S. OCHR.

FINEST WOOL

BIELSKO

F. RABINOWITZ i Synowie

FABRYKA SUKNA

BIELSKO

די מאָדערנסטע הערן-שטאָפען

ספּעציאַליטעט:

אויף דאַמען-מאַנטלען

ערשטקלאַסיגע קוואַליטעטן

צו בעקומען אין יעדן בעסערן טוך-לאַגער.

מזל-טוב!

כל מלא ברכות ובתוכו ברכת מזל טוב

אנו מביעים לחברנו היקר

מר יעקב בענדעל

לרגלי ארושיו את בחירות לבו

מרת מרים זאנדמאן

תהי קשרכם קשר של קימה. מברכים

יהודה קאלושינסקי — אברהם צודקאָוויטש

ישראליק ראָזענמוטער — ישראל מילראַד

יוסף קאָפּעל — שלום בודא

Z intencji zaręczyn Vice-Prezesa Kol.

I. MOSZKOWICZA

z p. **S. DZIAŁOSZYŃSKĄ**

serdeczne życzenia składają

Zarząd i Wychowawstwo Świetlicy „Grona Młodzieży“ przy Stow. „Nosen Łechem“ w Łodzi.

7090

א האַרציגען

ווייטגעזונט

אַלע מײַנע חברים, פרײַנט, באַקאַנטע און דער דראַמ. סטודיע „באַגינען“, צו מײַן אָפּפאָהרען אין ריאָ-דע-זשאַנעירא (בראַזיל)

מיט כבוד

קונסט-מאָלער מ. ד. גאָטליב.

מזל-טוב

אונזער חשוב'ן פּערוואַלטונגס-מיטגליד

געצל לעווקאָוויטש

צו זײַנע תנאים

מיט פרל. לאה בוגייסקא

ווינשען פיל גליק.

ועד חברה „עטרת בחורים“

פּאָמאָרסקא 18.

מזל-טוב

צו דער פערלאָבונג פון אונזער חשוב'ן פרײַנד און חבר

געצל לעווקאָוויטש

מיט פרל. לאה בוגייסקא

ווינשען מיר א האַרציגען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט,

שמחה אַרדינאַנס

מענדל פריידענרייך

ישראל באָרוכאָוויטש

PENSJONAT ŻELAZOWEJ

KOLUMNA tel. 18

נעהמט אן געשטעלונגען אויף פּסח.

כשר'ע ערשטקלאַסיגע קיך!

פריש רעמאָנטירטע ווילע מיט בעקוועהמ-ליכקייטען.

צו ערפאַהרען אין לאָדז — טעל. 229-44

Dr. med.

Leon Familier

אינערליכע און קינדער-קראַנקהייטען

שערפּיעז 37 (בענעדיקטאַ) 6.

נעהמט אן פון 5–7 נאָכמ.

RABINAT GMINY WYZN. ŻYDOWSKIEJ w WARSZAWIE Grzybowska Nr. 26/28.

ועד הרבנים לעדת ווארשא גרזיבאווסקא 26/28

הכשר

„PLUTOS“ „פלוטאס“

לראי' ביד הפירמא „פלוטאס“ בית חרשת לעשיית מיני שאקאלאדא ושאר „מיני מתיקה“ איך שכל התעשיי' נעשה בהשגחה מעולה במשגיח מיוחד קבוע שתהי' הכל ביתרון הכשר בלי שום חשש תערובות חימוץ כלל וכל הכלים נכשרו כדין **לכן יכולים כל אחבב"י לסמוך על הפירמא הנ"ל ולאכול כל המיני שאקאלאדא, חאלווא, ושאר מתיקה** שתהי' עליהם עטיקעטא **כשר לפסח** בלי שום חשש ופקפוק כלל.

באעה"ח א' אדר ב' תרצ"ה פה ווארשא.

מקום החותם		מקום החותם
הרב יעקב זילבערשטיין פראגא-ווארשא חבר ועד הרבנים לעדת ווארשא	הרב שלמה דוד כהנא הרב יעקב זילבערשטיין	הרב שלמה דוד כהנא ווארשא, גענשא 17
(—) יעקב זילבערשטיין.		(—) שלמה דוד כהנא.

מיר דאַנקען

די פרויען: מרים אָרלעסקא, בראָניסלאַווא ראַטשטאַט, מאַריאַ בלומין און די ה"ה רעד. זלמן ריזין, רעד. י. אויגער, ד"ר וו. פאַלעק, און משה בראָדערזאָן פאַר זייער טרײַנדליכן אנטייל אין דער טרויער-אַקאַדעמיע לזכר רעד. לאַזאַר פוקס.

אָרגאַניזיר-קאָמיטעט

פון דער אַקאַדעמיע.

Dr. med.

Haltrecht

ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט-און געשלעכטס קראַנקהייטן

פּיעטריקאָווער 10, טעל. 245-21

נעמט אן פון 8—11 פריה און פון 1³⁰—2³⁰ מיטאָג און פון 5—9 אָוו. זונטאָג פון 10—1 בײַטאָג.

אַלע אַרט אַנאַליזען.

פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פּרייזן

פאַר פרויען א ספּעציעלער וואַרטע-זאַל

צוקער כשר לפסח

נעשה **בצוקראווניע לעשמיערז** בהכשר גמור תחת השגחת היתירה בצוקראווניע על חג הפסח הבע"ל אפילו למהדרין מן המהדרין **אליעזר** בהגאון מהר"ש זצ"ל **אויערבאך** אבדק"ק לענטשיץ.

בעמערקונג: יעדער זאַק צוקער כשר לפסח איז פערזעהען מיט מיין הכשר ווי אויך מיט א בלעכענער פּלאָמבע, פון איין זייט Cukr. Leśmierz און פון דער צווייטער זייט Świąteczny

---

דאס ערשטע יודישע

בלומען-געשעפט א. נ. „קאסינא“

אין פּאַסאַזש קאַסינאָ, לאָדז פּיעטריקאָווער 67

עמפּפעהלט טעגליך פרישע בלומען

פאַכמענישע ליטונג. צו ביליגע פּרייזען. פאַכמענישע ליטונג.

פּענסיאָנאַט „עלבינגער“

קאַלומנא, טעל. 2

נעמט אן בעשטעלונגען אויף פּסח.

שטרענג כשר'ע קיך! עלעקטרישעס בעלייכטונג.

לעבער

וועגען אויפנעמען

בײַ ג. נאַרדמאַן

שרודמיעסקא 8.

דאס בעוואוסטע

טוך און קאַרט-געשעפט פון M. TAZBIR

לאָדז, פּיעטריקאָווער 23, פראָנט II שטאָק טעל. 226-39

טיילט מיט, אז צום קומענדען פריהלינג-סעזאָן בעזיץ איך אויך לאַגער א גרויסען אויסוואַהל פון די נײַעסטע און מאָדערנסטע

הערען און דאַמען-שטאָפען

פון די בעסטע **בעליצער** און **טאָמאַשאָווער סחורות**

צו די ביליגסטע פּרייזען.

ספּעציעלער אויסוואַל פון **רעשטען** וואָס מען פערקויפט מיט **30%** ביליגער

געדענקט די אַדרעס!

רעעלע און סאָלידע בעהאַנדלונג!

אוירען, נאָז און האַלז

קליניק

מיט בעטען פון Dr.

Z. Rakowski

פּיעטריקאָווער 67. טעל. 127-81

נעהמט אן שטענדיגע קראַנקע וצוויס אָפּעראַציע א. ז. וו., ווי אויך אַמבולאַטאָרישעס פון 9-2 און פון 4-8 אָוונט

פאַר גאַרדערָאָב,

ביזשוטעריע

און לאַמבאַרד-קוויטעס

צאָהלט די העכסטע פּרייזען

אליזאַר פּיאַלקא

פּיעטריקאָווער 7.

לעטשניצע

פאַר ווענעריש קראַנקע

פון דאָקטוירים-ספּעציאַליסטען

Poradnia Wenerologiczna

זשעלאַנא 2-פּיעטריקאָווער 47

טעל. 189-33

טעגליך פון 9 פריה ביז 9 אָוונד

ווענעריש-קראַנקע, מענער-שוואַכע און הויט-קראַנקהייטען.

אַנאַליזען פון בלוט און אורין.

פרויען און קינדער נעמט אָן א פרוי-דאָקטאָר

א בעראַטונג 3 זל.

צום פריהלינג

די לעצטע מאָדעלע

שיך

עמפּפעהלט

SALON OBUWIA

A. OGÓREK

Łódź, Zawadzka 11.

אויף ארבע כוסות

טרינקט און פאַרט איבעראַל דעם **וויין**

פון דער בעוואוסטער פירמע

A. LIBERMAN, WARSZAWA

„ALWIN“ Franciszkanska 19

היט אייך פאַר פאַלסיפיקאַטען.

ווי אויך **ארץ-ישראל קאָניאַק**

הויז „כרמל-אָריגינאַל“ דעטייל

רגשי השתתפות מקרב לב הננו מביעים לחבר ההסתדרות הציונית ותוכם הקרנות הלאומיות מר **גרונים ביסטר** לפטירת

אביו ז"ל

ועד ההסתדרות הציונית

ועד „קרן-היסוד“

קרן הקימת לישראל

מוסאליני האט נייע פארשלאגען

וועגען פערזיכערען דעם שלום אין אייראפא

לאנדאן, 4 (ספ.) „דיילי טעלעגראף" איז מודיע, אז לויט מאס־געבענדע ידיעות וועט מוסאליני ארויסטרעטען אויף דער קאנפערענץ אין שטרעזא מיט קאנקרעטע פארשלאגען, וועלכע וועלען האבען דעם ציל צו פערשטארקען דעם שלום אין אייראפע

„די יודען-פראגע אין דייטשלאנד וועט געלעזט ווערען אין שטרייכער'ס גייסט"

בערלין, (יט"א). דער רייכס-אינערן מיניסטער דר. פריק איז ארויסגעטרעטען אויף אן'עפענטליכער פערזאמלונג אין נירענבערג און ביי דער געלעגענהייט אויסגעדריקט אנערקענונג די פערדינסטען פון יוליוס שטרייכער פאר דער לעזונג פון יודען-פראגע, ערקלערענדיג אז די רעגירונגס-פאליטיק אין דער יודען-פראגע געהט אין דער ריכטונג וועלכע עס וויזט אן שטרייכער.

דער אמעריקאנער אימפרעסאריא פון דייטשען באקס-וועלט-מייסטער מאקס שמעלינג, איז א יוד

מינכען. (ספ.) די נאצי-פרעסע אין בייערן ענטדעקט אז די אימפרעסאריעם פון די גרעסטע דייטשע באקסערס מאקס שמעלינג און וואלטער נייפעל זענען יודען. די זעלבע פרעסע איז אויפגערעגט פון דעם פאקט וואס דזשא דזשאיקאפ, שמעלינגס אמעריקאנער יודישער אימפרעסאריא האט אין האמבורג אויפן באקס-מעטש שמעלינג — העמעס סאלוטירט מיטן היטלער־גרים, מיט א ברענענדע ציגאר אין האנד.

צוויי מאל טעגליך
צו דערהאלטען די שעהנהייט

אויך עסטרייך בעוואפענט זיך

לאנדאן, 4 (ספ. טעל.) רייטער איז מודיע פון ווין וועגען בעשלוס פון עסטרייכישען מיניסטארען־ראט, ערקלערענדיג אויפ'ן יסוד פון גוט־אינפארמירטע קרייזען, אז עסטרייך טראכט לעת עתה וועגען פערגרעסערן איהר בעוואפענטען קראפט פון 30 אויף 60 טויזענד.

TORGSIN Z.S.R.R. OGÓLNOZWIĄZKOWE ZJEDNOCZENIE DLA HANDLU Z CUDZOZIEMC. MOSKWA, KUZNIECKIJ MOST 14

אנווייזונגען אויף אלע שטעדט פון סאוו.-רוסלאנד אויף „טארגסין" נעהמט אן:
Bank Gospodarstwa Krajowego, Bank P. K. O.
(פ. ק. א. ביי אלע פאסט-אמטען קאנטא
Powszechny Bank Kredytowy S. A., (№ 22 000
Bank Zachodni S. A., Tow. „Hias", Powsz Bank Związkowy, Bank Handlowy, Bank Związku Spółek Zarobkowych, D/B T. Bunimowicz, Wilno
Oddział Banku Drezdeńskiego w Gdańsku אין
Bracia Pakulscy א. Biuro Posyłek ווי אויך די פירמעס
ווערט-בריוו נעהמען אן א'ע פאסט-אמטען. א בעדייטענדע פרייזען-הנחה אויף די אימפארט און עקספארט-סחורות פון „טארגסין".
אינפארמאציעס ערטיילען אלע דערמאהנטע אינסטיטוציעס און:
Przedstawicielstwo Handlowe Z. S. R. R. w Polsce,
Warszawa, ul. Koszykowa № 4, tel. 9-58-33.

ערשטקלאסיגער
הערען-שניידער אטעליר
Bracia GRANAS
36 זגערזשער 36
אין הויף, 2טער איינגאנג, 2טער שטאק
נעהמט אן אלערארט בעשטעלונגען ווי: אנצוגען, סמאקינגען, פאלטענס, לויט די נייעסטע מאדעלען, פון אייגענע און אויך אנפערטרויטע סחורות. צו צוגענגליכע פרייזען.

בעקאנטמאכונג
דערמיט מאכען מיר בעקאנט דער ג. קונדשאפט, אז מיר האבען ערעפענט
א נייע טוך און קארט-געשעפט א. פ.
„Hurtownia Bielska" Sp. z ogr. odp.
אויף פיעטריקאווער 33 טעל. 125-57
און עמפעהלען צום פריהלינג און זומער-סעזאן א גרויסען אויסוואהל פון די נייעסטע הערן און דאמען-שטאפען פון די בעסטע בילעצער און טאמאשאווער אויסארביטונגען צו גינציגע פאבריקס-פרייזען.
סאלידע בעהאנדלונג! קומט און איבערצייגט אייך! סאלידע בעהאנדלונג!

ברוך הבא!
זלאטא גורא מאשין-מצות
מיט זיינע אמת'ע
זעגען דא!
איך מאך בעקאנט דער לאדזער יודישער בעפעלקערונג, אז אזוי ווי אלע יאהר באק איך אויך היי־יאהר אויס די גוט־בעקאנטע ערשטקלאסיגע מאשין-מצות, וועלכע זענען זעהר גוט בעקאנט מיט זייער גוטער קוואליטעט מעהל און האט זיך איבערגעטראגען פון אל. קאשטשושקי 11 אויף זאקאנטנא 19 טעל. 265-58, אין דער מצכאנ. בעקעריי.
איך עמפעהל זיך אויף ווייטער די ג' קונדשאפט.
די בעקעריי געפינט זיך אונטער דער השגחה פון דעם יאנאווער רב ש. י. וואפנער.
פערקויפס-שטעלען:
ראזענהאלץ, זשעלאזנא 47, טעל. 188-89,
ווילנער, פאמארסקא 7, מצה-געוועלב פילסודסקעגא 58,
קאלאניאל-געוועלב פאלודניאווא 34,
מצה-געוועלב פילסודסקעגא 30.

רעעל, שנעל און ביליג!
זאל גאנץ לאדז וויסען!
אז דעם גרעסטען אויסוואהל פון
מעבעל
— ווי: —
שלאפצימער,
עס-צימער,
גאבינעטען
ווי אויך איינצעלנע געגענשטענדע בעקומט מען נור ביי דער איבעראל בעוואוסטער פירמע
ח. ראזניק
לאדז, 44 גדאנסקא 44
טעל. 162-56.
רעעל, שנעל און ביליג!

בעקאנטמאכונג
דערמיט מאך איך בעקאנט מיינע ג. קונדשאפט, אז ביי מיר בעקומט מען היגיענישע
מצות
שטרענג כשר פון פיינסטען לוקסוסאווע מעהל אונטער דער השגחה פון לאדזער ראבינאט, ווי אויך אלערליי צוקער-געבעקס כשר לחג הפסח.
ש. קאראש
30 זשעלאזנא 30

אכטונג, דאמען!
אין מיין ניי-ערעפענטען קליידער-אטעליר אויף בזשעזשינער 11
פראנט, 1 שטאק
בעקומט מען צו יעדערציים פערש.
באלאווע און חופה קליידער
קאנקורענץ-פרייזען! סאלידע בעהאנדלונג!
Wypożyczalnia sukień balowych i ślubnych
M. Józefowiczowa
Brzezińska 11,
front 1 piętro, m. 5.

די אייגציגע
מאשין-מצות-בעקעריי
וועלכע עקזיסטירט פון יאהר 1927
אונטער דער השגחה פון יאנאווער רב געפינט זיך
אויף קאשטשושקי 11
ביי די בעקער-מייסטער
מרדכי יעלין און שותפים טעל. 263-00
שוין דארט צו בעקומען
מצות
ביליג! —::— הורט און דעטייל!
פיליע: מ. יעלין, פיעטריקאווער 24, טעל. 173-46.

ברוך הבא!
די ליטווישע מצות און מצה-רייבעכץ זענען שוין דא!
הפל, שעהן, טרוקען, גוט געבאקען פון לוקסוסאווע מעהל מיט א הכשר פון ראבינאט אפילו למהדרין מן המהדרין צו מעסיגע פרייזען בעקומט איהר נור אין דער בעוואוסטער שפייז-הורטאווניע
פיאטרקאווסקי סטארי רינעק 10
פראנט-געוועלב, טעל. 152-54. פריוואט-טעל. 220-92.

די מאשין-מצות
פון דער מעכאנישער בעקעריי
ביי דער בעוואוסטער צוקערניע
ב. וויינבערג
38 פיעטריקאווער 38
טעל. 143-82
מאכט בעקאנט דער ג. קונדשאפט, אז צוליב די קאלאסאלע בעשטעלונגען ווערט געבעטען וואס פריהער צו קומען נאך מצות, כדי אזוי ארום צו קענען לויט'ן וואונש צופרידענשטעלען.
קאנקורענץ פרייזען!
בעמערקונג: די מצות און מצה-מעהל זענען געפאקט און פערזעהן מיט א נער פירמע ווי אויך שוין צו בעקומען
יום-טוב'דיג מאקאראן!

בעקאנטמאכונג.
די לאנגיעהריגע היגיענישע
מצה-בעקעריי
פיאטרקאווסקא 3 אין זאוואדזקא 12
איז איבערגעטראגען געווארן אויף
קאמיענא 18
אויך אין געוועלב פילסודסקיעגא 72
עס ווערט אויסגעבאקען דינע מצות פון מעהל 0000 .A לוקסוסאווע. מיט אכטונג
פינגערהוט.

וולאצלאווקער מצה-רייבעכץ
העל. שעהן און טרוקען מיט'ן הכשר פון ראבינאט
צו בעקומען ווי יעדעס יאהר ביי דער פירמע
ברייטשטיין און ראזענפעלד
קאשטשעלנא 3, אין שפייז-הורטאווניע, טעל. 119-33.
ביליגע פרייזען.

צו די ה"ה גנבים!
וועגען די גנבה. וואס איז אויסגעפיהרט געווארן נעכטען אווענד אויף פילסודסקיעגא 76, בעטען מיר די ה"ה גנבים זיך צו פערשטענדיגען טעלעפאניש 186-86 היינט, פרייטאג.
7110 דיסקרעציע געזיכערט!

ליטווישע
מצות
העל, שעהן, טרוקען, געבאקען פון לוקסוסאווע מעהל, ווייכע פאקונג 1 קילא, 5 קילא און אויך אין שאכטלען צו בעקומען צו ביליגע פרייזען אין הורט
ביי גארפינקעל,
2 בזשעזשינער 2.

אכטונג שטריקער!
אלע שטריקער, וועלכע ארבייטען זעלבסטשטענדיג ווערען אויפגעפאדערט אין זייער אייגענעם אינטערעס זיך צו פערעגיסטרירען אלס מיטגלידער אין שטריקער-מייסטער-פעראיין. אין נעגענפאל וועט איהר פערלירען די מעגליכקייטען צו פיהרען ווייטער אייער ווערקשטעל.
די רעגיסטראציע קומט פאר פון זונטאג ביז דאנערשטאג פון 8 ביז 10 אווענט אין אייגענעם לאקאל פילסודסקיעגא 69:
די פערוואלטונג פון שטריקער-מייסטער-פעראיין.

פענסיאנאט „וויינגאטט"
קאלומנע, לובעלסקא 15 №
טעל. נומ' 13:
מיט בעשטעלונגען אויף פסח צייטליך צו ווענדען.
שטרענג כשר! די מאדערנסטע בעקוועמליכקייטען.

עלילת=דם=קאריקאטורען אויף די בערלינער גאסען

בערלין, 4 (יט"א) טעלעגראפיש
די יונגלעך וואס פערקויפען דעם „שטירמער", האבען היינט געטראגען איבער די גאסען פלאקאטען מיט קאריקאטורען פון עלילת דם.

אנטיסעמיטיזם איז א גרונד-פרינציפ פון דער נאצי-פארטיי

בערלין, (יט"א), גאולייטער גראהע, דער נאצישער פארטיי־פיהרער פון רהיינלאנד האט אויף אן עפענטליכער פערזאמלונג אין קעלן ערקלערט, אז די פרינציפען פון דער נאציאנאל־סאציאליסטישער פארטיי זענען אונצושטערבאר, און דער אנטיסעמיטיזם איז איינער פון די דאזיגע פרינציפען. דער נאציאנאל סאציאליזם, זאגט גראהע, איז אנטיסעמיטיש, ווייל אנטיסעמיטיזם איז א טייל פון גערמאניזם, די יודען זענען א סכנה פאר אלע ארישע פעלקער א.אז.וו.

אינזש. ראבערט שטריקער — פרעזעס פון דער יודישער פאלקס-פארטיי אין עסטרייך

וויען, (יט"א). אויף דער איצט פערענדיגטער קאנפערענץ פון דער יודישער פאלקס־פארטיי אין עסטרייך איז אינזש. ראבערט שטריקער, דער פארזיצער פון דער עסטרייכישער יודענשטאטס־פארטיי, געוועהלט געווארען אלס פרעזעס פון דער יודישער פאלקס־פארטיי.

צווייטע ים-שולע פון „קרן-תל-חי" אין גדיניא

גדיניא. (יט"א) אין שליחות פון קרן תל חי־דירעקטאריום אין פוילען האט דא געווילט דער מיטגליד פון רעוויזיאניסטישען צ.ק. דר. שמשון יוניטשמאן וועלכער האט געשאפען אן׳איניציאטיוו־קאמיטעט פאר דער גרינדונג פון א יודישער ים־שולע פאר ים־ און פארט־הכשרה פון דער יודישער יוגענד.

בראש פון דעם איניציאטיוו־קאמיטעט האט זיך געשטעלט דער דר. יעקב ראאוך דירעקטאר פון דער ים־אפטיילונג פון דער פויליש־אונגארישער האנדעלס קאמער.

ווי בעקאנט עקזיסטירט שוין אין טשיוויטאוועקיא ען׳עהנליכע שולע, וועלכע ווערט אונטערגעשטיצט פון דעם קרן „תל־חי".

פראטאקאל פון דער דריטער יודישער וועלט-קאנפערענץ אין אויגוסט 1934

זשענעווע, (יט"א). עס איז ארויס פון דרוק דער פראטאקאל פון דער דריטער יודישער וועלט־קאנפערענץ וועלכע איז פארגעקומען אין זשענעווע אין אויגוסט 1934, דעם דאזיגען פראטאקאל קען מען בעשטעלען דורכן צענטראל־ביורא פונם קאמיטעט פון די יודישע דעלעגאציעס (פאריז, 83 אוועניו דע לא גראנד ארמעע) און דורך דעם זשענעווער ביורא פארן יודישען וועלט־קאנגרעס (זשענעווע 121 רוי דע לאזאן), דער פראטאקאל פון דער ערשטער וועלט־קאנפערענץ פון יאהר 1932 איז זיך אינגאנצען פארגאנדערגעגאנגען, דער פראטאקאל פון דער צווייטער קאנפערענץ אין יאהר 1933 איז נאך פערבליבען אין א בעגרעניצטער צאהל עקזעמפלארען.

קאמף מיט אונערהערליכער בארען-שפעקולאציע אין ירושלים

ירושלים, (יט"א). די ירושלימער קהלה־פערוואלטונג האט בעשטימט א קאמיסיע פאר דער פראגע פון אונערהערליכער באדען־שפעקולאציע אין ירושלים און איהרע פארשטעט. די קאמיסיע איז צוגעטרעטען צו איהר טעטיגקייט און האט שוין גענוג מעלט פערשידענע מאטעריאלען געגען באדען־פערמיטלער. עס זאל איינגעשטעלט ווערען אנ׳ארביטראזש צווישען די מגרשים־קויפער און די פערמיטלער.

אראבישע העצע געגען יודישע בארען-קניות

ירושלים, (יט"א). דער אראבישער „פעלעסטין" פאדערט אין א לייט־ארטיקעל אז די רעגירונג זאל נאמינירען א קאמיסיע אין וועלכער עס זאלען אויך אריין אראבער, אויסצופארשען וויפיל אראבישע ערד איז אין משך פון די לעצטע פיר יאהר אריבער אין יודישע הענט, און „אויפצוקלערען די סיבות" וואס האבען בעוואויגען ד רעגירונג צו בעשטעטיגען די דאזיגע טראנזאקציעס".

רעוומאטיזם — איז א קראנקהייט פון האלטער און נעציגער צייט פון יאהר

ס׳איז אנהויב פריהלינג. ווען די לופט איז נאך געגוג קאלט און דורכגעזאפט מיט נעציגקייט, פערגרעסערען זיך די וועהטאגען פון רעוומאטיזם.

אין אונזער וועניג זוניגען און רעגען־רייכען קלימאט, ליידט מען אממייסטען פון מוסקול־רעוומאטיזם, ארויסגערופען דורך פערקיהלונגען, הויפטזעכליך בעת די פלוצימדיגע וועטערונג־ענדערונגען אדער גאר צוליב די שלעכטע וואוינונגס־בעדינגונגען. עס טרעפט זיך אפט, אז די קראנקהייטען לאקערען אויך אין די מוסקולען פון קרייץ־ביין און אפטמאל איבערטראגען זיי זיך אין אנדערע ערטער. דאס קורירען רעוומאטישע ליידען פאדערט א ראציאנעלע און זארגפעלטיגע קוראציע, פערבונדען מיט אפהיטען די דיעטע.

די ערצטליכע דערפאהרונגען האבען בעוויזען, אז בעת דער היילונג פון די קראנקהייטען, זענען געוואונשען די סאליצילאווע פרעפעראטען, וועלכע האבען דערביי א גרויסע ווירקונג.

צו איינער פון אזעלכע מיטלען געגען רעוומאטיזם געהערען די טאבלעטקעס טאגאל.

זיי ווערען אנגעווענדעט אין ארטרעטיזם, רעוומאטיזם, פאדאגרע, טאגאל בערוהיגט די וועהטאגען און ברענגט א פערלייכטערונג. טאבלעטקעס טאגאל ווערען אויך אנגעווענדעט בעת א גריפע, פערקיהלונג, נערוועז און קאפ־וועהטאגען.

רמב"ם-אויסשטעלונג פון דער פראגער יודישער קהלה

פראג. (יט"א). אין נייעם לאקאל פון דער יודישער קהלה־ביבליאטעק אין פראג איז געעפענט געווארען א רמב"ם־אויסשטעלונג וועלכע ווערט שטארק בעזוכט און האט אויך געפונען א שטארקען אפקלאנג אין דער פרעסע. די אויסשטעלונג איז בעזונדערס רייך אין זעלטענע אויסגאבען פון רמב"ם׳ס ווערק. דעם צענטער פון דער אויסשטעלונג בילדעט אנ׳עקזעמפליאר פון דעם הויפט־ווערק פון רמב"ם די „משנה תורה", געשריבען אויף פארמעט אין דייטשלאנד אין 1444, חוץ דעם זענען אויסגעשטעלט איטאליענישע און האלענדישע אויסגאבען פון דעם זעלבען ווערק, פון דער רענעסאנס־צייט ביז די סאמע לעצטע אויסגאבען, נעבען דער רמב"ם־אויסשטעלונג זענען אויך אויסגעשטעלט אלטע העבראישע ספרים געדרוקט אין פראג.

ענטוויקלונג פון דער קאסמעטישער אינדוסטריע אין א"י

ירושלים. (יט"א). די פרעסע טיילט מיט, אז די א"י־רעגירונג וועט איקורצען פערקלענערן דעם צאל־טאריף פון רויה־מאטעריאלען וואס ווערן אימפארטירט ווערען פאר דער פראדוקציע פון קאסמעטישע ארטיקלען, די קאסמעטישע אינדוסטריע אין ארץ־ישראל ענטוויקעלט זיך אין דער לעצטער צייט זעהר גינסטיג. עס עקזיסטירען עטליכע פאבריקען, וואס האבען א גוטען אפזאץ פאר זייערע אויסארבייטונגען, א שטערונג פאר דער ענטוויקלונג פון דעם דאזיגען אינדוסטריע־צווייג איז געוועזען דער הויכער צאל־טאריף פון רויה־מאטעריאלען, וועלכע האט בעטראפען גאנצע 25 פראצענט. פון אימפארט־ווערט, איצט איז פאראן א האפנונג אז דער טאריף וועט פערקלענערט ווערען אויף א העלפט.

Pensjonat SZERA
GŁOWNO, Nowy Otwock
Skrz. poczt. 6, tel. 26.
Uprasza się o wcześniejsze zamówienia na święta פסח
Ceny bardzo przystępne. 7072

Pralnia chem., farbiarnia, plisownia i zakład czyszczenia dywanów
J. Rotter w Bielsku
טיילט מיט, אז עס איז געעפענט געווארען
אנ׳אפטיילונג אין לאדז
פושעאזר 2, טעל. 261-58
עס ווערט אנגענומען צום וואשען און כעמישען רייניגונג אלערליי מלבושים, פוטערס, פארהאנגען, האמען, טעפיכער א. א. וו.
די גרעסטע וועשעריי איינגעארדענט לויטן וויענער מוסטער.
דאס אפנעמען און אפטראגען די בעשטעלונגען—בחנם.
אלץ ווערט ערלעדיגט במשך פון איינוגע טעג.

דאנקזאגונג
דערמיט דריקען מיר אויס דעם הערציגסטען דאנק דעם ארקעסטער אונטער דער אנפיהרונג פון די ה"ה
מעלאדיסטא און יצחק בייגעלמאן
פאר זייער צופרידענשטעלען מיט זייער אויסגעצייכענט שפילען אויף דער חתונה פון אונזער ליבע שוועסטער, וואס איז פארגעקומען זונטאג, דעם 31 מערץ אין בערליגער זאל.
מיט אכטונג געברידער גיסקע 7064

בעקאנטמאכונג
מיר מאכען בעקאנט דער געעהרטער קונדשאפט, אז די לאנגיעהריגע בעוואוסטע מצה=בעקעריי פון
זלמן קאלב,
לאדז, לאגיעווניצקא 16
איז טעטיג אזוי גוט ווי אלע יאהר און באקט אויס די שענסטע און דינסטע מצות צו מעסיגע פרייזען
אונטער דער שטרענגסטער השגחה פון ראבינאט.
קומט און איבערציי׳גט אייך

וויכטיג פאר דאמען
נאר 2 זל. ווערען פאר איבערגע־מאכט די קלטעסטע
הימען
אויף גאנץ ניי און אויך נייע היטען צו 3.50 געדענקט די אדרעס
Modystka „TOLA"
23 Żawadzka 23

כעמיש= בעקטעריאלאגישער לאבאראטאריום
מ. שאץ
לאדז, פיעטריקאווער 37
פיהרט דורך זעמטליכע ערצטליכע אנאליזען פון אורין בלוט, פלעגמע א. א.

שייטלען
פון פאריזער שריגדען צו בעקומען ביי
קערש, סקווערא ווא 15

ZGODA
134-51

לכבוד יום-טוב
די בעקאנטע און מאדערנע
PERFUMERJA EUROPEJSKA
Piotrkowska 22, tel. 237-22
עמפפעהלט דעם רייכסטען אויסוואהל פון אלערליי אין- און אויסלענדישע
קאסמעטיק
צו מעסיגע פרייזען.

לאדזער יוד. פליישער און ווארשטען=מאכער=צעך, פיעטריקאווער 24.
אויפאדערונג
צוליב די לעצטע ענדערונגען, וועלכע קומען פאר אין דער פליישער בראנזשע אין צוזאמענהאנג מיט דעם סקאסירען פון 5/4 דאס שעכטען אין בעלוטער שעכט=הויז און איינפיהרען 1 מארג אויפ׳ן פלייש=הורט ווי אויך וועגען זעהר וויכטיגע שטייער=אנגעלעגענהייטען, פאדערן מיר אויף אלע לאדזער פלייש=העקער סיי מיטגלידער פון צעך און ניט מיטגלידער צו קומען מוצש"ק ד. 6/4 1935 פינקטליך 8 א זייגער אוונט אין צעך=לאקאל
אויף א זעהר דרינגענדע
פאר=פערזאמלונג
חברים פליישער קומט מאסענווייז אין אייער אייגענעם אינטערעס.
די פערוואלטונג

פאר קראנקע און רעקאנוואלעסצענטען !!!
אריגינעלע רויטווינען
ווי אויך אונגאר=ווינען
פון דער בעסטער קוואליטעט צו זעהר צוגענגליכע פרייזען בעקומט מען און אין דעם בעקאנטען וויין-געשעפט פון
ע. שיקער אינה.: ישראל שיקער
לאדז, פולנאצנא 1
טעל. 107-84

הכשרים אויף חודש ניסן
ווערען ארויסגעגעבען
זונטאג, מאנטאג, דינסטאג
דעם 7, 8 און 9 אפריל
אין די שעה׳ן פון 10 ביז 2 און פון 7 ביז 9 אינאוונד.
ועד הרבנים לעדת לאדז.
757 ח ניסן תרצ"ה.

לאפרושי מאיסורא
א) מיר זענען מפרסם די מצה־בעקערייען און מצה־געוועלבער, וועלכע זענען בחשש חמץ גמור בעקערייען: פעטריקאווער 38 וויינבערג, צעגעלניאנא 16 רפאל קליין, פילסודסקי 16 ברוך דימאנט, פיעפשאווא 6, זגיערסקא 42 אויך 43, בזשעזשינער 23, מלינארסקא 20, זאווישא 24, נאווראט 34 און זאכאדניא 19. געוועלבער: פילסודסקי 30 בעלאנדער, 34 קאלאניאל־געוועלב 36 ביי קאמינסקי אויך 58, אלטשטאט 4 יאסקאוויטש, רוג פאלודניאווא און קילינסקיעגא טובי׳ ראזענבלום זשעלאנא 47 ראזענהאלץ, לאגעווניצקא 7 רוג פעפער ביי קרעל, די אלע זענען בחשש חמץ גמור.
ב) יעדער יוד, וואס וויל כשר׳ע מצות ברויך פערלאנגען א הכשר פון די בעקעריי.
ג) רייבעכץ איז בחשש חמץ, מ׳קען נאר נוצען רייבעכץ פון בעוואוסטע כשר׳ע מצות.
ד) צוקער־ווארג, צוקער־געבעקס, שאקאלאדע א. ד. גל. איז נישט בהשגחת הראבינאט.
ה) צוקער און טיי ברויך א הכשר.
ו) מכירת חמץ ברויך מען מאכען ביי א מורה הוראה.
ז) מאשין־מצות איז גע׳אסר׳ט פון קדמונים אין היפע מאשין־מצות אדער וויזשעמאטשקעס איז חמץ גמור.
לאדזער ראבינאט.

כשר דער בעוואוסטער כשר
כשר׳ער פענסיאנאט
„ELIDA"
אין פאדעמביע, ווילא „גראנד"
טעל. Tuszyn 2
נעמט שוין אן אויף פסח געסט
און עמפפעהלט שעהנע זוניגע צימערן מיט עלעקטרישע ליכט, צענטראל - בעהייצונג, קאנאליזאציע, פליסענד וואסער, באד־צימער, ראדיא, טעלעפאן אויפ׳ן ארט. — פערשידענע פערוויילונגס־פלעצער.
מיט אכטונג אינה.: ש. לובינסקי

נייער פאָלקסבלאַט

דאָס לאָדזער לעבען

נייער פאָלקסבלאַט

פרייטאג
5
ב
ניסן תרצה

אפריל
5.03 זון-אויפגאַנג
6 16 זון-אונטערגאַנג
ליכט-צינדען: 6.59

אימפּאָזאַנטע טרויער-אַקאַדעמיע
צום אַנדענק פון רעד. לאַזאַר פוקס

מיטוואָך, דעם 3-טען ה. ח. איז פאָרגעקומען אין טעאַטער „ראַזמאַיטאָשטשי" די פייערליכע, טרויער-אַקאַדעמיע, געווידמעט דעם אָנדענק פון דעם יונג-פערשטאָרבענעם יודישען קולטור-טוער, רעד. לאַזאר פוקס.

אין דער מיטען פון דער סצענע איז געהאַנגען אַ פערגרעסערט בילד פון פערשטאָרבענעם, אויסגע-פיהרט אין פאָטאָגראַפישען אַטעליער „פּאָלאָניא" אינהאַבער ה' גוטערמאַן. ארום אַ שוואַרץ בע-דעקטען טיש זיצט דאָס פּרעזידיום, וועל-כעס בעשטעהט פון פאָרשטעהער: רעדאַקציע „נייער פּאָלקסבלאַט", פון דער צענטראַלער פּער-וואַלטונג פון יודישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט. פון דער לאָדזער געזעלשאַפט פריינד פון ייווא, פון טעאַטער-קאָמיטעט, פון דער וויסענשאַפטליכער סעקציע ביים זשעטעקא, פון זשורנאַליסטען-סינדי-קאַט, פון ליטעראַטען און זשורנאַליסטען-פעראיין.

די אַקאַדעמיע עפענט דער וויצע-פאָרזיצער פון דער לאָדזער געזעלשאַפט פריינד פון ייווא, ה' לייזער לעווין.

אַלע אָנוועזענדע בעעהרען דאַן מיט אויפ-שטעהען דעם אָנדענק פון פערשטאָרבענעם.

ה' לעווין שילדערט דאַן די אבידה, וואָס דאָס יודישע לאָדז האָט געהאַט אין'ם טויט פון רעד. לאַזאר פוקס און די פעריתומקייט, וואָס עס פיהלט זיך אין די יודישע געזעלשאַפטען און אינסטיטו-ציעס וואו דער פערשטאָרבענער האָט געאַרבייט און געווירקט.

דאָס וואָרט בעקומט דאַן דער נעסטאָר פון די לאָדזער זשורנאַליסטען, רעד. אונגער, וועלכער הויבט אין ריהרענדע ווערטער אָן צו שילדערען די פערזענליכקייט פון דעם פערשטאָרבענעם לאַזאר פוקס און די אומגעהויערע שוועריגקייטען, וועלכע עס איז איהם אויסגעקומען צו בעקעמפען, אַרביי-טענדיג פאַר דער יודישער שפּראַך און יודישער קולטור אין אַזאַ גלייכגילטיגער שטאָט, ווי עס איז לאָדז, וואו די יודישע אינטעליגענץ, דער בעסטער יודישער עלעמענט איז אַזוי אינדיפערענט צו דעם יודישען קאַמף, צום יודישען לעבען בכלל. אָבער די ווירקונג זיינע, און דער קאַמף פון דעם פער-שטאָרבענעם, — פערענדיגט רעד. אונגער — איז ווייזט אויס נישט געווען קיין אומזיסטער, און דער בעסטער בעווייז דערצו איז, דער אומגעהויער, גרויסער עולם, וועלכער איז געקומען בעעהרען זיין גרויסען אָנדענק.

דער בעקאַנטער ליטעראַטאָר און טעאַטער-קענער ד"ר וו. פאַלעק האָט, אין אַ פּוילישער רעדע געשילדערט די גרויסע אינטעליגענץ, ערודיציע און דערביי נאָך גרעסערע בעשיידענקייט פון פער-שטאָרבענעם. דער פערשטאָרבענער — זאָגט ד"ר פּאַלעק, — איז מחמת גרויסע בעשיידענהייט, נישט געווען דער מענש, וואָס האָט זיך געשטופּט אין פאָר-דערגרונט, אָבער דאָך איז נישט געווען קיין איין אינסטיטוציע, קיין איין קולטורעלע געזעלשאַפט אין וועלכער לאַזאַר פוקס זאָל נישט זיין געווען טעטיג. נישט געווען קיין איין דערשיינונג אין יודישען לעבען, וועלכע דער פערשטאָרבענער זאָל נישט האָבען איבערגעלעבט און אויף זיין אופן מיטגע-פיהלט. לאַזאַר פוקס איז געווען דאָס האַרץ פון יודישען לאָדז, דאָס האַרץ, וואָס האָט אַזוי פיינ-פיהלענדיג מיטגעפיהלט, וואָס האָט אַזוי פיל געלי-טען פאַר יודען, ביז עס האָט נישט אויסגעהאַלטען און עס איז געפּלאַצט — דאָס האַרץ פון יודישען לאָדז האָט געפּלאַצט און דערפאַר איז אונזער טרויער אַזוי גרויס און דערפאַר לאָזט עס זיך נישט פערבייטען.

דער פאָרשטעהער פון דער צענטראַלער פער-וואַלטונג פון יודישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט, ה' זלמן רייזען, שילדערט דעם איינדרוק, וואָס עס האָט געמאַכט אין ווילנע דער טויט פון לאַזאַר פוקס; עס האָט יעדער דערפיהלט, ווי עפּעס נאָהענ-טעס, ווי אַ שטיק פון האַרץ איז פון איהם אַרויסגע-ריסען געוואָרען, ווייל לאַזאַר פוקס האָט מיט זיך פאָרגעשטעלט דעם שלמותדיגען טיפּ פון יודישען אינטעליגענט, וועלכער איז טראָץ זיין גרויסער בע-שיידענהייט געווען דער אונערמידליכער קעמפער פאַר דער יודישער קולטור און יודישער שפּראַך און רופט אויך די אַנוועזענדע אויף ווייטער פאָרטצו-זעצען דעם גרויסען, אונערמידליכען. אבער גערעכ-טען קאַמף.

אין דעם אומאָפיציעלען טייל בעטייליגען זיך: דיכטער מ. בראָדערזאָן, וועלכער לייענט איבער עטליכע לידער, דערונטער אַ ספּעציעל אָנגעשריבענע עלעגיע, דער דיכטער רופט אַרויס ביים עולם גרויס בייפאַל.

פרל. ראטשטאט טרעט דאַן אויף מיט אַ פידעל-רעציטאל און די אַקאַדעמיע פערענדיגט די אַרטיס טין פון דער ווילנער טרופּע פרוי מרים אָרלעסקא מיט איבערלייענען עטליכע זעהר געלונגענע לידער. אויפ'ן זאַל, וועלכער איז געווען געפּולט, ביז איבער די ברעגעס האָט מען געזעהן די פּראָמי-נענסטע פערזענליכקייטען פון יודישען לאָדז און די עליטע פון דער יודישער אינטעליגענץ, אַזוי אַז מען קען מיט רעכט קאָנסטאַטירען, אַז די טרויער-אַקאַדעמיע איז פערוואַנדעלט געוואָרען אין אַ ריזען-דעמאָנסטראַציע פאַר דער יודישער קולטור. ז.

יודישע פערזיכערטע אין דער קראַנקען-קאַסע
וועלען נישט האָבען זיך היילען אין יודישע סאַנאַטאָריעם

וואַרשע (יט"א) ווי עס ווערט מיטגעטיילט, האָט די צענטראַלע פון אַלע קראַנקען-קאַסעס אין פּוילען פונאַנדערגעשיקט אַ צירקולאַר, דורך וועלכען עס וועלען בעזונדערס זיין געטראָפען די יודישע מיטגלידער פון די פערזיכערונגס-אַנ-שטאַלטען און יודישע געזונדהייטס-שוץ - אַנ-שטאַלטען.

די קראַנקען-קאַסעס פלעגען ביז-איצט שיקען קראַנקע, חוץ אין אייגענע הייל-אַנשטאַלטען, אויך אין פרעמדע סאַנאַטאָריעס. אַזוי אַרום פלעגען יודישע קינדער געשיקט ווערען אין דער מעדעם-סאַנאַטאָריע און דערוואַקסענע — אין דער „ברי-אות"-סאַנאַטאָריע אין אָטוואָצק, הגם זייער צאָהל אין די לעצטע יאָהרען געווען אַלץ קלענער.

איצט האָט דער „פערבאַנד פון סאָציאַלע פער-זיכערונגען" (זוויאָנזעק אובעזפּיעטשען ספּאָלעטש-ניך) פונאַנדערגעשיקט אַ צירקולאַר, לויט וועלכען די קראַנקען-קאַסעס ווערט פערבאָטען צו שיקען פון 1 יולי ה. י. קראַנקע אין פרעמדע הייל-אַנ-שטאַלטען. די סאַנאַטאָריע-היילונג ווערט בכלל כמעט גענצליך אָפּגעשטעלט. די דאזיגע פער-אָרדנונג, וואָס איז אַרויסגעגעבען געוואָרען צוליב איינשפּאַרונגס-טעמים, טראָגט אַן'אַלגעמיינעם כאַ-ראַקטער. בעזונדערס שווער ווערען אָבער דערמיט געטראָפען די יודישע פערזיכערטע ווי אויך די יודישע הייל-אַנשטאַלטען ווי „בריאות" און „מע-דעם-סאַנאַטאָריע", וואוהין די קראַנקען - קאַסע פלעגט ביז איצט שיקען אַ געוויסע צאָהל קראַנקע יודישע קינדער און דערוואַקסענע. אין די איצ-טיגע בעדינגונגען וועלען יודישע קראַנקע בכלל נישט האָבען קיין שאַנסען צו געניסען פון סאַ-נאַטאָריע-הילף, ווייל אין פיל פאַלען בעקומען די יודישע קראַנקע אַנ'ענטפער, אַז עס איז נישטאָ קיין אָרט. דערוואַקסענע יודען וועט אויסקומען צ. ב. צו פאָהרען אין אַ סאַנאַטאָריע איז פויז-נער קאַנט.

חוץ די אָפּטמאָל אונגינסטיגע פאַר דער היי-לונג בעדינגונגען פון דער פרעמדער סביבה, קומט נאָך פאַר פיל יודישע פערזיכערטע אין בעטראַכט די פראַגע פון כשר-עסען, וואָס וועט זיין אונ-דורכפיהרבאַר אין די סאַנאַטאָריעס פון דער קראַנ-קען-קאַסע.

אין די יודישע געזעלשאַפטליכע קרייזען האָט דאָס שליסען פאַר יודישע פערזיכערטע דער צוטריט אין די יודישע הייל-אַנשטאַלטען אַרויסגערופען גרויס בעאונרוהיגונג און עס ווערט אָנגעוויזען אויף דער דרינגענדער נויטווענדיגקייט צו אונ-טערנעמען אַ געהעריגע אַקציע אין די אינטע-רעסען פון די יודישע פערזיכערטע און די יודישע געזעלשאַפטליכע הייל-אַנשטאַלטען, וועלכע זענען אַמבעסטען צוגעפּאַסט פאַר די בעדערפענישען פון די יודישע קראַנקע.

די נייעסטע ביליצער הערען- און דאַמען-שטאָפען עמפּפעהלט
דאָס טוך- און קאַרט-לאַגער
Bcia A. i R. MILGROM
front I piętro. 36 Piotrkowska 36 tel. 225-95.
הורט — דעטייל! ביליגע פרייזען!

די פאַבריק-מייסטערס קעמפען
געגען אריינבריינגען מייסטערס פון אויסלאַנד

(א) ווי מיר האָבען שוין מיטגעטיילט האָט דער אַלפּוילישער צוזאמענפאָהר פון פאַבריק-מייסטערס, וועלכע איז פאָרגעקומען דעם פערגאַנגענעם זונטאג, אָנגענומען אַ רעזאָלוציע וועגען קאָלעקטיווען אָפּ-מאַך, וועגען שוץ פון אַרבייט און וועגען נישט אַריינבריינגען פאַבריקס-מייסטערס פון אויסלאַנד.

ווי מיר דערוויסען זיך, האָט אין צוזאַמענהאַנג דערמיט די הויפּט-פערוואַלטונג פון דעם פעראיין פון פאַבריק-מייסטערס אַריינגעטראָגען אַן'ענטשפּרע-כענדען מעמאָריאַל צו דער מאַכט, אין דעם מעמאָר-יאַל ווערט אָנגעוויזען, אַז עס איז נישט דערלאָזבאַר אַריינצובריינגען פון אויסלאַנד מייסטערס אין דער צייט, ווען גענויטע היגע מייסטערס האָבען נישט קיין אַרבייט. עס ווערט אין דעם מעמאָריאַל געבעטען יעדעס מאָל, ווען עס וועט פערלאַנגט ווערען אַן-ערלויבניש אַריינצובריינגען אַ מייסטער פון אויס-לאַנד אָנפרעגען פריהער די מיינונג וועגען דעם אין פעראיין פון די פאַבריק-מייסטערס.

יודיש פאָלקס-טעאַטער, זגערזשער 17.
לעצטע 5 פאָרשטעלונגען פון ווינטער-סעזאָן!
פון 45 גר. ● צו ביליגע פרייזען ● ביז 1 זל.
היינט, פרייטאג און מאָרגען שבת
9 אָוונט
לעבענסבילד אין 3 אַקטען מיט געזאַנג און טענץ
פון ווייטען סיביר
מאָרגען, שבת, 4 נאָכמיטאג די בעליבטע פּיעסע
די שטיף-מאַמע
אין 4 אַקטען מיט שיינע מוזיק און טענץ
אַרטיסטען-אַנסאַמבל: בעזמאַן סאָניע, פאָדערמאַן חנה, ראָזענצווייג רעגינאַ, ראָזענבערג ליובאַ, בעזמאַן רייקע, באַלבירסקי הערש, ביאַלקאָוויטש ישראל, גייהויז וואָלף, פּאָלאַנסקי חיים, רייכענבערג נתן, אוריפל גרישא. —::— מוזיקאַלישע לייטונג: דוד ביינעלמאַן.
ביים קלאַוויר: ש. בלומשטיין. בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון פאָלקס-טעאַטער.

סכסוך אין די זגערזשער בעקערייען

(א) אין זגערזש האָבען די בעקער מיט אַ פּאָר וואָכען צוריק געקינדיגט דעם אָפּמאַך, וועלכען זיי האָבען געשלאָסען מיט די בעקער-אַרבייטער, און נאָך דער קינדיגונג ערקלערט, אַז זיי זענען גרייט צוריק צו שליסען אַ נייעם אָפּמאַך, אָבער אויף אַנ-דערע קלענערע אַרבייטס-בעדינגונגען.

די אַרבייטער האָבען אויף אַ פערזאַמלונג בע-שלאָסען נישט איינצוגעהען אויף קיין נייע בע-דינגונגען.

דעריבער איז עס געקומען צו אַ סכסוך צווישען די בעקער-אַרבייטער און צעה אויפ'ן שטייגער ווי עס איז געווען אין לאָדז.

אַ שרפה אין דער פאַבריק פון ראָזען און ווישליצקי

(א) נעכטען אינדערפריה האָט אויסגעבראָכען אַ שרפה אין דער פאַבריק פון ראָזען און ווישליצקי (קילינסקי גאַס 202).

פון אַ פונק האָט זיך אָנגעכאַפּט אין דער ריי-ערייי דאָס שוין אנגעריסענער רויה-מאַטעריאַל און באַלד האָט דאָס פייער פערכאַפּט אויך דאָס באַנוואהל און מאַשינען.

דער אַרויסגערופענער 4. אָפּטיילונג פון די פייערלעשער איז עס געלונגען די שרפה אָפּצולעשען דער היזק בעטרעפט אַרום 8000 זל.

יודיש
מאַריאָנעטען-שפּיל
„בערל-שמערל-טעאַטער"
אָנפיהרונג: משה בראָדערזאָן
אין קאַפע „אידעאַל"
(פּיעטריקאָווער 48)
צווייטער פּראָגראַם א. נ.
נאָר נישט געזאָרגט
עס וועלען געוויזען ווערען לאָקאַל-מאַטיקאַטורען פון: דער טערקישער חזן כראַל-אַכמעט-פאַשאַ, חזן כוסה-וויצקי; אַדוואָקאַט ווייצמעל; דער דוטשע ושאַגאַמאַנסקי; בענו—בען גוריאָן; ר' סענדערל גראַגאַן; רעגינאַ קאַנדעל-צוקער; שיינע-שיינדל מיים; יוזעף קאַהאַדלע-שמיר; מעצענאַט קאַבילען; ר' לייבישל מורה מוריני; ד"ר פּלויש; דעפּוטאַטען-פּרעזעס ר' לייבעל; נח פורים-לוצקי; שבתאי מוהל; אָסקער-מאיר קוזיען און וואָוו זיניעץ עקס-קאַטער; יודקע פאָן-לאַהנעק; שמענדריק עם שמענר-ריקובנער; וואָלענטי און וואָטשע-כאַמע; ראַצע מיט די צאַצע; בערל-שמערל-ברידער; פּיניעלע סוף.
היינט פרייטאג – 1 פאָרשטעלונג
אָנהויב 10 אָוונט.
מאָרגן שבת–2 פאָרשטעלונגען
אָנהויב 8 און 10 אָוונט
קאָנסומציע 1 זל. קאָנסומציע 1 זל.
טעקסטען: משה בראָדערזאָן, י. אַבערושענקאָ און ה. י. בזשאָסטאָווסקי. לאַלקעס געשניצט — ש. מאַבאָק דעקאָראַציעס: רו"ד ביינעלמאַן.

היינט און מאָרגען איבערזיכט
פון לאָסט- און פּאַסאַזשיר-אויטאָס

היינט פרייטאג דאַרפען די אויטאָ-בעזיצער צו שטעלען זייערע אויטאָס צו דער קאָנטראָלע צו דער קאָמיסיע נומ. 1 אויף דער וויגורא גאַס. היינט דאַרפען זיך מעלדען די אויטאָ בעזיצער וועמענס נעמען הייבען זיך אָן מיט די ליטערעס

F I

פאַר דער קאָמיסיע נומ. 2 (וויגורא רוג שיענ-קיעוויטשאַ) די בעזיצער מיט זייער לאַסט-אויטאָ-מאָבילען

R S T

מאָרגען שבת פאַר דער קאָמיסיע נומ. 1. די ליטערעס

Ga Ge Gę Go

פאַר דער קאָמיסיע נומ. 2 — די ליטערעס (לאַסט-אויטאָס)

W Z Ź

נישט ביליגער, נישט טייערער
דער אויפענטהאַלט — כמעט אהן ענדערונגען

(א) אויף דער לעצטער זיצונג פון דער וואָיע-וואָדישער קאָמיסיע צו פאָרשען די אויפענטהאַלטס-קאָסטען, איז פעסטגעשטעלט געוואָרען, אַז די חיונה-הוצאות האָבען זיך אין חודש מערץ, אין פערגלייך מיט חודש פעברואַר כמעט נישט געענ-דערט (די פּרייזען זענען געפאַלען אויף קוים 0,03 פּראָצענט).

ווער וועט זיין דער נייער דירעקטאָר
פון דער לאָדזער „אובעזפּיעטשאַלניע"

(א) אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם פּלוצימדיגען טויט פון דירעקטאָר פון דער לאָדזער אובעזפּיע-טשאַלניע כאַמבאַקאָוו איז אַקטועל דער ענין וועגען בעזעצען דעם וואַקאַנטען פּאָסטען.

ווי מיר דערוויסען זיך, ווערען אַלס קאַנדידאַטען אָנגערופען דער געוועזענער דירעקטאָר פון דער קרייז אובעזפּיעטשאַלניע אין וואַרשע ה' שולץ און דער דירעקטאָר פון דער אובעזפּיעטשאַלניע אין סאָסנאָוויץ מאַיאָר וואַנסאָוויטש.

אויספלוגען קיין פּאַלעסטינע
פון 630.— זל. אַן
אָרגאַניזירט:
„אָרביס" פּיעטריקאָווער 18, טעל. 249-33

צערעס
כשר לפסח
Ceres
Schicht
אויף יום-טוב
נישט פעטרעטעבאַר
אין כשר'ער קיך!
צערעס דער אידעאַלער קאַקאָס-פֿעטס ווערט אַרויסגעאַרבייט אונטער דער שטרענגער השגחה פֿון הרב ר' שמחה פרענקעל פֿון סקאָווינא
און קען סטמפעלס ווערן אפילו למהדרין-מן המהדרין סבט בלויז אין אָריגינאַל-פאַקונג. צו ½ ,¼ ,⅛ קג. אָהן פאַקונג קיינמאָל נישט עסט.

„מאַכערס“ האָבען זיך אנגעמאַכט

פערשידענערליי טורמע און געלד-שטראָפען!

(א) אין רעזולטאַט פֿון דער לעצטענס אונטערנענומענער אקציע געגען דער אַזוי-גערופענער „מאַכעריי“ אין פערשידענע אמטען און אינסטיטוציעס זענען נעכטען פאָרגעקומען א ריי פּראָצעסען אין היגען שטאָטישען געריכט געגען איניגע פּראָפעסיאָנעלע „מאַכערס“.

עס זענען פערמשפּט געוואָרען:

יאַן צווירידלאָווסקי, יוסף אָרדינאַנס, אַנטאָני שוויעלע, בראָניסלאַוו הערמוט, און אַלעקסי קליקאָוו, וועלכע האָבען אָפּערירט אין די פינאַנץ-אַמטען אויף אַגראָדאָווע 28 — צו 3 חדשים אַרעסט.

פראַנציישעק זאַוואַדזקי און טאַדעאוש וואָלאָדאַרטשיק וועלכע האָבען פערמיטעלט אין דער „אובעזפּיטשאַלניע“ — צו 6 חדשים טורמע.

מיעטשיסלאַוו סקאַטשילאַס, וועלכער האָט געשריבען ביטעס און רעקורסען אין דער שטאָטישער סטאַראָסטווע — אויף 8 חדשים טורמע.

עדוואַרד מוקיי, וועלכער האָט „געמעקעלט“ אויף אַגראָדאָווע 1 אין פינאַנץ-אַמט — אויף 3 חדשים אַרעסט.

וואָלף לאַנדוי, פאַרן פערמיטלען ביים אויסאַרבייטען בירגערשאַפט-שיין — אויף 10 חדשים טורמע.

אַרמין לעאָפּאָלד, וואָס האָט „געאַרבייט“ ביים אויסאַרבייטען שטייער-הנחות — אויף 9 חדשים טורמע און 500 זלאָטעס שטראָף.

סטאַניסלאַוו פּאָנאַטש פאַרן פערמיטלען אין דער אָפּטיילונג פאַר געזעלשאַפטליכער שוץ און אין מעלדונגס-אַמט — אויף 5 חדשים אַרעסט.

לעאָן פּזשעדבאָרסקי — פאַרן שרייבען ביטעס און פערמיטלען אין פינאַנץ-קאַמער — אויף 10 חדשים טורמע.

אז מ'שמועסט א יוד — א פיגלאזש...

אַרעסטירט דריי עדות'טעס אין געריכטס-זאַל

(א) אין היגען קרייז-געריכט איז נעכטען, ביי פֿערמאַכטע טירען, פֿאָרגעקומען דער פראָצעס פֿון דעם 40-יאָהריגען שלמה פיגלאַזש, וועלכער האָט לעצטענס געוואוינט אויף פּאָמאָרסקאַ 11.

דער דאָזיגער פיגלאַזש האָט מיט עטליכע יאָהר צוריק כדת וכדין חתונה געהאַט מיט איינער שפּרינצע פייער, און געצוואונגען זי צו פּראָסטיטוציע לשם פּרנסה...

שפעטער האָט ער זיך „צוגעקויפט“ נאָך עטליכע פֿרויען און, לויט דער רייה, איינגעאָרדענט „פֿריילעכע הייזלעך“ אויף ציגעל-גאַס, אויף דער לעגיאָנען גאַס, אויף קילינסקיעגאָ, פּילסודסקיעגאָ, און לסוף — אויף פּאָמאָרסקאַ 11.

דינגענדיג, געוועהנליך, אַ דירה פֿלעגט פיגלאַזש אָנגעבען אַ פאַך פֿון דער הפּטורה, אָדער פֿון דער הגדה, און שפּעטער — אַז די הויזווירטען פֿלעגען איהם וועלען פּטור ווערען מיט זייערע ליבקע געשעפֿטען, פֿלעגט ער בדרך שאַנטאַזש אויספּלומפּען פֿון זיי צו 300 און צו 400 זלאָטעס.

אין דעם פֿאָריגען יאָהר האָבען די פֿרויען שפּרינצע פייער, רוזשע שוואַרצמאַן און חנה יאַקובאָוויטש געמאָלדען אין דער פּאָליציי, אַז פיגלאַזש נוצט זיי אויס אויף אַ מיאוס'ן אופן, און מ'האָט דאַן דעם גאַנצען קנאַקער אַרעסטירט.

נעכטען אָבער, בעת עס איז פֿאָרגעקומען דעם פיגלאַזשעס פּראָצעס, האָבען די דריי אָנגערופענע דאַמען צוריקגעצויגען זייער מעלדונג, און דעריבער זענען זיי אויפ'ן פֿאָרשלאַג פֿון וויצע-פּראָקוראָר תיכף אַרעסטירט געוואָרען.

פיגלאַזש גופא האָט בעקומען א פּסק דין: אַנדערטהאַלבען יאָהר טורמע און פֿערלירען די רעכט אויף 5 יאָהר.

סאָלידאַר-שטרייק אין בעלכאַטאָווער פאַבריקען

(א) אין דריי טעקסטיל פאַבריקען אין בעלכאַטאָוו, אין די פירמעס ברידער דזשאַלאָסקי, בעם און ראָזענבערג האָט מיט אַ פּאָר וואָכען צוריק אויסגעבראָכען אַ שטרייק. די הויפּט-אינהאַבערין אין לייטערין פֿון די אויבענדערמאָנטע פירמעס איז וויזאַ דזשיאַלאָווסקאַ, וועלכע איז מיט א צייט צוריק בעשטראָפֿט געוואָרען דורכ'ן אַרבייטס-אינספּעקטאָראַט מיט 500 זל, פֿאַר נישט האָנאָרירען דעם קאָלעקטיווען אָפּמאַך, די דזשאַלאָווסקאַ האָט זיך אָבער נישט דערשראָקען און ווייטער געריסען די לוינען ביי די אַרבייטער. צוליב דעם האָבען די אַרבייטער פֿון אַלע דריי פֿאַבריקען אין דער צאָהל פֿון 400 מענשען פּראָקלאַמירט א שטרייק און דערביי פֿערבליבען אין בנין פֿון פֿאַבריק אָהן עסען און אָהן טרינקען.

עס זענען צוליב דעם פֿערנאַטירט געוואָרען אייניגע פֿאַלען פֿון חלשות פֿון די פֿרויען-אַרבייטערינס.

די אַרבייטער פֿון די איבריגע בעלכאַטאָווער פאַבריקען האָבען בעשלאָסען צו קומען צו הילף די שטרייקענדע חברים און פּראָקלאַמירט א פּראָטעסט שטרייק אויף 4 שעה. ד. ה., יעדע שיכט שטרייקט צוויי שעה. אַ חוץ דעם האָט מען ערקלערט אַ גוטוויליגע זאַמלונג צווישען די אַרבייטער לטובת די שטרייקענדע און זייערע פֿאַמיליעס.

BANK HANDLOWY w ŁODZI
Spółka Akcyjna
Al. Tadeusza Kościuszki 15
ma jeszcze do wynajęcia SAFES
na dogodnych warunkach, poczynając od 4 złotych miesięcznie.
Safe jest NAJPEWNIEJSZEM miejscem przechowywania posagu Twej córki.

2-טער טאָג אין פּראָצעס געגען דעם מערדער-דעזערטיר

(א) נעכטען האָט זיך פֿערענדיגט דער פּראָצעס געגען דעם 24-יעהריגען וואַצלאַוו סאַווינסקי וועלכער ווערט בעשולדיגט אין ערמאָרדען זיין געליבטע באַפּאַצקאַ.

וואַצלאַוו סאַווינסקי איז פערמשפּט געוואָרען דורכ'ן קרייז-געריכט אויף 6 יאָהר תפיסה, אָנערקענענדיג איהם פאַר שולדיג אין אויספיהרען דעם מאָרד אין אַ מאָמענט פֿון אַ שטאַרקע מאָראַלישע דעפּרעסיע.

פּלוצים געשטאָרבען פֿון א האַרץ-שלאַג

(א) קיין פּאַביאַניץ איז נעכטען געקומען דער אַגענט פֿון דער וואַרשאָווער פירמע אַהרן פאַריזערבערג צו דער פירמע רענש, (קאָשטיושקי 31).

ביים אַריבערגעהען די גאַס איז פאַריזערבערג פּלוצים אומגעפֿאַלען אַ בעוואוסטלאָזער, מען האָט אַרויסגערופֿען פּאָגאָטאָוויע, וועלכע איז געקומען אין אַ פּאָר מינוט שפּעטער, אָבער דער דאָקטאָר האָט נאָר געקאָנט פֿעסטשטעלען דעם טויט פֿון אַני-האַרץ שלאַג.

Casino
הייגט און פֿאָלגענדע טעג!
דער בעריהמטעסטער טענאָר
פֿון דער וועלט
JÓZEF SCHMIDT
וועמענס ווהם ס'האָט זיך אַריבערגעטראָגן
אויף ביידע זייטען ערד-קוגעל, מיליאָנען
פליטען, הונדערטער ראַדיאָ-סטאַציעס,
טויזענדער קאָנצערט-זאַלען
אין פילם אין פילם
פערקויפטע שטימע
(אין דער דייטשער שפּראַך)
רעזשיסעור: Max Neufeld
שעפֿער פֿון „Csibi“
אויסערן פּראָגראַם:
אויסלענדישע אַקטועליטעטען און P.A.T.
פרייקאַרטען אונגילטיג.
אָנהויב 4 נ.מ. שבת און זונטאָג 12 פֿריה

ר. איזראַעל

דער בערזען-סוחר

שפאַנענדער ראָמאַן פֿון יודישען לעבען

158

— איך האָב בדעה צו פֿערלאָנגען, האָט שולמית געזאָגט, אַז מיין צוואה זאָל דערנאָך פֿערעפֿענטליכט ווערען פֿאַר דער גאַנצער וועלט..

— האָסטו אָנגעשריבען די צוואה אָדער דו ווילסט זי ערשט אָנשרייבען?

— נישט איך האָב אָנגעשריבען, נישט איך וויל ערשט אָנשרייבען. מיין לעצטע טאַט פֿאַר'ן טויט וועט זיין מיין צוואה און איך וויל פֿערלאַנגען אַז דאָס טאַקע זאָל פֿערעפֿענטליכט ווערען.

דזשאָן קיסטער איז געוואָרען אונרוהיג, שולמית האָט איהם אויסגעצויגען די נשמה און נישט געזאָגט קלאָר, וואָס זי פֿערלאַנגט, איהם איז איצט געוועזען זעהר טרויעריג אויפ'ן געמיט. ער האָט געפיהלט די בעדערפעניש פֿאַר איינזאַמקייט, פֿאַר בלייבען מיט זיך אַליין און איהרע רייד און פֿילאָזאָפֿיעס האָבען איהם איצט פּשוט נעפּייניגט.

— שולמית, האָט דזשאָן געזאָגט מיט אַזאַ טמים, וועלכע די פֿרוי רובין האָט נאָך ביי איהם נישט געהערט, צי גיסט דו זיך נישט אָפּ קיין חשבון דערפֿון אין וואָס פֿאַראַ לאַגע דו געפֿינסט זיך, אין וואָס פֿאַראַ לאַגע איך געפֿין זיך, צי פֿערשטעהסט דו נישט, אַז דער זייגער רוקט זיך כסדר און אויב דער ווייזער וועט נאָך מאַכען עטליכע קרייזען וועט אונזער גוף שוין ליגען אין דער ערד און די נשמה... ווער ווייס וואו די נשמה וועט אַהינקומען. און אין אַזאַ מאָמענט פֿערנעהמסט דו זיך מיט פֿילאָזאָפֿיע און טראַכסט וואָס ס'וועט זיין נאָך דיין טויט, טראַכסט אפשר ווי אַזוי די וועלט זאָל אויסגעבעסערט ווערען.

בגשאַנגעו האָבען די טרערען געשטיקט אין האַלז. מיט יעדער מינוט איז ער אַרומגענומען געוואָרען מיט מעהר גרויל און שרעק. ער האָט כסדר געפיהלט ווי דער טויט דערנעהנטערט זיך צו איהם מיט די אויסגעגלאָצטע אויגען און ביינערנע הענד, מיט שפּיציגע פֿינגער און אויסגעשטשירעטע ציינער. דאָס האָט איהם אַריינגעברענגט אין אַ צושטאַנד פֿון פֿערצווייפֿלונג פֿון אומעט און טרויער. די ווערטער פֿון שולמית'ן זענען דעריבער געווען פֿאַר איהם נישט איבערצוטראָגען.

— און ביי מיר איז פֿערקעהרט, האָט שולמית דערויף געענטפֿערט, מיט'ן מאָמענט ווען איך האָב זיך קלאָר געמאַכט, אַז פֿאַר מיר איז מעהר נישט פֿאַרהאַן קיין שום האָפֿנונג, אַז אין דער לאַגע קען זיך מעהר גאָרנישט ענדערען, בין איך געוואָרען רוהיגער. איך האָב זיך איבערגעגעבען אין די הענד פֿונ'ם טויט און צי דאָס וועט פֿאָרקומען אַ מינוט פֿריהער אָדער אַ שעה שפּעטער איז אַלץ איינס. און פֿאַרוואָס זאָל איך טאַקע אין אַזעלכע מינוטען נישט אַ טראַכט טון ווי אַזוי צו געבען דער וועלט לעצט-געלד.

— אין וואָס פֿאַראַ פֿאָרם?

— אין דער פֿאָרם פֿון אַ שפּיי אין פּנים אַריין.

— די וועלט איז אויסגעפֿערשעהמט, זי וועט זיך דערמיט נישט איבערנעהמען.

— קען עס דעריבער זיין אין דער פֿאָרם פֿון אַ הילכיגען פּאַטש אין פּנים אַריין, אַזאַ פּאַטש, וועלכער זאָל מוזען דערהערט ווערען.

שולמית האָט זיך דערנעהנטערט צו דזשאָנען. זי האָט זיך געזעצט האַרט נעבען איהם. דזשאָן איז געזעסען מיט די עלעבויגענס אָנגעשפּאַרט אויף די קניהען און דאָס פּנים בעגראָבען אין די הענד.

— דזשאָן, האָט שולמית געזאָגט, צי זענען מיר טאַקע אַזעלכע פֿערברעכער?

— יאָ, מיר זענען נאָך גרעסער, ווי מיר מיינען.

— פֿאַרוואָס?

— דערפֿאַר ווייל מיר האָבען אומגעבראַכט צוויי מענשען.

— און די וועלכע ווילען אונז אויפהענגען זענען נישט קיין פֿערברעכער? זיי ברענגען דאָך אויך אום מענשען.

— דער אונטערשיד איז דער, וואָס מיר האָבען אומגעבראַכט צוויי אומשולדיגע מענשען און זיי שיקען פֿון דער וועלט צוויי שולדיגע, צוויי פֿערברעכער.

— איז דאָס הייסט עס אַ נקמה-אַקט פֿון דער וועלט?

— דו קענסט דאָס אַזוי אָנרופֿען אויב דו ווילסט.

— טאָ פֿאַרוואָס זאָל איך נישט קענען נקמה נעהמען?

דזשאָן איז שוין געוואָרען שטאַרק אויפגערעגט, ער איז אויפגעשפּרונגען פֿון זיין אָרט און אויסגעשריגען:

— פּייניג מיך נישט, לאָז מיך אָפּ, דו ביזט משוגע געוואָרען. איך וואונדער זיך גאָרנישט, אַז דאָס האָט געקענט געשעהען, אָבער האָב רחמנות אויף מיינע לעצטע מינוטען, פּייניג מיך נישט, לאָז מיך אַרויס פֿון דאַנען. איך וויל בלייבען אַליין, מיט זיך אַליין, מיט מיין געוויסען, מיט מיין צער טרויער און אומעט.

— ניין, דאָס וועט שוין נישט געשעהען. איך וועל דיך שוין פֿונדאַנען נישט בעפֿרייען. איך האָב אָנגעהויבען צו דערגרייכען מיין ציל, וועל איך ווייטערקעמפֿען פֿאַר איהם ביז'ן סוף.

— וואָס איז דען דיין ציל? האָט קיסטער נאָך מעהר געשריגען.

דער טומעל אין דער קאַמער האָט געצויגען די אויפֿמערקזאַמקייט פֿון די טורמע-וועכטער, וועלכע זענען געווען צוגעגרייט אָפּצוהיטען די קאַמער אין וועלכער ס'זענען געזעסען שולמית און דזשאָן די מאַכט, וועלכע האָט נישט געקענט דעם ציל פֿון דער פֿרוי רובין'ס פֿערלאַנג, האָט פֿערדעכטיגט אַז דאָ האַנדעלט זיך וועגען אַ בשותּפֿותדיגען זעלבסטמאָרד. די מאַכט האָט נישט געוואָלט און נישט געקענט דערלאָזען, אַז ס'זאָל צו דעם קומען. צוליב דעם האָט מען אין דער קאַמער אַדורכגעפיהרט אַ גענויע רעוויזיע דעמאָלס ווען שולמית מיט דזשאָנען האָבען זיך געפֿונען אין דער קאַנצעלאַריע. מ'האָט אָבער קיין שום פֿערדעכטיגעס נישט געפֿונען. יעדענפֿאַלס האָט מען אין קאָרידאָר מאָביליזירט אַ גרעסערע צאָהל וועכטער, וועלכע האָבען געהאַט די אויפֿגאַבע צו היטען און אויפֿמערקזאַם צו זיין אויף דער קאַמער אין וועלכער ס'זענען געזעסען די צוויי פֿערמשפּטע.

איצט, ווען פֿון דער קאַמער האָט זיך דערהערט דער הויכער ווערטער-אויסטויש צווישען דזשאָן קיסטער און שולמית רובין, האָט מען באַלד געעפֿענט די טיר.

— רוהיגער, מיינע הערשאַפֿטען, האָט אַני עלטערער וועכטער געזאָגט. רוהיגער. מיר קענען נישט דערלאָזען צו קיין הויכע דיספּוטען, דאָ איז אַ טורמע, דאָ מוז זיין רוהיג.

— געוויס מוז דאָ זיין רוהיג, האָט שולמית געזאָגט, געוויס, אָבער איך וויל נישט די רוהיגקייט, איך האָב זי איצט פֿיינד, איך וויל אַז ס'זאָל זיין אַ טומעל, אַ גערודער, איך וויל מיט פּיין און געשריי געהען פֿון דער וועלט, און דאָס קען מיר קיינער נישט שטערען, איך וויל נישט, אַז מען זאָל מיר שטערען אין מיין קאַמער צו טון, וואָס איך וויל, איך וויל אַזוי און דאָס דאַרף זיין געגנוג פֿאַר דיר.

— ניין, מאַדאַם, איך קען נישט ערלויבען, אַז די רוהע זאָל געשטערט ווערען.

— און אויב יאָ, וואָס וועט איהר מיר טון, האָט שולמית נאָך העכער געשריגען.

— מיר וועלען מוזען אייך צושיידען און נישט לאָזען צוזאַמען. מיר וועלען שוין האָבען אַ רעכטליכען גרונד דערצו.

(פֿאָרטזעצונג קומט)

ארום יודען-האס אין לאדזער שטאט-ראט

מיר דארפן נישט קיין וואפענשטילשטאנד

מיר זענען נישט קיין צד אין דער מלחמה

וועגען די ווילדע סקאנדאלען אין לאדזער שטאט-ראט

לאדז איז געווארען פאפולער אין דער גאנצער וועלט.

אונזער פעררוסיכערטע שטאט, וועגען וועלכער קיינער האט נישט גערעדט און קיינער האט נישט געקענט — איז געווארען בעקאנט וואו די וועלט האט נאר אנ'עק.

די שטאט, אין וועלכער קיין מיניסטער האט נישט געוואלט קומען, וועלכערס נאמען ס'האט זיך נישט געפינען אויף קיין שום לאנד-קארטע איז מיט אמאל בעריהמט געווארען און ס'איז זיכער נישט פאראן קיין איין צייטונג אין דער גאנצער וועלט, וועלכע זאל נישט דערמאהנען דעם נאמען פון דער ,,קאמגארן״-שטאט.

וואס איז געשעהן? די ענדעקישע פארטיי האט בעקומען א מעהרהייט ביי די וואהלען צום לאדזער שטאט-ראט. איז דאס שוין נישט קיין נייעס אין לאדז, ווייל שוין אין יאהר 1923 האבען די ענדעקעס אויך געהאט א מעהרהייט אין דער לאדזער שטאט-פערוואלטונג. און אויב מ'קאן ווירקליך נישט פערגלייכען יענע צייט מיט דער איצטיגער נאך-היטלער-צייט — איז עס אויך אין פוילען נישט קיין נייעס, ווייל עטליכע שטעט אין פויזנער געביט בעזיצען ענדעקישע מעהרהייטען, און פונדעסטוועגען האט קיין שום שטאט נישט זוכה געווען צו אזא רוהם און פאפולאריטעט ווי אונזער לאדז.

דאס איז דערפאר ווייל די ענדעקעס האבען בעשלאסען צו מאכען פון לאדז דאס שפרונג-ברעט פאר זייער נידערטרעכטיגער העצע, פאר זייער חיה'שען אנטיסעמיטיזם, פאר דעם ארט, צו ווערבירען פאר זיך די פוילישע מאסען, וועלכע מ'זאגט-צו צו געבען די יודישע פערמעגענס, דעם יודישען האנדעל און די רעשט יודישע פרנסות, מישטיינס געזאגט.

אין לאדז האבען די ענדעקעס אנגעהויבען די אקציע צו ,,דעמאסקירען״ די סאנאציע-קרייזען, אז זיי שטיצען די יודען, דא אין לאדז, נאכמעהר דערפאר וואס דער ענדעקישער מאגיסטראט איז נאך נישט בעשטעטיגט געווארען, און זענען נישט פעראנטווארטליך פאר דער טעטיגקייט, האבען די ענדעקעס געפינען די טריבונע צו פערשפרייטען די כוליגאנישע יודען-פרעסערישע תורה און געוואלט פשוט פראוואצירען די סאנאציע-גרופע און די רעגירונגס-קרייזען אז זיי זאלען זיך קלאר און אפען ארויסזאגען צי די סאנאציע וועט זיך אננעהמען פאר יודען אדער נישט. און צוליב דעם וואס די סאנאציע האט זיך געפונען אין דער קלעם און נישט געוואוסט ווי אזוי, זאל זי האנדלען איז געקומען דערצו, אז די ענדעקעס האבען בעקומען אפעטיט און זייער חוצפה איז דערגאנגען צו אזא מדרגה, אז געבעלס קען קומען צו זיי זיך לערנען.

די סאנאציע האט מורא זיך אקעגענצושטעלען די ענדעקעס אין דער יודען-פראגע ס'געהען דאך וואהלען צום סיים און די מאסען טארען נישט גלויבען, אז די סאנאציע זענען ,,יודען-פריינד״, און דעריבער זענען די יודען געווארען דער מאטעריאל וועלכער ווערט צוריבען אין קאמף פאר שטימען צום סיים צווישען דער ענדעציע און דער סאנאציע.

און ווען די סאנאציע האט געשוויגען ביי קליינע יודישע פראגען, האט מען זיך גענומען צו גרעסערע. אנגעהויבען האט עס זיך מיט שטרייכען יודישע סובסידיעס. דאן איז עס איבערגעגאנגען צום ,,אריער-פאראגראף״ אין דער קונסט - פרעמיע. דאן צו קאוואלסקיס רעדע וועגען דער מיסיע פון די ענדעקעס ארויסצוטרייבען די יודען פון פוילען, און לכל הפחות זיי אריינצוטרייבען אין געטא, דאן צו דעם אז די יודען זענען די נידערטרעכטיגסטע נאציע אויף דער וועלט און ענדליך צו ווארפען גלעזער, ווארפען בענקלעך און שלאגען....

און די סאנאציע האט געשוויגען און שוויגט פיינליך. שוויגט אויף א שרעקליכען אופן. מ'פערשטעלט זיך מיט זאכליכקייט, אז אין שטאט ראט דארף מען נישט רעדען וועגען אזעלכע זאכען.

און פונדעסטוועגען האט מען גערעדט, און נאך מעהר ווי גערעדט, פונדעסטוועגען האט מען נישט געשטראכען פון סטענאגראם די ראסען-טעאריעס, די בלוט-בלבולים, די אונערהערטע בעליידיגונגען געגען יודישען פאלק. די ,,זשידזשיע פארשיווי״ און נאך פיל אזעלכע זאכען, הגם פון סטענאגראם האט מען מעהר ווי איין מאל געשטראכען זאצען וועגען קלאסען-קאמף, פאשיזם אדער עהנליכעס. פונדעסטוועגען האט מען געשטעלט צו אפשטימונג דעם ,,אריער-פאראגראף״ כלומרשט דערפאר, ווייל מ'האט נישט געוואלט האמעווען דאס ארויסזאגען זיך פון דער געוועהלטער שטאט-רעפרעזענטאנץ און נישט געשטעלט צו אפשטימונג. אז דאס פערמאכען ווארשטאטען צוליבן נישט בעזיצען קיין האנדווערקער-קארטע זאל פראלאנגירט ווערען ביז צום יאהר 1938 ווייל — אזא פארשלאג האט נישט קיין שייכות מיטן שטאט-ראט.

די יודישע ראטמענער האבען כסדר געשטימט פאר אלע ביודזשעט-אויסבעסערונגען פון דער סאנאציע ווען אפילו דאס איז פאר זיי נישט שטארק געווען צום הארצען, (למשל פאר ,,אימקא״) כדי צו ברעכען די ענדעקישע מעהרהייט, און די סאנאציע האט כסדר, מיט זעהר מינימאלע אויסנאהמען, געשטימט געגען אלע סובסידיעס פאר יודישע אינסטיטוציעס צוגלייך מיט די ענדעקעס.

די סטרונע איז כסדר אנגעצויגען געווארען ביז זי האט געפלאצט. ביז קאפטשינסקי האט מיט דער גרעסטער האסטיגקייט געווארפען דאס גלאז אין קאפ פון א יודישען ראטמאן. ווען בענקלעך זענען געפלויגען אין יודישע קעפ, ווען די יודישע נאציע איז ביי איהם געווארען די נידערטרעכטיגסטע אויף דער גאנצער וועלט...

אויב מיר זאגען אז די אנגעצויגענע סטרונע האט געפלאצט איז דאס ביי די יודישע ראטמענער און קודם כל איז דאס ביי דער יודישער בעפעלקערונג. דוכט זיך אז ס'איז נאך נישט געווען אזא מאמענט אין דער קורצער געשיכטע פון אויפגעלעבטען און אומאפהענגיגען פוילען, אין וועלכע די יודען זאלען זיך פיהלען אזוי שטארק בעליידיגט, בעזידעלט בעשפיגען און דערשלאגען, נישט זעהענדיג פון ערגעץ קיין שום הילף אדער אונטערשטיצונג. די סאנאציע האט אויך ווייטער פיינליך געשוויגען. דער קאמיסאר בעדויערט און דערלאזט נישט צו בעריהרען די דאזיגע פראגע און דערמיט זאל דער ,,אינצידענט״ ערלעדיגט ווערען.

צי האלט אבער די יודישע בעפעלקערונג דעם ענין פאר ערלעדיגט? צי קענען מיר און בעזונדערס די יודישע ראטמענער איינגעהן אויף א וואפענשטילשטאנד? מיר זענען נישט קיין צד אין דער מלחמה, מיר זענען די בע'עוולהטע, די בעפאלענע, מיר האבען קיינעם גארנישט געטון. מיר ווילען קיינעם נישט אויסראטען, מיר גרייטען נישט קיין געטא פאר קיינעם, אונזער געוועהר איז נישט קיין גלעזער און בענקלעך, און מיר דראהען נישט מיט קיין רעוואלווערן. מיר טארען נישט דערלויבען אז דאס יודישע פאלק זאל בעליידיגט ווערען.

מיר קאנען נישט דערלויבען אז מ'זאל שפייען אונז אין פנים אריין, ווען מיר זאלען אפילו זיין די שוואכערע, ווען מיר זאלען אפילו זיך דארפען שטיצען נאר אויף אונזערע אייגענע כוחות, מיר זאגען די יודישע ראטמענער, אז די יודישע בעפעלקערונג וועט זיך בשום אופן נישט בערוהיגען, אונזער געוועהר איז נאך עד היום: פראטעסט-געשריי און פאדערונג אויף גערעכטיגקייט, אויף קיין שום וואפענשטילשטאנד מיט די ענדעקעס געהען מיר נישט איין, און מ'האט נישט געדארפט איינגעהן. מיר זענען א בעפעלקערונג פון 210 טויזענד נפשות, מיר האלטען אוים דעם גרעסטען לאסט פון דער שטאט, אויף אונזערע פלייצעס, מיר זענען נישט קיין מייז און שמשורעס וועלכע מען דארף אויסראטען, מיר זענען נישט קיין בהמות וועלכע מען מעלקט און דאן שיקט מען זיי צו דער שחיטה.

מיר ווילען נישט קיין וואפענשטילשטאנדען מיט אונזערע בלוטיגע שונאים, ווייל זייער וואפענשטילשטאנד איז א צוגרייטונג צו א נייער מלחמה, אויב מיר קענען פראטעסטירען נאר דורך רעדען דארף מען דאס טון און שטענדיג ווען מיקען דאס.

מיר זענען אויך נישט מסכים מיט די, וועלכע זוכען דעם וועג פון לייכטסטען ווידערשטאנד און קומען בכלל נישט אויף די זיצונגען פון שטאט-ראט. די איצטיגע יודישע ראטמענער זענען די, וועלכע מוזען זיין קרבנות, זיי מוזען אויסטראגען דעם קאמף אויף זיך און ענטלויפען פון איהם וואלט אנדערש קוואליפיצירט געווארען.

די יודישע פרעסע ענטלויפט אויך קיינמאל נישט פון קאמפס-פעלד ביז, אונזערע סאמע גערעכטסטע פאדערונגען און טענות וועלען אנערקענט ווערען דורך דעם בעסערען טייל פון דער פוילישער געזעלשאפט.

י. דאנקין

שטימען פון דער יודישער פרעסע

הלל צייטלין שרייבט אין ,מאמענט״:

,,וואס טוט זיך פארט אין לאדז? פאר וואס ווערט עס געדולדעט? פאר וואס ווערט עס פערשוויגען? פאר וואס ווערט עס דער ענדעקישער מעהרהייט אין לאדזער שטאט-ראט געגעבען די מעגליכקייט ארויסצוטרעטען מיט רעדעס וואס האבען אנ'אפענעם פאגראם-כאראקטער און צו פערפיהרען סקאנדאלען, וואס ברענגען צו שפיכת-דמים? ווי האט עס גאר געקענט געשעהן, אז א שטאט-ראט זאל פערוואנדעלט ווערען אין א שלאכט-פעלד?

עס איז געווים ריכטיג דער פרינציפ פון אינעווייניגסטער פרייהייט פאר די מאגיסטראטען און שטאט-ראטען — יעדע פרייהייט מוז דאך אבער האבען איהרע גרענעצען. יעדע פרייהייט מוז דאך אונטערגעווארפען ווערען דער געזעצליכקייט אויב זי וויל נישט פערוואנדעלט ווערען אין גאסען-הפקרות.

זענען אבער אזעלכע רעדעס ווי די [illegible] לעצטענס געהאלטען געווארען דורך די ענדעקעס אין לאדזער שטאט-ראט, די רעדעס אין וועלכע עס זענען דא אזעלכע ,,פערל״ ווי, אז ,,יודען זענען די געמיינסטע און נידערטרעכטיגסטע מענשען״, נישט קיין אפען העצען איין טייל בעפעלקערונג געגען דער צווייטער? זענען דען אזעלכע אפענע העצרייען אין הסכם מיט דער געזעצליכער ארדנונג ובפרט נאך, מיט א שטרענג-קאנסטיטוציאנעלער ארדנונג?

און טאקע דער זעהר פיינער און זעהר גערעכטער בעשלוס, וואס איז אדורכגעפיהרט געווארען דורך דער ענדעקישער מעהרהייט אין לאדז, אז מען זאל אפנעהמען אלע סובסידיעס פון אלע דארטיגע יודישע אנשטאלטען (אויסער איין קליינע סובסידיע פאר לינת הצדק) צי איז אט דער בעשלוס נישט אנ'אפענער דורכברוך אין יעדער געזעצליכקייט? די יודען אין לאדז האלטען דאך געוויס אוים די גרעסטע מעהרהייט פון לאדזער שטאט-הוצאות און אט ווען זיי פאדערן כאטש א קליינעם טייל פון דעם פאר זייערע אנשטאלטען ענטפערט מען זיי, אז פאר יודען האט מען קיין גראשען נישט און, געגען יודען פרובען צו פראטעסטירען געגען דעם ווארפט מען זיי טינטערס אין די קעפ.

מיר ווילען גלויבען אין דעם גוטען ווילען פון נישט-ענדעקעס. מיר גלויבען אין זייער ענטוויקעלטען רעכט-געפיהל, און אין זייערע יושר-געפיהלען, אונזער גלויבען ווערט געשטארקט דורך דעם וואס עס איז דאך עפענטליך פראקלאמירט געווארען דורכן רעגירונגס-קאמיסאר אז דער אריער-פאראגראף וואס איז אנגענומען געווארען דורך דער ענדעציע אין לאדזער שטאט-ראט, איז געגען דער קאנסטיטוציע מיר ווילען דעריבער גלויבען אז די נישט-ענדעקעס וועלען סוף כל סוף איינזעהען ווער און וואס די ענדעקעס זענען און עס וועט צו געגען-יודען-העצערישע ארויסטרעטונגען און צו אנדערע אונגעזעצליכקייטען פון די לאדזער ענדעקעס אין לאדזער שטאט-ראט געמאכט ווערען א סוף.״

* * *

י. כ. שרייבט אין דער ווארשאווער ,,פאלקס-צייטונג״:

ענדעקעס זענען נישט קיין אלטמאדישע רעאקציאנערען, וואס שעהמען זיך אביסעל אונטער מיט זייער רעאקציאנערישקייט. וואס נוצען פייגענבלעטער. ניין! די ענדעקעס האבען זיך מאדערניזירט. און זיי פרעזענטירען זיך אלץ מעהר, ווי היינטצייטיגע היטלעריזירטע שווארץ-מאהניקעס, אהן א טראפען בושה. זיי זענען אנטיסעמיטען מיט כאראקטער, ד. ה. מיט אפען-חיהשע אינסטינקטען. די ספעקטאקלען וואס זיי פיהרען אויף אין לאדזער שטאט-ראט, געבען א פארשטעלונג וועגען דער מאס חיהשקייט, אויף וועלכער ענדעקעס מיט מענשליכע צורות זענען פעהיג......

אבער אין די ספעקטאקלען! אין ביי זייער גאנצער העסליכקייט פאראן א פאליטישער זין. א גוט-בעטראכטע און ווייט-צילענדע אויסגערעכנטקייט. די ענדעקעס געדענקען, אז לאדזער שטאט-ראט איז דער צווייט-גרעסטער אין לאנד: זיי געדענקען אז א שטאט-ראט קען פונאנדערגעלאזט ווערען אויך: און זיי האבען אין זינען נישט די פאלדיגע בעגרענעצטע, פראקטישע אינטערעסען, פון דער שטאטישער באלעבאטישקייט, נאר — קודם, די אלגעמיינע, פרינציפיעלע אינטערעסען פון זייער פאליטישער ריכטונג, די פראפאגאנדע פון זייער במהילה וועלט-אנשויאונג. זיי פיהרען זיך אויף גאר נישט ווי א פעראנטווארטליכע מעהרהייט, נאר ווי אנ'אומפעראנטווארטליכע אנגרייפענדיגע אפאזיציע. זיי מאכען פראפאגאנדע פאר זייער פלאטפארם פון יודען-האס און מארקסיסטען-האס, זיי טוען אלץ, אז דער לאדזער שטאט ראט מיט זייערע ,,פרינציפיעלע״ האנדלונגען זאל זיך געפינען אין צענטר פון אלגעמיינער אויפמערקזאמקייט אין גאנצען לאנד. און — דאס דערגרייכען זיי.

אבער — דערווייל האבען די זוברעס זיך שוין אריינגעקראגען אין לאדזער שטאט-ראט און זיי טוען זייען וויסטע ארבייט נישט סתם מיט אימפעט, נאר מיט אמתער בלוטדורשטיגקייט. זיי האבען טאקע אויף דער לעצטער זיצונג פון שטאט-ראט געוויזען אז די דראהונגען מיט טעראר זענען נישט סתם דראהונגען.

* * *

א. ציניצינאטוס שרייבט אין ,,ווילנער צייט״:

,,לאדז״ — דאס אז היינט דער סטראשאק און דאס איז די פאפולערסטע שטאט סיי אין דער ענדעקישער, סיי אין דער סאנאטארישער, און סיי אין דער יודישער פרעסע.

אמאל איז לאדז בעריהמט געווען מיט איהרע טעקסטיל - אויסארבייטונגען, זי איז געווען א שטאט פון גרויסע אספיראציעס און האט פערמאגט גרויסע עקספאנסיווע אפעטיטען.

נאך דער מלחמה האט לאדז נישט געהאט קיין איבעריגען מזל צו די פוילישע רעגירונגען. וועלכע האבען לאדז בעטראכט אלס א פלוטאקראטישע שטאט, א שטאט אהן פאעזיע און פאנטאזיע. די ענדעקישע רעגירונגען האבען נישט געקענט פערטראגען די דאזיגע שטאט צוליב דער גרויסער דייטש — יודישער צומישונג, די סאנאטארישע רעגירונגען האבען נישט געהאט פאר איהר קיינע בעזונדערע סימפאטיעס צוליב איהר ארבייטער כאראקטער.

לאדז איז אזוי ארום איבערגעלאזען געווארען דעם אייגענעם שיקזאל און זי האט ווירקליך אהן שום זייטיגער הילף געמאכט א גרויסען פארשריט אין איהר ווירטשאפט. די פריהערדיגע לאדזער שטאט ראטען האבען פיל אויפגעטון, כדי צו אייראפעאיזירען די דאזיגע שטאט. כדי איהר אויסצופוצען און פערשענערען. און אויפן קולטור - געביט איז לאדז געווען א מוסטער פאר א סך אנדערע שטעט. די זיך בעמיהט צו פערגרעסערען דעם שול-נעץ, און האבען אפילו געשאפען אנ'אייגענע הויכשול — די ,,ווּשעכניצע״.

ס'האט זיך געקענט אויסדוכטען אז די דאזיגע אנגעצייכענטע ליניע וועט אויך פארטגעזעצט ווערען דורך די נייע שטאט-פערוואלטונגען. אבער פלוצלונג איז געשעהן א קאטאסטראפע. צו דער מאכט רייסט זיך אין לאדזער ראטוש (זי האט דאס נאך נישט אינגאנצען דערגרייכט), די ענדעציע, די עקסטרעמסטע שאוויניסטישע פארטיי אין פוילען. די טרעגערין פון אבסקוראנטיזם, און פאליטישער און סאציאלער רעאקציע. אט די דאזיגע פארטיי וועלכע לויערט ווי א ווילדער געשפענסט אויף דעם פוילישען לעבען, האט בעשלאסען א סוף צו מאכען צו די שיינע טראדיציעס פון לאדז און ארויסשטעלען אויף שאנד און שפאט פאר גאנץ פוילען.

ווילדע, אומגלויבליכע סצענעס שפילען זיך אפ אויף די זיצונגען פון לאדזער שטאט-ראט. ס'דוכט זיך אוים, אז א גרופע מענשען האט פערלוירען יעדע פעהיגקייט לאגיש און ניכטער צו דענקען און ווערט פערברענט אין דעם פייער פון די אייגענע אויפגעפראלטע פרימיטיווע אינסטינקטען.

די ענדעקישע בלוטדורשטיגע און רוצחשע ארוסטרעטונגען מאכען דעם איינדרוק נישט ווי מיר וואלטען געלעבט אין 20טען יאהרהונדערט, נישט אונטער א קאנסטיטוציאנעלען דיחשים, וועלכער אנערקענט אלע בירגער אלס גלייכע לגבי דעם געזעץ, נאר ווי אין א תקופה ווען ס'האט נאך געהערשט דער פרינציפ פון ,,האמא לופוס״ (איין מענש איז לגבי דעם צווייטען א וואלף).

אבער ווי לאנג נאך וועט לאדז בלייבען א ארענע פאר אזעלכע ווילדע צירק-סצענעס, וועלכע פאסען לחלוטין נישט פאר אזא שטאט - ראט, ווי עס איז דער לאדזער?

די טאלעראנץ וועלכע ווערט ארויסגעוויזען מצד אונזערע מאכט-פאקטארען צו דער לאדזער מענאזשעריע — לאזט זיך פיל נאכדענקען.

די לאדזער צירק-ארענע בעווייזט, אז די פוילען, פון די ענדעקישע פאיאצען זענען לחלוטין נישט געווענדעט בלויז אין איין ריכטונג, נאר אין א קלענערער מאס ציקלען זיי אין א גרויסען טייל פון פוילישען פאלק.

וועט מען דאס אנהויבען צו פערשטעהן אין אונזערע רעגירונגס - קרייזען, דאן וועט מען די בעסטיעס פון דער לאדזער מענאזשעריע פונאנדערטרייבען, אדער אריינזעצען אין פערמאכטע שטייגען, ווי עס פאסט פאר ווילדע חיות.

דאס עקעלהאפטע שפיל האט שוין אלעמען דערעסען.

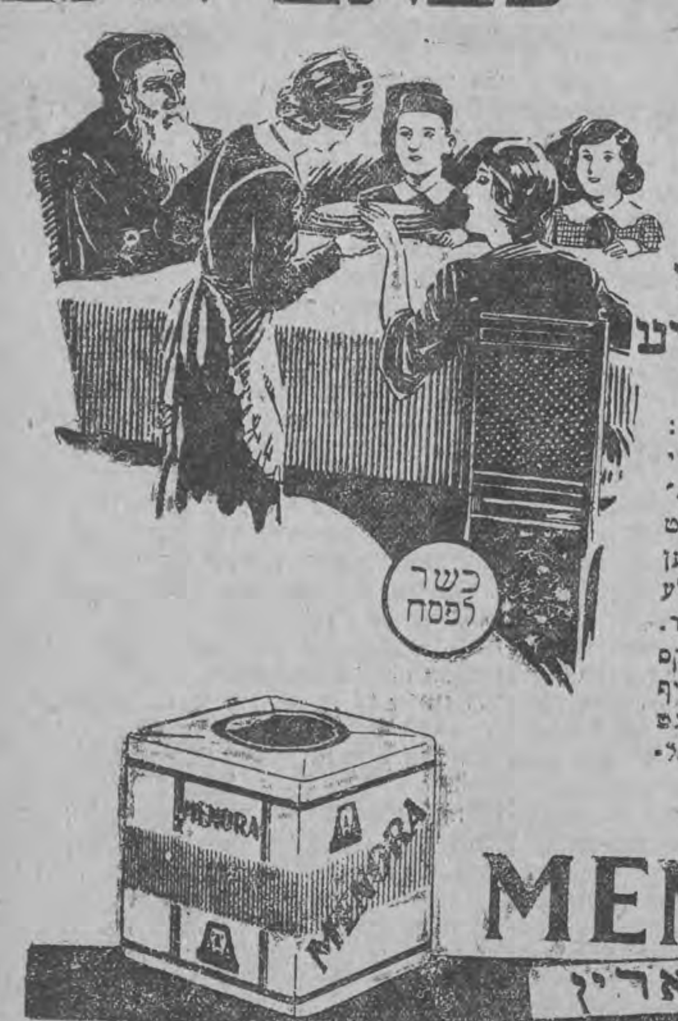

פסח אין קרייז פון דער פאמיליע

אלע ליבען די שפייזען: ווי גוט זיי שמעקען — זיי זענען געקאכט אויף ,,מנורה״ די מארגארין ,,מנורה״ האט די מעלה, וואס זי קען געברויכט ווערען צו אלע שפייזען אהן אונטערשייד. ,,מנורה״ איז פאר … בעקעקס און טארטען, געבאקען אויף ,,מנורה״ קענען דערלאנגט ווערען נאך יעדען מאהל צייט.

כשר לפסח

MENORA

מארגארין

Dr. J. BETTE

ספעציאליסט פאר אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען

PIOTRKOWSKA 6, tel. 144-95.

נעמט אן פון 8–11 פריה און פון 4–6 נאכמ.

די מורא ביי די פיהרערס און ביי די מאסע!

ס'זענען פעראן צוויי סארטען מורא פאר מלחמה: די מורא פון די פעראנטוואָרטליכע פיהרערס פון די לענדער און די מורא פונ'ם ברייטען עולם. די ערשטע מורא איז לויט אונזער מיינונג, א געוואונשענע און געזונטע, אויף איהר איז געזאָגט געווארען דער אַלטער ווערטעל: „אשרי אָדם מפחד תּמיד" (וואויל איז דעם, וואָס האָט שטענדיג פחד); די אַנדערע מורא איז אַ דערשיינונג פון אַ קרענקליכען פסיכאָז, וועלכע מוז געהיילט ווערען.

ווען די פיהרערס פון לענדער זאָלען נישט מורא האָבען פאַר מלחמה, וואָלט עס געווען גלייך, ווי מ'פערלאָזט פייער נישט אָפּגעהיטערהייט, וואָס ס'קען ברענגען צום שרעקליכען אומגליק; דער פּשוט'ער בירגער פערשפרייט בלויז אַ פּאַניק, אַ כאַאָס אין די מענשליכע בעציהונגען, העלפען קען ער גאָרנישט און שאָדען ברענגט ער אָהן אַ שיעור.

דעריבער דאַרפען מיר זיך נישט איבערנעהמען פון די מלחמה־שרעקענישען, וואָס לאָזט זיך הערען פון די פּאָליטישע לאַבּאַראַטאָריעס, דאָרט האַלט מען דאָך איצט אין יאָגען זיך נאָכ'ן מלחמה־געשפּענסט. כּדי צו כאַפּען איהם און בינדען, און אַז מ'יאָגט זיך נאָך אַ ווילד בעשעפעניש האַלט מען אין איין שרייען און רופען זיין נאָמען. אָבער אין דער צייט, וואָס די דאָזיגע וויכטיגע ארבייט ווערט געטאָן, מעגען מיר האָבען צוטרוי, אַז די ארבייט וועט אָפּגעטאָן ווערען בשלמות.

זענען דאָך אָט די אַלע פאָהרערס און פליהערס און קאָנפערענצלערס נישט קיין באַנדע אַפּעריסטען, וואָס ווילען די מאַסען אַריינשלעפען אין אַנ'אומגליק צוליב עפּעס פערהוילענע אייגענע צוועקען.

אונזער נייע צייט, זינט דער מלחמה ביז היינט, צייכענט זיך אויס דערמיט, וואָס די גאַנצע 17 יאָהר פונ'ם אָפּשליסען דעם ווערסאַילער טראַקטאַט האָט מען נישט אויפגעהערט זיך צונויפקומען און זיך מיישב זיין מכּוח זיין אויספיהרונג און ווייטערדיגער עקזיסטענץ — ס'זענען קיין דריי חדשים נישט אַריבער אָהן עפּעס אַ זיצונג, אָדער קאָנפערענץ מכּוח אַ וועלכען ס'איז טייל פונ'ם טראַקטאַט. מ'האָט נישט אָפּגעשלאָסען איינמאָל אַ תּורה און פערבליבען דערביי, נאָר מ'האַלט אין איין מאַכען נייע סייגים צו דער תּורה, כּדי צו האַלטען איהר פעסטער און זיכערער, די וועלט זאָל זיך נישט אומקעהרען צו תּוהו ובוהו.

לעצטענס, ווען ס'האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז די אַלגעמיינע און עפענטליכע קאָנפערענצען ברענגען נישט די געוואונשענע זיכערקייט, האָט מען אָנגעהויבען פּראַקטיצירען די פּריוואַטע אינדיווידועלע פערהאַנדלונגען, די דיפּלאָמאַטישע פאָהרענישען און פליהענישען פון לאַנד צו לאַנד, גאָר ווי אין די אַמאָליגע ליב־האַרציגע צייטען.

און מ'קען נישט לייקענען. אַז זינט די קאָנפערענצען האָבען פערלוירען זייער געזעלשאַפטליכען דעמאָקראַטישען כאַראַקטער האָט זיך געשאַפען אַנ'אָרט פאַר די פּל'ערליי חשדים און אייגענע פּניות פון פערשידענע לענדער געגען די אינטערעסען פונ'ם אַלגעמיינעם פעלקער־קיבוץ. דורך אָט די חשדים, וואָס זענען נישט שטענדיג געווען אומבעגרינדעט, זענען טאַקע די שאַנסען פון שלום אָפּגעשוואַכט געוואָרען און דער טייוועל פון מלחמה האָט אָנגעהויבען אַלץ שטאַרקער שרעקען די וועלט, ס'האָט זיך אַלץ געדאַכט, אַז אָט־אָט וועט דער אָדער יענער פאָלק בוגד זיין אין דער מענשהייט און דורך אַ פערברעכערישען פּלאַן אָנצינדען אַ פייער, וואָס קען אומברענגען מיליאָנען מענשען.

בעזונדערס איז דער חשד געפאַלען אויף אַ געוויסען פאָלק, וואָס האָט לעצטענס אָנגעהויבען נישט פאָרזיכטיג אַרומגיין מיט פייער.

די מורא פון דער וועלט איז געווען בעגרינדעט דערויף, וואָס ס'איז דאָך נאָך פעראַן אין אייראָפּע אַ נישט־פערענדיגטער חשבון מיט רוסלאַנד, וועלכע האָט איבערגעאַקערט די גאַנצע סאָציאַלע סיסטעם און מיט איטליכעם ווייטערדיגען שריט צו דערפאָלג ברענגט זי, אפילו אומווילענדיג, אַ סכּנה פאַר די איצטיגע רעזשימען אין אַנדערע לענדער. האָט מען געמיינט, אַז די אַנדערע לענדער ווילען גאָרנישט האָבען געגען מאַכען רוסלאַנד פאַרן שעיר לעזאזל, אַז די בּלאָנדע חיה זאָל זיך אויף איהר אַרויפוואַרפען צו פערצוקען איהר און אַזוי אַרום קען אין דער וועלט זיך צופלאַקערען די שרעקליכע מלחמה.

דער דאָזיגער חשד איז געווען לכתּחילה אַנ'אומזיסטער, ווייל קיין שום אַנדער לאַנד וואָלט בשום אופן נישט מיטגעמאַכט אַזאַ מין אַוואַנטוריסטישע אינטערווענץ, און דער גרעסטער אַבּסורד וואָלט געווען צו מיינען, אַז ענגלאַנד וועט קענען בלייבען אַ גלייכגילטיגער צוקוקער ביי אַזאַ געוואַלדיגער שׂרפה:

איצט אָבער, נאָך אידענס בעזוך אין מאָסקווע, וועט שוין דער גרעסטער סקעפּטיקער מוזען אָנהויבען גלויבען, אַז די וועלט איז נאָך נישט משוגע געוואָרען. וועגען אַנ'אינטערווענץ אין ראַטענפערבאַנד קלערען נישט ענגלאַנד און פראַנקרייך, ממילא שוין אויך נישט אַנדערע פעלקער. און אויב נישט אויף אָט דעם פראָנט, טאָ, וואו אַנדערש קענען די וועלט־פּאָליטיקער גלוסטען עפענען אַ שלאַכט? אפילו מיט דייטשלאַנד וועט קיינער זיך נישט שלאָגען, הגם די וועלט האָט שוין אוודאי שטאַרק חרטה, וואָס מ'האָט אַזוי לויז געלאָזט די לייצעס, אַרויסגעצויגען צוערשט די מיליטער פון די אָקופּירטע געביטען, נאָכדעם אפילו אַדורכגעפיהרט דעם פּלעביסציט און אָפּגעגעבען איהר סאַאַר, אויך בעפרייט איהר פון קאָנטריבוציע־צאָהלונגען און געקוקט דורך די פינגער, ווען זי האָט אַלץ מעהר פערשטאַרקט איהר בעוואָפענונג. אָפּנעהמען צוריק אַלע פּריווילעגיעס מיט'ן כּוח פון געוועהר האָט קיינער קיין חשק נישט.

דער איינציגער, וועלכער שרעקט מיט מלחמה, איז היטלער; אָבער ער האָט נאָך אויך וואָס צו פערלירען, און ס'גלויבט זיך נישט, ער זאָל ווילען ריזיקירען דערמיט.

אמת, ער קען אין 4 שעה צייט בעלאַגערן דורך דער לופט אי לאָנדאָן, אי פּאַריז, אי וואַרשע און מאַכען די אַלע רעזידענצען חרוב ומוחרב. אָבער דערמיט איז דאָך נאָך די מלחמה נישט געענדיגט. אָט האָט דער דייטש אויך אין יענער מלחמה אָפּגעהאַלטען מורא'דיגע נצחונות, ביי טאַנענבערג, ביי ווערדון, ביי מאַרנע און וואו נישט, ער האָט אָקופּירט אַלע לענדער און קיינער האָט איהם נישט אָקופּירט. האָט ווי אַ היישעריק אָפּגעפרעסען אַלע פעלדער און פון זיין באָדען איז קיין איינציגע פוסטריט נישט בעטראָטען געוואָרען דורך אַנ'אַנדער פאָלק. די גאַנצע דריי יאָהר פון דער מלחמה איז געווען כּמעט איין קייט פון נצחונות און טריאומפען, און פּלוצלונג איז געקומען דער קראַך, און ער האָט געמוזט פאַלען אויף די קניע און בעטען רחמים ביי דער וועלט.

שוין־זשע וועט היטלער וועלען איבער'חזר'ען די דאָזיגע שפּיל? אָבער דעם איצטיגען מאָל וועט דאָך שוין קיין ספק נישט זיין, ווער ס'איז שולדיג אין דער מלחמה, און די אָפּרעכענונג וואָלט שוין געווען גאָר אַנ'אַנדערע!

ניין, מיר מעגען זיך בעגנוגענען מיט דער מורא פון די פּאָליטישע פיהרערס אין אַלע לענדער, וועלכע וועט זיי נישט דערלאָזען מאַכען קיין פאַלשע שריט אין אַזאַ סכּנה־מאָמענט, און מיר אַליין דאַרפען די פּאַניק נישט פערגרעסערן.

פ. ס.

נאך די ענגלישע אינפארמאציע-רייזעס איבער אייראפא

געענדערטע שטימונג אין לאנדאן. — פארבערייטונגען צו דער קאנפערענץ אין שטרעזא

די אינפאָרמאַציע־רייזעס פון די ענגלישע מיניסטאָרען איבער אייראָפּאַ דערנעהנטערען זיך שוין צו זייער ענדע. נאָך אַ פּאָר טאָג און מיניסטער אידען וועט האָבען די מעגליכקייט פאַר זיינע חברים אין לאָנדאָן אָפּצוגעבען אַ גענויען בעריכט וועגען זיינע איינדרוקען פון די וויזיטען אין מאָסקווע און וואַרשאָ און די ענגלישע רעגירונג וועט שוין צו דער קאָנפערענץ פון פראַנקרייך, ענגלאַנד און איטאַליען אין שטרעזאַ, קומען מיט אַ פערטיגען פּלאַן און ענדגילטיגען בעשלוס.

און הגם עס בלייבט נאָך איבער אָפּצוואַרטען וועגען די רעזולטאַטען פון מיניסטער אידען'ס קאָנפערענצען אין מאָסקווע און וואַרשאָ, קען מען אָבער שוין איצט פעסטשטעלען, אַז די געשפּרעכען וואָס זענען אין משך פון די לעצטע וואָכען אַדורכגעפיהרט געוואָרען אין די הויפּט־שטעט פון דייטשלאַנד, ראַטענפערבאַנד און פּוילען, האָבען גורם געווען צו אַ פולשטענדיגער אויפקלערונג פון דער לאַגע און הויפּטזעכליך צו אַ ראַדיקאַלער ענדערונג פון די שטימונגען אין לאָנדאָן, סיי אין די רעגירונגס־קרייזען, סיי אין דער ענגלישער עפענטליכער מיינונג.

וועגען די ענדערונגען פון די שטימונגען אין ענגלאַנד בנוגע דעם דריטען רייך שרייבט אוגור אין נעבטיגען „קוריער פּאַראַנני" צווישען אַנדערען פאָלגענדעס:

„די איבערצייגונג, אַז דער איצטיגער מאָמענט ערלויבט נישט אויף וועלכע עס איז וואַקלענישען געווינט וואָס אַמאָל אַלס מעהר אָנהענגער אַפילו אין די רייהען פון די קאָנסערוואַטיווען. די קאָמיסיע פאַר אויסערליכע ענינים פון דער דאָזיגער פּאַרטיי, האָט אַנערקענט אַז די דעקלאַראַציע, וואָס היטלער האָט איבערגעגעבען סיימאָנ'ען, צווינגען ענגלאַנד צו שטעלען זיך אין איין רייה מיט פראַנקרייך, אין איטאַליען, בכדי געמיינזאַם צו פערטיידיגען דעם שלום. דער דאָזיגער בעשלוס פון דער קאָמיסיע, איז תּיכף איבערגעשיקט געוואָרען באַלדווינען. אַלס פיהרער פון דער פּאַרטיי. ער זאָל האָבען געמאַכט אויף איהם אַ גרויסען איינדרוק.

בעזונדערס זענען די קאָנסערוואַטיסטען אַלאַרמירט געוואָרען דורך היטלער'ס ערקלערונג, אַז דער דייטשער לופט־פלאָט זאָל שוין זיין שטאַרקער ווי דער ענגלישער. די דייטשע אַמבּאַסאַדע אין לאָנדאָן, וואָס איז שטאַרק בעאונרוהיגט געוואָרען פון דעם איינדרוק, וואָס די דאָזיגע ערקלערונג האָט געמאַכט אין ענגלאַנד, האָט זיך ערלויבט פונאַנדערצושיקען דער פּרעסע אַנ'אַפּלייקונג וועגען היטלער'ס „כלומרשטע" ערקלערונג. די סתירה צווישען דער דאָזיגער אָפּלייקענונג און דעם ווירקליכען פאַקט איז אָבער געווען אַ געוואַלדיגע. עס איז דעריבער געשעהען אַ זעהר אינטערעסאַנטער פאַקט: דעם צווייטען טאָג, נאָכ'ן פערעפענטליכען דעם דעמענטי, איז דער ראַט פון דער רייטשער אַמבּאַסאַדע געווען אין ענגלישען אויסערן־מיניסטעריום און איבערגעבעטען פאַר דער נישט טאַקטישקייט. דערמיט ערקלערט זיך, פאַרוואָס די ענגלישע ראַדיאָ האָט אין משך פון דעמזעלבען טאָג צוויי מאָל פערעפענטליכט דעם קאָמוניקאַט, וואָס שטעלט פעסט, אַז נישט קוקענדיג אויף דער פערעפענטליכער אָפּלייקענונג מצד דייטשלאַנד, זענען פעראַן סבּות צו גלויבען, אַז די דעקלאַראַציע וועגען דייטשען לופט־פלאָט, איז פאַקטיש דורך היטלערען געמאַכט געוואָרען".

אין די רעגירונגס קרייזען איז מען צופרידען מיט אידענס וויזיט אין מאָסקווע, בעזונדערס פון זיינע געשפּרעכען מיט סטאַלינען דעם אייגענטליכען פיהרער פון דער סאָוויעטישער פּאָליטיק. דאָס צוזאַמענטרעפען מיט סטאַלינען האָט זיך נישט בעגרעניצט מיט בעריהרען די פונקטען, וואָס זענען דערמאָהנט אין אָפיציעלען קאָמוניקאַט, נאָר האָט אויך דערמעגליכט ברייט אַרומצורעדען די פּראָבלעמען פון דער העכערער פּאָליטיק, און הגם קיין שום אָפיציעלע אָפּמאַכען זענען נאָך נישט געשלאָסען געוואָרען, קען מען אָבער שוין זאָגען, אַז ענגלאַנד און ראַטען פערבאַנד געפינען זיך שוין אין צושטאַנד פון מאָראַלישער נישט אַגרעסיע".

מען שמועסט אין ענגלאַנד, אַז מאַקדאָנאַלד זאָל זיך אויך בעטייליגען אין דער קומפטיגער קאָנפערענץ אין שטרעזאַ, אויב דאָס וועט זיך בעשטעטיגען, וועט עס בעווייזען, אַז דער פּרעמיער וויל פאַר'ן פערלאָזען דעם פּאָסטען פערבינדען זיין נאָמען מיט אַ גרויסער אַקציע מיט'ן ציל צו פערזיכערען דעם שלום, פון אַ אַנדערער זייט מעלדעט מען ווידער, אַז מאַקדאָנאַלד וויל פאָהרען קיין שטרעזאַ, בכדי אַכטונג צו געבען אויף סיימאָנען, וועלכען ער איז חושד אין מאַנגעל פון ענטשלאָסענקייט אין דער פראַגע פון געמיינזאַמען ווידערשטאַנד פראָנט געגען דעם בערלינער מיליטאַריזם. עס איז מערקווירדיג, אַז דווקא מאַקדאָנאַלד וועלכער איז אַליין געווען זעהר „ווייך" ברענט איצט מיט קראַפט און וואָלט געוואָלט אויף אַ סאָלידען אופן צוגרייטען דעם דאָזיגען ווידערשטאַנד.

עס הערשט אָבער אויך די איבערצייגונג, אַז סיימאָן — הגם פון כאַראַקטער אַ וואַקלדיגער — איז אַליין מיטגעריסען געוואָרען מיט דעם אַנטי־היטלעריסטישען שטראָם, וואָס הערשט איצט אין ענגלאַנד און ווערט מיט יעדען טאָג שטאַרקער, וואָס שייך שטרעזע, קען די בעדייטונג פון דער דאָזיגער קאָנפערענץ זיין אַ ריזיגע, זי וועט דאָך מוזען צוגרייטען דעם באָדען פאַר דער געמיינזאַמער אַקציע, וואָס וועט אונטערגענומען ווערען אין זשענעוו בעת דער דיסקוסיע איבער דעם פראַנצויזישען אַפּעל, וואָס מאַכט אויפמערקזאַם אויף דעם פאַקט, וואָס דייטשלאַנד האָט געבראָכען דעם ווערסאַילער טראַקטאַט און אויף דער געשאַפענער לאַגע אין אייראָפּע. די אָנוועזענהייט פון מוסאָליניען אויף דער דאָזיגער קאָנפערענץ איז אַ גאַראַנטיע, אַז די אָנטיילנעמער וועלען זיך נישט קענען בעגניגענען מיט אַ באַנאַלער רעזאָלוציע, אָהן שום פּראַקטישער בעדייטונג..

די קאָנפערענץ אין שטרעזאַ האָט צוויי צילען, ערשטענס זיך צו בעקענען זיך מיט די רעזולטאַטען פון דער אַנקעטע וואָס ענגלאַנד האָט אַדורכגעפיהרט אין אייראָפּע, צווייטענס — אָנצונעהמען אַ בעשלוס וועגען אַ געמיינזאַמען פּראָגראַם מיט'ן ציל אָפּצוהיטען דעם שלום.

די דייטשען רעכענען דערויף, אַז — לויט זייער מיינונג — אויף דער זיצונג פון פעלקער ליגע ראַט וועט נישט זיין קיין איינשטימיגקייט אין דער פראַגע פון פראַנצויזישען אַפּעל, און אָהן אַזאַ איינשטימיגקייט זענען די בעשלוסען נישט גילטיג, זיי פערגעסען אָבער אַז עס איז גענוג, אַז די הויפּט מיטגלידער פון דער זשענעווער אינסטיטוציע זאָלען פאָרלעגען אַ געמיינזאַמע דעקלאַראַציע, אַז דורך דעם פאַקט אַליין זאָל זיך שוין שאַפען אַ סיטואַציע מיט זעהר ערנסטע קאָנסעקווענצען פאַר דער מלוכה, וואָס קומט אין בעטראַכט

עס איז גענוג, למשל, אַז ענגלאַנד, פראַנקרייך, איטאַליען און ראַטען־פערבאַנד, צו וועלכע עס קענען זיך אויך פעראייניגען פּוילען, טערקיי, און טשעכאָסלאָוואַקיען זאָלען בעלעגען אַ דעקלאַראַציע, וועלכע שטיצט אונטער די פּרינציפּען, וואָס זענען אַ ויסגעדריקט אין ענגליש־פראַנצויזישען קאָמוניקאַט פון 3. פעברואַר, פעסטשטעלענדיג גלייכצייטיג, אַז דאָס ברעכען דורך דייטשלאַנד דעם ווערסאַילער טראַקטאַט מאַכט שווער די רעאַליזאַציע פון דער אָנגענומענער פערשטענדיגונג, אַזאַ דעקלאַראַציע וועלכע דער ראַט וואָלט זיך בעגניגט צו נעהמען צו קענטניש וואָלט געדינט אַלס אויסגאַנגס־פונקט פון אַ קאָנצענטראַציע פון דער אַקציע פון די אויסגערעכענטע מלוכות און די וואָס וועלען זיך צו זיי פעראייניגען בכדי אויפצושטעלען מיט דער הילף פון אַלע מעגליכע, אין דעם פאַל, מיטלען, אַ פעסטע זיכערקייט אין אייראָפּע.

צי עקזיסטירט א לעבען אויפן מארס

א פראגע, וואס איז ביז איצט נאך נישט געלעזט

עס איז איצט געוואָרען 100 יאָהר, ווי דער איטאַליענישער אַסטראָנאָם שיאַפּאַרעלי, האָט מיט דער הילף פון אַ טעלעסקאָפּ בעמערקט אויפ'ן מאַרס אַ נעץ פון רעגעלמעסיגע ליניעס, וועלכע ער האָט אָנגערופען קאַנאַלען. דאָס וואָס שיאַפּאַרעלי האָט געקענט זעהען מיט דער הילף פון דעם שוואַכען, אין פערגלייך מיט די היינטיגע ריזיגע טעלעסקאָפּען, האָט פאַרגעשטעלט מיט זיך אַ נעץ פון דינע שטריכען, וואָס האָבען זיך פעראייניגט אין געוויסע פונקטען. דער דאָזיגער נעץ האָט בעדעקט דעם גאַנצען פּלאַנעט ביז צו די פּאָלוסען, וואָס האָבען געלויכטען מיט דער ווייסקייט פון שנעע און אייז. מען האָט זיך דאַן געשטעלט די פראַגע, וואָס דאָס קען בעדייטען? צי איז דאָס געווען דאָס ווערק פון פערשטענדיגע ברואים, און האָבען געדינט וועלכען עס איז צוועק?

שיאַפּאַרעלי האָט פון זיין ענטדעקונג נישט אַרויסגעפיהרט קיין שום שלוסען. אָבער ווען די דאָזיגע ליניעס־קאַנאַלען האָבען אויך בעמערקט די פראַנצויזישע און אַמעריקאַנישע אַסטראָנאָמען, ווען עס האָט זיי בעמערקט פלאַמאַריאָן, גרין און אַנדערע, האָט מען דעם ענין שוין צוגעגעבען אַנ'אַנדערע בעדייטונג. מען האָט אַרויסגערוקט די פאָלגענדע היפּאָטעזע: אויפ'ן מאַרס לעבען מענשען די ליניעס — קאַנאַלען זענען דאָס ווערק פון פערשטענדיגע בעשעפענישען.

דאַן האָט זיך געשטעלט די פראַגע, צו וואָס פאַראַ צוועק זיי זענען געשאַפען געוואָרען. לויט דער מיינונג פון שיאַפּאַרעלי און פלאַמאַריאָנס שילער, זענען די דאָזיגע רעגעלמעסיגע ליניעס נישט עפּעס אַנדערש ווי קאַנאַלען, וואָס בעוואַסערען די וויסטע שטחים אויפ'ן מאַרס, אויף דער אויבערפלאַך. פון וועלכען עס זענען נישט פאַראַן נישט קיין ימים און נישט קיין אָקעאַנען. די קאַנאַלען אויפ'ן מאַרס מוזען דעריבער דינען אַוועקצופיהרען דאָס וואַסער פון דעם צושמעלצטען שנעע און אייז אויף די פּאָלוסען בעת די זומער־חדשים. און ווער האָט געקאָנט אויסגראָבען און אַדורכפיהרען אַזעלכע גיגאַנטישע קאַנאַלען? פערשטעהט זיך נישט קיין אַנדערער, ווי די לעבעדיגע ברואים אויפ'ן מאַרס.

אָבער וואָס זענען דאָס געווען פאַראַ בעשעפענישען? יעדענפאַלס האָט דאָס געמוזט זיין בעשעפענישען מיט אַ גרויסען שכל, וואָס האָבען אַ בעדייטענד העכערע ציוויליזאַציע, ווי די ציוויליזאַציע, וואָס מיר האָבען אויף דער ערד. דאָס איז אַ לאָגישע מסקנא, אויב מען גלויבט אין דער עקזיסטענץ פון די קאַנאַלען. בכדי די קאַנאַלען זאָלען קענען געזעהען ווערען מיט'ן בלויזען אויג, אַפילו מיט דער הילף פון די גרעסטע מאָדערנע טעלעסקאָפּען, וואָלטען זיי געמוזט ברייט זיין 30 ביז 40 קילאָמעטער און דאַן וואָלט מען זיי־געקענט ערשט זעהען אויף דער אויבערפלאַך פון פּלאַנעט אין דער פאָרם פון דינע שטריכען, און ווידער אַז אַזאַ ליניע זאָל געזעהען ווערען אין טעלעסקאָפּ אין דער לענג, ווי מען זעהט זי, מוז אַזאַ קאַנאַל זיך ציהען מיגדעסטענס פון צוויי ביז 5 טויזענד קילאָמעטער. מען קען זיך דעריבער פאָרשטעלען, וואָס פאַראַ גיגאַנטישע אַרבייט מען האָט אויפ'ן מאַרס געמוזט אויספיהרען, מיט וואָס פאַראַ מיטלען און וואָס פאַראַ טעכניק די מאַרס־איינוואוינער האָבען בענוצט בכדי אַדורכצופיהרען אַזאַ אַרבייט, אַ טעכניק, וואָס אונזערע גרעסטע רעקאָרדען פון דער טעכניק אויף דער ערד, זענען אין פערגלייך מיט דעם אַ קינדער־שפּיל.

אָבער דאָ זענען געקומען די געגנער פון דער היפּאָטעזע, אַז אויף דעם מאַרס עקזיסטירט אַ לעבען עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז די אַסטראָנאָמען, וואָס האָבען געפאָרשט דעם מאַרס מיט די גרעסטע און מאָדערנסטע טעלעסקאָפּען האָבען נישט געקענט געפינען די ליניעס. זיי זענען פשוט פערשוואונדען געוואָרען און דעריבער, האָבען די אַסטראָנאָמען אַנטאַניאַדי, טשעריל, קיהל א. אַ. ערקלערט, אַז די קאַנאַלען זענען געווען נישט מער ווי אַנ'אָפּטישע טוישונג. עס זענען נישט פאַראַן קיין מאַרס־איינוואוינער און עס עקזיסטירט נישט קיין לעבען אויפ'ן מאַרס.

דאַגעגען אָבער די אָנהענגער פון דער היפּאָטעזע, די צוויי בעריהמטע אַמעריקאַנער אַסטראָנאָמען סליפער און לאָעל, ערקלערען, אַז דאָס מענשליכע אויג איז אונטערוואָרפען אַנ'אָפּטישע טוישונג אָבער די פאָטאָגראַפישע פּליטע איז אַ זיכערער דאָקומענט. דער אָביעקטיוו פון אַ פאָטאָגראַפישען אַפּאַראַט קען זיך נישט טועה זיין און זיי האָבען צוגעשטעלט אַ פאָטאָגראַפישע אויפנאַהמע, אויף וועלכער שיאַפּאַרעליס „קאַנאַלען" זענען צו זעהען אַזוי, ווי ער האָט זיי בעשריבען.

הונדערט יאָהר זענען אַדורך פון יענער צייט ווען עס זענען ענטשטאַנען די חלוקי־דעות וועגען דעם, צי עס עקזיסטירט אויפ'ן מאַרס אַ לעבען אָדער נישט. צי זענען פאַראַן איינוואוינער אויפ'ן מאַרס אָדער נישט. די דאָזיגע פראַגע איז נאָך ביז'ן היינטיגען טאָג נישט פערענטפערט.

נצחון פון די פוילישער מכבי'ער

אויף דער מכביאדע אין תל-אביב

תל־אביב (יט"א טעלעגראַפיש) היינט זענען פאָרגעקומען לייכטאַטלעטישע און גימנאַסטישע פערמעסטונגען.

די מכבי'ער פון פּוילען האָבען אָפּגעהאַלטען אַ רייהע נצחונות, אַזוי האָט פּרל. פריידוואַלד פערנומען דאָס ערשטע אָרט אין הויך־שפּרונג.

ראָזענבערג האָט פערנומען דאָס ערשטע אָרט אין 12 קאַמף.

ד"ר גראַבער האָט פערנומען דאָס ערשטע אָרט אין 9 קאַמף און וועענטשיק האָט אין דער קאָנקורענץ פערנומען דאָס צווייטע אָרט.

צום סוף האָט נאָך קורצפעלד פערנומען דאָס ערשטע אָרט אין 7 קאַמף.

דער דיקטאטאר פון אייראפא

(קלאנגען און אפקלאנגען) ◆◆ פון לעא קעניג

די איצטיגע אייראפע הויבט אן אלץ מעהר און מעהר עהנליך ווערען צו א פאנטאסטיש משוגע'ן מעשה'לע וואס א ערגאר פא וואלט געקענט אנשרייבען....

א משוגע'נער גייסט, א גייסט פון אונפעראנטווארטליכקייט האט זיך ארייננעריסען אין'ם איידאפעאישען פולווער מאגאזין און אלע ציטערען אימת מות, אז אט דער אונפעראנטווארטליכער זאל דעם מאגאזין נישט אויפרייסען.

און טאקע ווייל מען ווייסט נישט אויף זיכער, צי דער „אונפעראנטווארטליכער" איז טאקע אונפעראנטווארטליך, אדער ער פרעטענדירט נאר אזוי צו זיין מאכט עס די משוגענע סיטואציע נאך טראגישער און מורא'דיגער. שפאצירט ער ארום אין דעם אייראפעאישען פולווער־הויז ווי א דערוואקסענער, האלבער אידיאט מיט די הענט אין די קעשענעס, און פייפט ארויס פון די אויסגעשטשירעטע ציין.

און אלע שכנים - איינוואוינער פונ'ם „הויז" נעהמען פון דעם אונפעראנטווארטליכען און צובאלעוועטען האלבען אידיאט די אויגען נישט אראפ. זיי האלטען איהם אין איין היטען...

מען שטעהט בעוואפענט אבער די אויערען, אייניגע האלטען אנגעגרייט שטריק איהם צו פענטען ווי נאר ער וועט ווערען ווילד; און איהם דעם „משוגענעם" אדער דעם, וואס מאכט זיך נאר משוגע, געפעלט עס דוקא, וואס אלע האבען פאר איהם מורא... ער פיהלט זיך מעשה מיוחס און גביר — און דער עיקר, ווייל אלע גיבען איהם דערווייל נאך וואס ער וויל נאר אליין.

אט פערדרייכערט ער א סיגארעט אינ'ם פולווער מאגאזין — אייניגע איינוואוינער ווערען פערציטערט: ער וועט אונז נאך אלעמען אויפרייסען, און זיי זענען שוין גרייט איהם צו פענטען און בינדען, איהם אונשעדליך צו מאכען.

שרייען די אנדערע שכנים: וואס טוט איהר, לאמיר בעסער מיט גוטען איהם איינגעהמען. און מען טראגט איהם צו פארזיכטיג א שוועבעלע; און מען פעררעדט איהם מיט שעהנע מעשיות, מיט גוטע צוזאגעכצען, אבי ער זאל דעם הייסען פונק נישט צוטראגען צו דעם געפעהרליכען ארט...

און דער אידיאט קוועלט אן דערוויילע, ווי א דערוואקסען קינד, וואס האט א זעהר שארפען מעסער אין די הענט, און קען זיך און אלעמען צו'מזיק'ען...

נאדיר איינגעמאכץ; נאדיר א פערדעלע, נאדיר דעם טאטענס זייגער, אבי לעג אוועק דעם חלף מיט וועלכען דו קענסט זיך און אלעמען צו'מזיק'ען. און דוקא ווייל אלע שטעהען אזוי אנגסטליך און בעטען זיך ביים אידיאטישען נפש, קוועלט ער אלץ מעהר און מעהר און שטעלט אוועק גרעסערע פאדערונגען:

איך וויל דאס טעלערל פון הימעל.... — און דעם חלף מיט די צוויי געפעהרליכע שארפען לאזט ער דאך אזוי קלוג ממזר'יש נישט ארויס פון די הענט...

און וואס מעהר די איידאפעאישע פעלקער וועלען זיך בעוואפענען און וואס אנגעפאקטער און פולער עס וועט ווערען דער פולווער - מאגאזין, אלץ גרעסער וועט ווערען די מורא פאר דעם משוגענעם גייסט, וועלכער האט זיך איצט ווי א דבוק אריינגעכאפט אין אייראפא; אלץ מעהר אמת'ע פאניק וועט ארויסרופען דער „לימענער גולם", וועלכען די אייראפעאישע שכנים האבען אויפגעהאדעוועט, אויסגעפאשעט און אויסגעקעכעלט...

ווייל מען וועט איהם שוין נישט קענען פטור ווערען און ארויסווארפען. ער זאל נישט אלעמען הפל בפל (די גאנצע ציוויליזאציע בלע"ז) אויפרייסען און פערניכטען. וועט מען איהם אלץ מעהר און מעהר מוזען נאכגעבען; און ער וועט ווערען אלץ פעטער און שטארקער, און מען וועט איהם בעזוצען אויף קישענס און טראגען, ער וועט דאס גאנצע הויז פערנעהמען מיט זיינע פעטע, קוועלענדיגע באקען....

— איך וויל דאס און דאס — וועט ער זיך פיעשטשען. וועלען אלע אין איין ציטערניש לויפען איהם אנטקעגען און בעדינען. אבי ער זאל זיך קיין איבעריגען קעהר און ריהר נישט טון און זאל חלילה מיט זיין „איבעריגען קעהר" נישט אלעם חרוב מאכען... און דער „גולם" וועט הערשען איבערן אייראפעאישען הויז ווי עפעס א „פעט קאלב", ווי אנ'אפגאט... און ביסלעכווייז טאקע ווי א גאט. אזוי געוואוינט וועלען אלע ווערען פאר דער בעשעפעניש מורא צו האבען; אזוי געוואוינט וועלען אלע ווערען צו מעסטען און וועגען זיין יעדע בעוועגונג, וועלכע וועט קענען אלעם חרוב מאכען. עס וועלען אויסוואקסען פערשידענע פאליטישע און סטראטעגישע טעאריעס, ווי אזוי אויפצוהאלטען דעם אידיאט אין דעם סאמען צענטער פונם משוגעים־הויז — אלע וועלען שוין דאן זיין משוגע — ער זאל חלילה נישט צושטערען דעם ראפינירטען באלאנס פון די געפאהרען.

און די סטראטעגישע טעאריעס, וועלען שוין מיט דער צייט בעגלייט ווערען פון תפילות און הימנען...

און אלע וועלען קניהען און בעטלעריש פאנפען און זינגען: „הייל גולם, הייל גולם!

און דער „גולם" וועט אלץ מעהר און מעהר אנקוועלען און ער וועט שוין האבען פערגעסען, אז אמאל, אמאל איז זיין „גולמיזם" געוועזן נאר אנ'אנשטעל א „פאליטיק", כדי צו פועל'ן פון זיינע שכנים דאס, וואס ער האט פון זיי נישט געקענט פועל'ן מיט גוטען און על פי שכל הישר...

און דער „גולם" וועט שוין אנ'אמת'ער גולם זיין....

קענט איהר זיך פארשטעלען אין פינף צו צעהן יאהר ארום זאל גאנץ אייראפע זיין אונטער דער דיקטטאטור פון איין איינציגען גולם?

ס'איז אפשר גאר נישט אזוי שווער זיך פארצושטעלען ווי עס דאכט זיך:

דער גייסט פון פעראנטווארטליכקייט וועט הערשען און דיקטירען, ווייל אלע וועלען גלויבען, אז ער איז אויף אנ'אמת אונפעראנטווארטליך, אז ער איז פעהיג אויסצופיהרען אלע זיינע קאפריזען; אז ער קען מאכען מלחמות אהן מלחמה ערקלערונגען, אז ער קען, ווען איהם פערגלוסט זיך, נאר ארויסלאזען אויף א נאכטיגער אייראפע אלע מלאכי חבלה; אז ער קען אלעס, ווייל זיין געוויסען איז נישט צו האבען וועלכען עס איז געוויסען ווייל זיין איין און איינציגער סענטימענט איז נישט צו האבען וועלכען עס אין סענטימענט, און זיין איינציגער גלויבען איז דאס גלויבען אין דעם, אז מען פיהרט אלעס אויס מיט שרעקען די וועלט.

און די וועלט וועט זיך אלץ מעהר און מעהר טאקע שרעקען, ווייל זי וועט אלץ מעהר און מעהר בעוואפענט זיין.

און א גולם וועט קענען ווערען דער דיקטאטאר פון אייראפא!

יוסף אפאטאשו

25 יאהר ליטעראריש שאפען

פון ש. ניגער

— 1. —

נישט אלע שרייבער געהען גלייך ארויף אויף זייער אייגענעם וועג. אנדערע מאכען זייערע ערשטע שריט אן א זייט. אזוי ווי זיי זאלען זיך ערשט לערנען געהן. יוסף אפאטאשו געהערט נישט צו זיי. ער האט געפונען זיין וועג גלייך פון אנהויב אן. שוין אין דעם ערשטען באנד פון זיינע „אלע ווערק", קאנט איהר פערזוכען דעם טעם שיער נישט פון אלע זיינע ווערק.

אין דעם ערשטען באנד זענען אריין דערצעהלונגען, וועלכע זענען געשריבען געווארען צווישען 1910 און 1915. רעכענט צו צו זיי „מארים און זיין זוהן פיליפ" און „פון ניו־יארקער געטא", — זאכען, וועלכע געפינען זיך אין צווייטען באנד, — וועט איהר האבען א סך־הכל פון אפאטאשוס ערשטע פינף יאהר שרייבען, און אז איהר וועט גוט זיך ארייטראכטען אן אט דעם סך־הכל, וועט איהר אויסגעפינען, אז ווען אפאטאשו האט ערשט אנגעהויבען, איז ער שוין געגאנגען אויף דעם וועג, אויף וועלכען מיר זעהען איהם מאכען אלץ גרעסערע און דרייסטערע שריט שוין א פירטעל יאהרהונדערט.

ער האט אנגעהויבען מיט צוויי זאכען, וואס זענען אזוי ווי סותר איינס דאס אנדערע — ער האט אנגעהויבען מיט א קאלטבלוטיגער פען און הייספלוטיגע פערשוינען.

און ביז איצט איז נאך דא אט דער אונטערשיד צווישען איהם און זיינע — מעהר געלונגענע — העלדען. זיי קאכען זיך און ער — זאל עס איהם ארען! און זיי איז דא עפעס לײדענשאפטליכער אימפעט, א ברען; איהם צינדען זיי נישט אן. זיי זענען הייסע חסידים; אפילו ווען זיי זענען קאנטראבאנדיסטען, פערד־גנבים, אפילו ווען זיי זענען ציגיינער, נאר נישט קיין יודען, זענען זיי חסידים; ער איז א מתנגד...

איז ער עס טאקע? וואלט ער געקאנט אריינגעבען זיינע פערשוינען אזא אומרוהיגקייט אין זייער בלוט, וואלט ער געוועזן בכוח פונאנדערצובלאזען אין זיי אזא פייער פון ווילדקייט, אזא שטורם פון אינסטינקטען, ווען איהם אליין זאל דאס אלץ זיין פרעמד? געוויס האט ער אליין אין זיך עפעס פון ליבקע מזיק (אין א דערצעהלונג פון 1910) און פון יענעם ווילד־ראמאנטישען ליבקען, וועלכער האט זיך אויפגעהאדעוועט אין די לייפאווצער וועלדער, („אין וואלד", 1914), און די זעלביגע פוילישע וועלדער, פון וועלכע ער אליין שטאמט, געוויס האט ער א שייכות צו די וועלדער, צו די וואלד־מענשען, וועלכע ער האט אזוי ליב צו שילדערען, אבער ער שילדערט זיי אזוי „אביעקטיוו", פון דער זייט, ווי ער זאל באמת צו זיי גארנישט האבען קיין שייכות און קיין בעציהונג. זיי ווילדעווען, ברענען, — און ער שטעהט זיך פונדערווייטענס, הערט זיך צו צו זייערע קולות און געוואלטען, קוקט זיך צו צו זייערע ווילד מגושמ'דיגע תנועה'ס — און מישט זיך נישט אריין ווי נישט איהם מיינט מען.

דאס זעהט מען אין דעם גרעסטען טייל פון זיינע ווערק, און מען האט עס געזעהן שוין אין די דערצעהלונגען, וואס ער האט געשריבען אין די ערשטע פינף יאהר פון זיין ליטערארישער טעטיגקייט. ער איז שוין דאן געווען געגוג נאהענט צו די הייסע, ווילדע, רויהע פערשוינען, צו קאנען זיי זיך אויסמאלען, און גענוג ווייט פון זיי — צו קאנען זיי מאהלען מיט א קאלטען, רוהיגען פענזעל.

— 2. —

די הייסקייט פון די געשילדערטע און די קיהלקייט פון דער שילדערונג איז אבער נישט דער איינציגער קאנטראסט, וואס איז געווען שוין אין זיינע ערשטע ווערק. עס איז דא נאך א סתירה, — און אויך נאר א בלומר'שטיגע. זי איז כאראקטעריסטיש פאר איהם איצט, ווען מיר פייערען דעם יובילייא פון זיין 25־יאהריגען שאפען, און זי האט זיך נעפיהלט ביי איהם שוין גאר אין אנהויב. דאס איז דער געגענזאץ צווישען דער וועלט פון ברוטאלער רויהקייט און דער ספערע פון אויסגעאיידעלטקייט און רוחניות, דער געגענזאץ צווישען אונטערוועלט - מענשען, וואס שוועבען אין די העכערע עולמות. ביידע פערנעהמען זיי א גרויסען ארט אין אפאטאשוס ווערק. עס קומט אין זיי שטענדיג פאר עפעס א מין „ויתרוצצו" צווישען „יעקב', און עשו'ן. די יעקב'ס — די ר' מענדעלע קאצקערס, די מרדכי'ס, די גרינס, די ר' שבתי'ס — ציהען איהם ארויף, ציהען איהם צו תורה, צו קבלה, צו אידעאליזם; די עשו'ס — די בארוועסע ישראל'ס, די רעגינעס, די זרח קונצענמאכערס, — שלעפען איהם אראפ צודער ערד, צו מגושמ'דיגקייט, צו נאטוראליזם.... צוויי זעלען לעבען אין זיין ברוסט — און ער לאזט זיי ביידען זיך אויסלעבען אין זיינע ווערק: איינער, דער רויהער, דער נידעריגער — מעהר; דער אנדערער, דער איידעלער, דער הויכער נשמה — ווינציגער. (די ערשטע איז פלייש און בלוט, איז זי אויך ביים קינסטלער פולבלוטיג; די אנדערע איז לויטער רוחניות, איז זי אויך ווי א קונסט־געשטאלט אהן ממשות, שאטענדיג, בלאס) אבער ביידע פילען זיי אן מיט זייער אטעם די וועלט פון אפאטאשוס געשטאלטען און שאפען אין איהר אנ'אונטערוועלט מיט אנ'איבערוועלט. איז דער אונטערשטער טייל אין אנהויב געווען דער עיקר, דאס אויבערשטיבעל איז געווען נאר א פלאן, א טרוים, אבער געפלאנט און געטרוימט געווארען איז עס שוין אין די ערשטע פינף יאהר פון אפאטאשוס שאפען. אין דעם ערשטען באנד פון זיינע דערצעהלונגען קאן מען שוין זעהן, ווי דינע זיידענע פעדים, פעדים פון ראמאנטישע בענקענישען זוכען זיך אריינצעוועבען אין די גראבע געוועבען פון רויהע לעבענס...

דארף מען א מעהר נאטוראליסטיש ווערק, ווי א ראמאן פון א „פערד־גנב" (1912) אפאטאשו'ס ערשטער ראמאן? אלץ איז דארט אזוי פראסט, אזוי פערגרעבט, אלץ וואס האט א שיכות צום יונגען העלד, זאנוועל דעם פערד־גנב, איז אזוי ברוטאל. אלץ — א חוץ זיין ליבע צו רחל'ען, דער בלאסער מיידעל מיט די שווארצע אויגען.... אלץ איז אינם ראמאן גראב־נאטוראליסטיש, א חוץ זאנוועל און רחל'ס ליבע: זי איז ראמאנטיש, זאנוועל איז א פראסטער גנב ווען ער געפינט זיך צווישען חברה גנבים, ווען ער איז אבער (אין דער ווירקליכקייט אדער אין דער פאנטאזיע) מיט רחלען, איז אפילו דער גנב אין איהם מעהר נישט קיין גנב, נאר א טרוימער, ער וועט בענקבענען, טרוימט ער, א פוילישען קלויסטער, ארויסנעהמען פון דארט די גאלדענע „מאמע" מיט די ברילאנטענע אויגען, דאן וועט ער מיט זיין חברה „אויסבויען זיך א הייל צווישען דעמבעם"....

„אין א קורצער צייט ארום וועט זיך די גאנצע געגענט פאר זיי שרעקען. ארימעלייט וועלען זיי נישט משטפען, און מיט דער צייט וועט מען צו זיי קומען מיט יעדען משפט. ער, זאנוועל, וועט ווערען קייסער, די בלאסע רחל מיט די שעהנע שווארצע אויגען, מיט די שווארצע האר ביז איבער די קניען וועט זיין זיין ווייב, זיין קייסערין".... אזוי חלומט ער, ווען ער איז אליין, און ווען ער פערגנבעט זיך צו רחלען, דערצעהלט זי איהם מעשיות פון פערבלאנדזשעט פרינצען, און זיי חלומען ביידע....

„א ראמאן פון א פערד־גנב" איז א רעאליסטישע לעבענסשילדערונג צוגעווירצט מיט ראמאנטישער פאלקס־מעשה, און דאס איז נישט געוועזן די איינציגע צווישען אפאטאשוס ערשטע דערצעהלונגען, וואו אין דער שרייענדיגער שטים פון בלוט האט זיך אריינגעכאפט א שטילער אידעלער טאן, א טאן פון „קול יעקב", לייענט, „קאנטראבאנדיסטען" געשריבען מיט צוואנציג יאהר צוריק, און אנהייב זעהען מיר, ווי אפילו חסידישע יודען פערגעסען, אז זיי זענען חסידים און ווערען ווילד פערשייט, ווי נאר זיי דערשמעקען פרנסה: חסידים האבען זיך פראנק און פריי איבערגעטון, קיין בושה געהאט פאר די ווייבער, וואס זענען געזעסען אנטקעגען א.אז.וו., א.אז.וו." „דוד, וואס איז די גאנצע צייט געזעסען און קיין אויג נישט אראפגעלאזט פון אלעם, וואס איז פארגעקומען אין וואגאן, האט זיינע אויגען נישט געגלויבט, ער האט געפיהלט א מאדנע שנאה און עקעל צו די פערוואקסענע יודען, מיט די קרומע לאנגע נעז, וואס שארפען טאג און נאכט זייערע מוחות ווי איינער דעם צווייטען אפצונארען". דודן האט זיך געדוכט אז מעהר ווי אויף דאס זענען זיי נישט פעהיג. אבער „ביסלעכווייז איז אין וואגאן געווארן אלץ שטילער און שטילער," מען האט אנגעהויבען רעדען וועגען גוטע יודען און — „דוד איז געזעסען א פערגאפטער, זיך איינגעהערט מיט ליב און לעבען אין יעדען ווארט זייערס, געזעהען, ווי די וואכעדיגקייט איז פון זיי אוועק, זיצען מיט צעשטראלטע פנימער. — און נישט געגלויבט, אז דיזעלבע יודען זענען גרייט געווען מיט א מינוט צוריק קריכען איינער דעם צווייטען אין גרגרת, ער האט זיי ליב בעקומען". און דאס וואס איז געשעהן מיט דודן, איז, פערשטייט זיך נישט מעהר ווי אנ'אויסדרוק פון י. אפאטאשו'ס איינענעם געמיט. אפאטאשו אליין האט שוין דאן געוואוסט, אז א חוץ וואכעדיגקייט און פערגרעבטקייט איז פאראן נאך אויך איידעלקייט, רוחניות, און ער האט שוין דאן, אנגעהויבען צו בויען איבער דער וועלט פון רויהע און מגושמדיגע כחות א וועלט א העכערע, א פיינערע, (א חוץ דעם' האט ער שוין סתם געשריבען דאן דערצעהלונגען, וועלכע וואלטען געקאנט ארויין ווי קאפיטלעך אין די שפעטערדיגע „פוילישע וועלדער", — א שטיגער „אין וואלד", „שאטענס"),

— 3. —

י. אפאטאשו האט די ערשטע ליטעראַרישע שריט געמאכט אויף דעם וועג אויף וועלכען ער געהט שוין פינף־און־צוואנציג יאהר. אבער וואס ווייטער, אלץ זיכערער זענען געווארען זיינע טריט. טאקע דערזעלביגער אפאטאשו, וואס אין אנהויב, אבער א רייפערער.

א מעהר קאנדענסירטע און א רייכערע שפראך.

א קלענערער קעגענזאץ צווישען די סענסועלע און די אינטעלעקטועלע עלעמענטען פון זיין שאפען. אין אזא ראמאן ווי די „טענצערין", א דערנעהנטערונג, שיער נישט א סינטעז פון די ביידע כוחות, דעם מגושמדיגען און דעם מעהר רוחניותדיגען כח, פון אפאטאשוס וועלט.

מעהר אינעווייניגסטע איינהייטליכקייט — און מעהר איינהייטליכקייט אין דעם ספור המעשה.

א לאנגע צייט האט אפאטאשו געקעמפט - - און ער קעמפט נאך אויך איצט, — פאר דער קונסט צו דערצעהלען א מעשה, — צו דערצעהלען זי אזוי, אז קיין זאך זאל נישט פעהלען אין איהר און קיין זאך זאל נישט זיין איבעריג. דאס איז א קינדישע און א קלוגע קונסט. וואס אין אונזער ליטעראטור איז זי נאך זעהר שוואך אנטוויקעלט, זעלטען ווען עס טרעפט זיך ביי אונז אנ'ערצעהלונג וואו יעדער אפילו דער מינדסטער עפיזאד זאל זיין ווי א גליד אין אנ'ארגאניזם, אדער, ווינציגסטענס, ווי א רינג אין א קייט. די איינצעלהייט זאל זיין אזוי וויכטיג, אזוי ארגאניש נויטיג, אז ווען זי ווערט אויסגעלאזען זאל ווערען א ריס אין דער דערצעהלונג, ווי עס ווערט צעריסען א געשלאסענע קייט, ווען א רינג פאלט ארויס... אזא בוימייסטערשאפט איז א זעלטענהייט אין דער קונסט פון יודישע דערצעהלער, און אויך ביי אפאטאשו'ן טרעפט זיך נישט אפט, אבער אין „טענצערין" און אין „א טאג אין רעגענסבורג" איז דא שוין מעהר גאנצקייט און געשלאסענקייט ווי אין דער טרילאגיע, אין די „פוילישע וועלדער", אויך די קירצערע זאכען זענען איצט ביי איהם אפטער פערענדיגט און אפגעשלאסען, ווי זיי זענען געוועזן אמאל.....

אפשר נעהמט זיך עס דערפון, וואס ער איז געווארען מעהר ציל־בעוואוסט. — סיי אידעאלאגיש, סיי קינסטלעריש.

ער האט א סך געלערנט אין משך פון די פינף־און־צוואנציג יאהר, א סך געארבייט, נישט נאר געשאפען, און עס איז אינטערעסאנט אז גראד שלייפענדיג זיין אינסטרומענט האט ער איהם אנגעוואַרעמט און אז גראד אין „א טאג אין רעגענסבורג", וואו עס איז דא מעהר קולטיווירטקייט, איז דא אויך מעהר ווארעמקייט, ווי אין אנדערע דערצעהלונגען...

י. אפאטאשו געהט איינגעשפארט און ציל־ און פלאן־בעוואוסט, — ארויף בארג, ער געהט אין דער זעלביגער ריכטונג וואס אמאל, אבער ער געהט ארויף געהט קרעפטיג, מיט א גרויסען ווילען, מיט תקיפות.

געשיכטע פון יודען אין לאדז

דערנעהר־ און טעקסטיל־אינדוסטריע, בעלי־עגלות און „שוואַרצע אַרבייטער"

פון ד"ר פ. פרידמאַן.

(נאָכדרוק פערבאָטען)

א צווייטע, לויט איהר גרויס, גרופּע, איז אויך אין תחילת געווען די דערנעהרונגס־אינדוסטריע (בעקער, קצבים, מילנער, און לעקעך־בעקער). אין דער אינדוסטריע זענען געווען בעשעפטיגט:

אין 1820 — 10 מאַן און האָבען אויסגעמאַכט 42 פּראָצענט. אין 1838 — 8 מאַן און האָבען אויס געמאכט 21 פּראָצענט. אין 1842 — 8 מאַן און האָבען אויסגעמאכט 8 פּראָצענט. אין 1850 — 15 מאַן און האָבען אויסגעמאכט 10 פּראָצענט. אין 1855— 19 מאַן און האָבען אויסגעמאכט 9 פּראָצענט. אין 1861 — 28 מאַן און האָבען אויסגעמאכט 10 פּראָצענט.

אין דער דאָזיגער גרופּע בעמערקען מיר אין די יאָהרען פון 1820 — 1842 א בעדייטענדע ירידה זייט די 40־ער יאָהרען, שטעלט זיך דער יודישער פּראָצענט פון די בעשעפטיגטע אויף דעם געביט איין אויף, ארום 10 פּראָצענט, אָבער אויך, אין די 10 פּראָצענט איז דער בעדייטענדיגסטער טייל קצבים — א בערוף אלזאָ, וועלכער האָט געמוזט צוליב רעליגיעזע טעמים זיין קאָנצענטרירט אין יודישע הענט.

רעזומירענדיג קענען מיר פעסטשטעלען, אז דער פּראָצענט פון די פּערזאָנען וואָס זענען געווען בעשעפטיגט אין דער דערנעהרונגס־אינדוסטריע, איז געווען אין זיין פערהעלטניש צו דער יודישער ארבייטער־שאפט א מינימאלער, אין דעם פאל נויגט די ווירטשאפטליכע סטרוקטור פון לאָדזער יודען אָפּ, פון דער אלגעמיינער, טיפּישער שיכטיגונג פון דער יודישער בעפעלקערונג אנדערשוואו.

מעטאל־אינדוסטריע: דאָס איז א בערופס־גרופּע, צו וועלכע יודען האָבען פערהעלטנישמעסיג, שפּעט געפונען א צוטריט און דאָס אויך אין אַן אומבעדייטענדיגער צאָהל. ערשט אין 1850 שטויסען מיר זיך אָן אויף דעם ערשטען, יודישען קאַסע־מאַכער און מעש־שמיד און אין 1861 בעגעגענען מיר אָן יודען אלס בלאכאזשעס (זייט 1830), שפּילהער דאַנגעגען און אין א גרעסערער צאָהל, טרעפען מיר אָן יודע זאלס בלאכאזשעס (זייט 1830), שפּילקע־מאכערס (זייט 1837), און אין דער בעאַרבייטונג פון איידעל־מעטאלען (גאָלדשמידען, (זייט 1839, זייגערמאַכער, זייט 1850).

ווי מיר זעהן, דערשיינען שווערערע בערופען, בפרט אזעלכע וואָס פערלאַנגען גרעסערע כוחות און פיזישע אָנשטרענגונגען, צווישען יודען ערשט אין די 50־ער יאָהרען, ציפערליך, דרוקט זיך דער יודישער פּראָצענט פון די וואָס זענען טעטיג אין דער גאַנצער מעטאַל־אינדוסטריע, אויס אין זעהר בעשיידענע צאָהלען, ערשט אין 1861 דערגרייכען זיי א ציפער פון 18 מאַן, וואָס עס מאכט אויס 6,1 פּראָצענט פון אלע יודישע, פיזישע ארבייטער.

טעקסטיל־ אינדוסטריע: דער ענטוויקלונג פון דעם אַנטייל פון יודען אין דער טעקסטיל ־ אינדוסטריע וועלען אונז אילוסטרירען פאָלגענדיגע ציפערען: זייט 1835 בעגעגענען מיר אין לאָדז די ערשטע יודישע וואטעמאכער, זייט 1836 — די ערשטע יודישע בענדער־מאַכער, זייט 1837 — וועבּ־דרוקער און זייט 1842 — פארבער און וועבער.

אלזאָ, די ערשטע שריט, אויך אין דעם פּראָדוקציע־צווייג האָבען יודען געמאכט ערשט ארום 1835, אין תחילת זענען זיי געווען בעשעפטיגט אין דעם טייל פון דער טעקסטיל־אינדוסטריע, וועלכע האָט איבערגעארבייט דעם אָפּפאל (וואטעמאכעריי), שפּעטער, — אין א זייטיגען אָפּצווייג (בענדערמאַכער), און אין צוויי הילפס־צווייגען (דרוקעריי און פארב פון וועבען) און לסוף — אין דעם הויפּט־צווייג פון דער טעקסטיל־אויסארבייטונג (וועבעריי). די צאָהל פון די יודען וואָס זענען טעטיג אין דער טעקסטיל־פּראָדוקציע וואקסט זעהר שנעל:

אין 1835 בעשעפטיגט זיך מיט דער טעקסטיל־אינדוסטריע סך הכל 1 יוד, וואָס עס מאכט אויס 3 פּראָצענט, אין 1842 בעשעפטיגען זיך 9 יודען, 9 פּראָצענט, אין 1850 — בעשעפטיגען זיך 21 יודען און זיי מאכען אויס 14 פּראָצענט, אין 1855 בעטרעפט די צאָהל פון די יודישע בעשעפטיגטע אין דער טעקסטיל ־ אינדוסטריע 42 מאַן און זייער פּראָצענט מאכט אויס 20 און אין 1861 דערגעהט זייער אבסאָלוטע צאָהל ביז צו 67 און זייער פּראָצענט ביז צו 22.

ווי מיר זעהען אלזאָ, האָט זיך די טעקסטיל־אינדוסטריע צווישען יודען אָנגעהויבען פון זעהר אַן אומבעדייטענדיגער צאָהל און האָט זיך ענטוויקעלט אויף אַזויפיל, אז נאָך 25 יאָהר האָט די לאָדזער טעקסטיל־אינדוסטריע בעשעפטיגט איבער א פינפטעל פון אלע יודען, וואָס האָבען זיך, אין אלגעמיין פערנומען מיט אינדוסטריע און מלאכה.

וואַטעמאַכעריי איז געווען מאָנאָפּאָליזירט אויסשליסליך דורך יודען. אויך שמוקלעריי איז, כמעט געווען א דורכאויס יודישע בעשעפטיגונג. אלס פארבער און וועב־דרוקער טרעטען יודען ארויס, נאָר אין איינצעלנע פאלען.

א בעזונדערער אויפמערק דארף געשאָנקען ווערען דעם שנעלען וואוקס פון דער יודישער וועבערשאפט (אין 1842 — 1 יודישער וועבער. אין 1850 — 4, אין 1855 — 28, און אין 1861 — 60 יודישע וועבער). ביזן תחילת פון די פערציגער יאָהרען, האָבען יודען געפיהרט אַנ'עקשנותדיגען קאמף, אום צוגעלאָזט צו ווערען צום וועבער־צעך, עווענטועל צו זיין בערעכטיגט זיך צו פערנעהמען מיט וועבעריי, אויסערן צעך (אלס פריי־פּראקטיצירענדיגע בעלי־מלאכות). ערשט תחילת פון די 50גער יאָהרען גיט זיך זיי איין אריינצודרינגען אין דעמדאָזיגען בערוף אין א גרעסערער צאָהל. די ציפערען פון אונזער סטאַטיסטיק גיבען אָן נישט בלויז בעלי־מלאָכות — וועבערס נאָר אויך בעלי־בתים פון גרעסערע פאבריקען

(ווייטער זעה .. טע זייט)

א מעדעל קיין ארץ־ישראל!...

אדער: צרות פון אַן 1־טען אַפּריל וויץ — דערצעהלט פון געליטענעם

פון י. אָבערזשאַנעק

די היינטיגע וואָך קומט אין דער רעדאקציע אריין א יוד מיט א פערבינדענעם קאָפּ, אונטערן לינקען אויג האָט ער בלויע צייכענס, וואָס זאָגען עדות, אז מ'האָט איהם נישט געקושט, אז עמיצער האָט איהם אָרענטליך מקיים פּסק געווען.

— וואָס איז עס מיט אייך געשעהען? פרעגען מיר דעם יוד. צי איז מיט אייך געשעהען א באַהן־קאטאסטראָפע?

— אַך — האָט דער יוד מיט א זיפץ געענטפערט.

— אַנ'אויטאָ האָט אייך גענעבען שלום־עליכם?..

— ניין.

אָרענטליך מקיים פּסק געווען.

שטאָט־ראַט?

— אויך נישט.

— איהר זענט אפשר געגאַנגען איינמאָהנען א חוב?

— ווידער נישט געטראָפען?

— טאָ, וואָס־זשע דען האָט עס מיט אייך פּאָרט פּאסירט? וואָס זענט איהר אזוי צע'ממית'ט, וואָס?

— איך בין א קרבן?

— א קרבן? וועמענס קרבן?

— איך בין א קרבן... פון אייער ציטונג — האָט דער יוד מיט כעס געענטפערט.

— א קרבן פון דער ציטונג? טשעקאַווע צו וויסען — דערצעהלט.

האָט דער יוד אראָפּגענומען די פּאַטשיילע פון קאָפּ, אָפּגעווישט דעם שוויים פון שטערן און גענומען דערצעהלען פּאַדראָבנע, וואָס עס איז מיט איהם געשעהען.

פון תמיד אָן, האָב איך מיך געהיטען פון די ערשטע אפּריל־וויצען. כ'האָב געוואוסט, אז דעם 1־טען אפּריל איז א מצוה אָפּצונארען, האָב איך טאַקע געהאלטען קאָפּ און מיך נישט געלאָזען נעהמען אויפען זיכער, נאָר ווי איך האָב געהאלטען קאָפּ, בין איך תמיד אריינגעפאלען, חברה האָט צוגעטראכט אזעלכע שפּיצלעך, וואָס איהר אליין, פאַניע רעדאקטאָר וואָלט קיין חכם נישט געקענט זיין.

הערט פאַניע רעדאקטאָר, וואָס פאר א 1־טע אַפּריל־שטיקלעך מ'האָט שוין מיר אָפּגעטון:

מיט עטליכע יאָהר צוריק, ברענגט דער בריף־טרעגער א ווערט־בריף פערזיגעלט פון אלע זייטען, נאָר אָהנע מארקען, און אזוי ווי איך בין נישט געווען אין דער היים, האָט דער בריף־טרעגער נישט געוואָלט איבערלאָזען דעם בריף און געהייסען קומען אויף דער פּאָסט.

דערוויסענדיג זיך פון דעם ווערט־בריף, האָב איך פערשטאַנען, אז דאָס מוז זיין דאָלארען פון אמעריקע, האָב איך געכאַפּט א דראָשקע, צוגעפאָהרען צו דער פּאָסט, געשטאַנען צוויי שעה אין דער רייה. כ'האָב שוין געוואָלט זעהען דעם טשעק, קוים מיט צרות זיך דערוואַרט, הייסט זיך דער בעאמטער בעצאָהלען פאר די טאַרקעס, עפען אויף דעם „ווערט־בריף" און עס ווערט מיר פינסטער פאר די אויגען — אַנ'אַפּריל־קאַרטע! אויפגעמאָהלט א מענש מיט א פערד־קאָפּ מיט א צושריפט:

— „איצעקל, קוק אָן דיין פאָטאָגראַפיע".

א צווייט מאָל ווידער, זיצען מיר ביים מיטאָג, געהמען זיך שיטען געסט, קרובים, פריינד, שכנים און שכנ'טעס פון הויז. יעדער קומט אריין און ווינשט מיר מזל־טוב.

— וואָס איז דאָס פאר א מזל־טוב? — האָב איך נישט פערשטאַנען, וואָס דאָ קומט פאָר.

— וואָס הייסט? האָבען זיך די יודען געוואונדערט — איהר מאכט דאָך א ברית.

— א ברית? וואָס ברית? ווען ברית? ווי פאַלט איהר דאָס אויס?

האָבען די יודען ארויסגענומען געדרוקטע איינלאַדונגס ־ קאַרטלעך, וואו ס'שטעהט בפירוש, אז איך מאַך היינט א ברית און בעט זיי צו קומען. קוים מיט צרות איך בין פּטור געוואָרען פון די געסט.

א דריט מאָל האָב איך ווידער געהאַט אַזאַ אַנשיקעניש:

באַלד אין דער פריה וועקט מיך אויף אַנ'אָרקעסטער, קלעזמאָרים און א בדחן, דער אָרקעסטער שפּילט און דער בדחן שיט אויס זיינע חכמות — ס'איז ליהודים.

פרעג איך זיי: יודען, וואָס איז די שמחה? וואָס זענט איהר מיר געקומען אָפּשפּילען אין א פּראָסטען מיטוואָך?

— צו דעם אמעריקאַנער חתן — האָבען זיי געענטפערט.

האָב איך מיך ביי זיי געבעטען ווי ביי גזלנים: דערבאַרעמט אייך, געהט אייך געזונדערהייט, דאָ איז נישטאָ קיין אמעריקאַנער חתן, כ'זאָל אזוי נישט וויסען פון קיין בייז, ווי איך וויים נישט פון קיין אמעריקאַנער חתנים. קוים ס'איז מיר זיי געלונגען איבערצוצייגען, האָב זיי גענעבען עטליכע זלאָטעס פאר דער טרחה און זיי זענען אוועק.

אזעלכע צרות האָב איך יעדען 1־טען אפּריל. יעדעס יאָהר טוט מען מיר אריין א שפּיצעל און איך האָב צו זינגען און צו זאָגען.

נו, האָב איך טאַקע בעשלאָסען צו זיין פאָרזיכטיג. האַלטען, הייסט עס,, קאָפּ. דעם 1־טען אפּריל געה איך נישט ארויס אין גאַס, לאָז קיינעם צו מיר נישט אריין און אז דער טעלעפאָן קלינגט, געה איך אפילו נישט צו. קלינגט ביי דער טיר, עפען איך נישט. ברענגט מען א בריף, נעהם איך איהם נישט אָפּ. כ'היט מיך פאר דעם ערשטען אפּריל ווי פון פייער.

אָבער ווי לאַנג איז דער שיער זיך צו היטען? ווי געהט מען עס א גאַנצען טאָג נישט ארויס אין גאַס? און צוריקגעשמועסט, פאר וועמען האָב איך מורא? בפרט די היינטיגע צייט וועמען ליגט עס אין זינען אזעלכע נארישקייטען, וועמען? וועלכער יוד האָט עס היינטיגע צייטען אזא לייכטען קאָפּ אָפּצוגעבען זיך מיט אזעלכע נארישקייטען? בין איך טאַקע היי־יאָהר דעם 1־טען אפּריל ארויס אין גאַס און אינגאַנצען פערגעסען, אז ס'איז דער 1־טער אַפּריל.

ווי איך זיץ אזוי אין דער צוקערניע, רופט מען מיך צום טעלעפאָן.

— האַלאָ! ווער רעדט?

— „יאָ, סטאַשאַ", מיין דינסט.

— „צאָ יעסט"?

— „דער פּאַן זאָל נאַטיכמיאַסט אהיימקומען"!

— „צאָ שען סטאַלאָ?" — האָב איך זי געפרעגט.

— „די פּאַני געהט צום קינד" — האָט די שיקסע געענטפערט.

— „וואָס? די פּאַני געהט צום קינד? וואָס פאר א קינד? פון ווען? פון וועמען? — ס'איז דאָך „טעכניש" נישט מעגלעך?...

די שיקסע האָט אָבער אוועקגעלייגט דאָס טרייבעל. איך בין געבליבען שטעהען א צעמישטער. נאָר נעה קלער, מיט ווייבער קאָן מען זיין א חכם? — דער היינטיגער מאָדערנער טעכניק!...

בין איך מעהר טויט ווי לעבעדיג געלאָפען אהיים, קום אריין אין דער שטוב, פרעג איך די שיקסע:

— „נאָ, צאָ סליכאַטש?"

סוקט מיך די שיקסע אָן מיט א פּאָר קעלבענע אויגען:

— „באָ צאָ?"

— „צאָ פּאַני ראָבי?"

— „נאָ ניץ, שפּי".

— „ווינראַלאָ?" (זי האָט געווינען??)

— „א באָ יאָ ווים, טשי ווינראַלאָ, טשי פּשע־גראַלאָ" — האָט מיר די שיקסע געענטפערט.

בין איך אָריין אין שלאָף־צימער און געזעהען ווי די קימפּעטאָרין ליגט אין בעט ווי קיינמאָל נאָרנישט, פרעג איך זי:

— בעלטשע, ווי האַלסט דו?

— ווי זאָל איך האַלטען? — האָט זי געענטפערט.

— דו ליגסט נישט אין קימפּעט?

— ביזט משוגע? וואָס קימפּעט? ווען קימפּעט? ווען איך וואָלט מיך גערעכט אין קימפּעט, וואָלסט דו נישט געוואוסט?

— איך וויים? א קשיא אויף דער היינטיגער טעכניק? אין א צייט, ווען מ'מאַכט פון זאַמד — גאָלד, ווען ליטווינאָוו זינגט אין מאָסקווע „באָזשע צאַריא כראַני" — אין אזא צייט איז מעגליך, אז א ווייב זאָל זיך ריכטען אין דער קימפּעט אָהן דעם מאַנס וויסען אויך.

אָבער דאָס איז נאָך נישט אַלץ. דאָס ריכטיגע הייבט זיך ערשט אָן. דאָס מיין איך טאַקע איך צו דערצעהלען, ווי אזוי איך בין געוואָרען א קרבן פון דער ציטונג:

דעם ערשטען אפּריל איז אין דער ציטונג געווען אַנ'אַנאָנסעל, אז איך, איצעקל סטאַוויאַק פון דער שרודמיעסקאַ נומ'..... האָב א סערטיפיקאַט און אז איך קאָן מיטנעהמען א מעדעל פון 25 יאָהר אָהן א גראָשען געלד קיין ארץ־ישראל. אז מעדלעך אין דער עלטער קענען זיך מעלדען דעם זעלבען טאָג פון 4 ביז 7 אָוועגד צו מיר אין דער וואוינונג.

דאָ הייבט זיך אָן דאָס געדיכטע:

ארום 4 נאָכמיטאָג, ווען מיין פרוי איז אליין געווען אין דערהיים, קומט אריין א יונג שעהן בלאָנדין מעדעל, פרעגט זי מיין פרוי:

—וואָס ווינשען זי, פריילין?

— איך דארף האָבען דעם הער איצעק סטאַוויאַק.

— צו וואָס דארפען זי איהם האָבען? — האָט זי מיין פרוי געפרעגט.

— ער פאָהרט קיין פּאַלעסטינע, וויל ער מיך מיטנעהמען — האָט דאָס מעדעל געענטפערט.

איז מיין יודענע געוואָרען טויט און רויט. ס'בלוט איז איהר געקומען אין פּנים אריין.

— איצעק פאָהרט קיין פּאַלעסטינע? ווען?

— נו, די טעג.

— מיט וועמען? מיט איהן פאָהרט ער קיין פּאַלעסטינע? ניין, דאָס איז נישט מעגליך!

— ענטשולדיגען זי, ס'איז יאָ מעגליך, אזוי האָט ער וויראָזשנע געשריבען.

— געשריבען? א בראָך האָט מיך געטראָפען! פאר מיר האָט ער זיך געהיטען. און מיט אנדערע מעדען פאָהרט ער קיין פּאַלעסטינע?.... גוט, געהן זי אריין אין צווייטען צימער, איהנם „בעשערטער" וועט באַלד קומען — אזוי האָט זי געזאָגט צום מעדעל, און אליין האָט זי געוואָרט איך זאָל נאָר אהיימקומען.

ווי דאָס מעדעל איז אריין אין צווייטען צימער, קומט אריין א צווייטע, א ברונעטקע מיט א פּאָר ליפּעלעך, מיט אָפּגעשוואַרצטע ברעמען —

— טשי טו מיעשקאַ פּאַן איצעק סטאַוויאַק?

— טאַק, טו מיעשקאַ? וואָס ווילען זי פון איצעק סטאַוויאַק?

— איך בין מיך געקומען מיט איהם בעקענען.

— בעקענען? צו וואָס דארפען זי איהם בעקענען?

— פּאַניעוואַזש... פּאַניעוואַזש....

— וואָס פּאַניעוואַזש און ווען פּאַניעוואַזש? — אי: מיין יודענע געוואָרען אין כּעס — רעדען זי וויראָזשנע!

— נאָ... נאָ.... ווענען דעם, וואָס ער וויל מיך מיטנעהמען קיין פּאַלעסטינע אָהן א גראָשען געלד....

— איהן אויך? צוויי דארף ער? איין מויד האָט ער ווייניג, דער אַלטער בעל־עבירה'ניק? האָט זי די ברונעטקע געהייסען אריינגעהען אין א צווייטען צימער.

ווי נאָר די ברונעטקע איז אריין אין צימער, יאָ־ווערט זיך א דריטע — א געלע, מיט א פּעריסען געזעל.

— „טשי יעסט פּאַן איצעק סטאַוויאַק וו'דאָמו?

— „ניעמאַ גאָ"? וואָס ווילען זי פון איצעק'ן?

— פּיסאַל, זשע...

— צו איהן האָט ער אויך געפּישעט? וואָס פאר א שוואַרץ יאָהר איז דאָס אויף איהם? אזש דריי שטיק מיט אמאָל? האָט זי מיין יודענע משלח געווען אין א דריטען צימער און זיך אוועקגעזעצט וואַרטען ביז איך וועל אהיימקומען.

ווי נאָר איך האָב געעפענט די טיר, פרעגט מיך מיין יודענע:

— נו, איציקל, ווען פאָהרסט דו?

— וואוהין? — האָב איך זי געפרעגט.

— וואוהין? דו ווייסט שוין וואוהין, און נאָך איידער איך האָב בעוויזען צו רעדען א וואָרט, האָט זי זיך צעלאָזט מיט איהר סאָפּראַן־שטימעלע:

— אויסוואורף! אַלטער בעל־עבירה'ניק! דאָן־זשואַן! גראָבער יונג!

בין איך געבליבען שטעהען א טויטער, כ'האָב נישט געוואוסט, וואָס איז דאָ פאָרגעקומען, און ווי איך שטעה אזוי, עפענט זי די טיר פון ערשטען צימער שלעפּט אריין א מויד פאר די האָר.

— נאַ, ווער איז די פּרי?

באַלד עפענט זי די צווייטע טיר, שלעפּט ארויס א צווייטע מויד: —

— איציקל, ווער איז דאָס משלחת?

באַלד עפענט זי די דריטע טיר, און עס בעוויזט זיך א דריטע מויד: —

— און די צוקרובקע ווער איז? רעד! וואָס שטעהסט דו ווי געליימט? האָסט פערלוירען ס'לשון, האַ?

איך בין געשטאַנען און ס'האָט מיר געהאַקט א צאָהן אין א צאָהן, ווער זענען די מעידען, ווער? וואָס איז דאָס פאר אַנ'אָנשיקעניש? כ'וויים נישט וואו און ווען, ס'האָט גענומען פליהען פלימען־טעפּ, טעלער, טעפּ, און אנדערע מכשירים. דאָס האָט מיין ווייב מיך מכבד געווען פאר מיטנעהמען מעדען קיין פּאַלעסטינע.

ווען די מעדען זענען אוועק, האָב איך שוין נישט געזעהען, איך האָב נאָר אין א שעה ארום געזעהען, אז איך האָב בייַלען אויפן קאָפּ און בלויע צייכענס אונטער די אויגען — דאָס האָב איך געהאַט דעם היי־יעהריגען 1־טען אפּריל און אלץ צוליב אַנ'אַנאָנסעל, וואָס עמעצער א לץ האָט אויפגעגעבען אין מיין נאָמען אין דער ציטונג.

איך בעט אייך דערום, פאַניע רעדאַקטאָר, שרייבט אז די גאַנצע מעשה איז געווען אַנ'ערשטער אפּריל וויץ, טאָמער נישט, בין איך אַנ'אָפּגעפאָהרענער.

מיר טון טאַקע דעם קרבן פון 1־טען אפּריל־וויץ צוליב און מיר שרייבען, אז די גאַנצע מעשה איז ליגען. אז ער איז געפאַלען א קרבן פון 1־טען אפּריל.

דער באבעס קישעלע

(ערצעהלונג) ● פון ק. מיכאל

עס פלעגט מיר אלעמאל וואונדערען, ווי אזוי און פונוואנען האט זיך ביי מיין פריינדין איזא, צווישען דער סטיליש־מאדערנער אויסשטאטונג, גענומען אט דאס אלמאדישע, מיט היימישע קאנווע־שטעך זארגפעליג אויסגענייט קישעלע? ווי קומט אט דאס קישעלע אהער? איצט נייהט מען שוין אזוי נישט אויס. עס איז דארט געווען אויסגענייהט פון „כל מאמינים שהו'': אי רויזען, רויטע ווי מאהן־בלומען, אי מאהן־בלומען פון עפעס א העל־בלאהען קאליר, אי צארטע לאנדיש, אויף הויכע פיסלעך, אי שעהמעוודיגע פיאלקעס, דאס איז געווען א טשיקאווער בוקעט, צוזאמענגעקליבען פון עפעס א צארטער פרויאישער האנט, — פאר וועמען?...

און איינמאל האב איך טאקע א פרעג געטון איזאן:

— זאג מיר, איך בעט דיך, פון וואנען קומט צו דיר אט דאס קאמישע קישעלע?

— וואס? דאס קישעלע איז ביי דיר „קאמיש''? דאס איז דאך די סאמע וואונדערבארסטע זאך, וואס איך פערמאג! דאס איז — מיין באבעס קישעלע.... דאס דאזיגע קישעלע האט אויסגענייהט מיין באבע... לאנג, לאנג אויסגענייהט, ביז,... ביז עס איז געבוירען געווארען מיין מוטער....

איך האב גענומען אין די הענט אריין דאס קישעלע און, איינקוקענדיג זיך אין די דריבנינקע שטעך האב איך אויסגערופען:

— רבונו של עולם! וויפיל געדולד און צייט זי האט געמוזט האבען די באבע דיינע!

איזא האט ביי מיר ארויסגעריסען דאס קישעלע פון די הענט און האט עס צערטליך א גלעט געטאן, ווי מען גלעט א קינד איבערן קעפעל.

— דו ווייסט נישט, וואס דו רעדסט. דאס קישעלע האט זיך זיין געשיכטע, א זעהר אינטערעסאנטע געשיכטע... זעץ זיך צו, איך וועל דיר דערצעהלען.

מיר האבען זיך אוועקגעזעצט און איזא, נעהמענדיג דאס קישעלע צו זיך אויף די קניע, האט אנגעהויבען:

— אבער פריהער מוזטו מיר פערשפרעכען, אז דו וועסט מיר גלויבען.... אז איך טראכט נישט אויס..

— זאל גאט היטען! — האב איך זי פערזיכערט, אריינקוקענדיג אין איהרע פראכטפולע, פערקלערטע, שטענדיג עפעס ווי אביסעל פערוואונדערטע אויגען — אודאי גלויב איך דיר! דערצעהל, דערצעהל.

— דאס איז געווען לאנג, — האט איזא דערצעהלט, — זעהר לאנג. מיין באבע איז דאן אלט געווען זעכצעהן יאהר און זי איז שוין געווען א האלב יאהר פערהייראט. מען האט איהר חתונה געמאכט פאר אנ'אלמן, וועלכער איז געווען פיל עלטער פון איהר. ער איז געווען א סוחר, דער זיידע מיינער, און פלעגט אפט אוועקפאהרען צוליב זיינע געשעפטען. זי איז געווען א יתומה און זעהר א שעהנינקע. עס איז איהר געווען לאנגווייליג, זעהר לאנגווייליג צו לעבען. צימערען זענען ביים זיידען געווען זעהר גרויסע, אנגעכמורעטע, און א סך דינער שאפט. זי האט גארנישט געהאט וואס צו טאן אין הויז, די באבע מיינע, און דאן האט זי אנגעהויבען אויסצונייהען אט דאס קישעלע.

איזא האט ווידער אמאל א גלעט געטון דאס קישעלע, ווי מען גלעט א קינד איבערן קעפעל, און האט זיך פלוצלונג אנגערופען:

— זעהסט אט דעם אלטמאדישען זייד?? איצט מאכט מען אזעלכעס נישט. אבער אין יענע צייטען...

— נו, וואס־זשע האט פאסירט מיט דיין באבען?

— איז אט, ווען זי איז איינמאל אזוי געזעסען און אויסגענייהט (זי האט דעמאלסט אויסגענייהט אט די גרויסע, אומשולדיגע, רויטע רויז), איז אריינגעקומען אין צימער דעם זיידענס נייער פריקאזשטשיק. און די באבע האט אויף איהם אויפגעהויבען די אויגען... ער איז געווען א יונגער און א שעהנער, מיט גרויסע מילך־בלאהע אויגען. ער האט געקוקט אויף איהר מיט א האלב־אפען מויל. מסתמא האט ער געוואלט עפעס פרעגען וועגען דער ווירטשאפט, ווייל דער זיידע איז דאך געווען אוועקגעפאהרען,— נאר ער האט פערגעסען, וואס ער האט געוואלט פרעגען.... אויך זי, די באבע מיינע, האט, קענטיג, פערגעסען, אז זי האלט אין אויסנייהען א קישעלע. זי האט אלץ געקוקט אויף איהם און געקוקט, ביז זי האט זיך א כאפ־געטאן, שטארק רויט געווארען, אראנטערגעלאזט די אויגען און פון צוטומעלטקייט גענומען גיך־גיך פיקען מיט דער נאדעל.... אט, זעהסטו די דאזיגע שטעך?

איזא האט צוגערוקט צו מיר דאס קישעלע און אנגעוויזען אויף די האסטיג־נערוועזע, קרומע שטעך, וואס ווארפען זיך אין די אויגען מיט זייער אנדערשקייט פון דעם גאנצען הארמאנישען אוזאר.

— אט די שטעך האט מיין באבע געמאכט פון צורודערטקייט.... דערנאך האט זי איהם שטרענג, ווי א באלעבאסטע, עפעס בעפוילען מכוח דער ווירטשאפט — און ער איז אוועק... אז ער איז ארויסגעגאנגען, האט זי אוועקגעלעגט דאס קישעלע אויף די קניע און האט זיך פערטראכט. ס'איז נישט בעוואוסט וועגען וואס זי האט געטראכט, אבער זי האט פלוצלונג ראפטאם אפגעריסען דעם רויטען פאדעם און גענומען אויסנייהען מיט מילך־בלאה... זעה, אט די רויז האט מילך בלאהע בלעטלעך...

— יא... טשיקאווע... און דערנאך?

— דערנאך איז זי אויפ'ן צווייטען טאג נאך אלץ אזוי געזעסען און אויסגענייהט און געקוקט אויף דער אפענער טיר. זי האט אויסגענייהט מיט מילך־בלאהען זייד... און ער איז ווידער אריינגעקומען און געפרעגט עפעס וועגען דער ווירטשאפט, מחמת דער זיידע איז דאך נישט געווען אין דער היים... האט זי איהם ווידער עפעס שטרענג געענטפערט...

איזא האט א ווײלע שווייגענדיג געקוקט אויף דעם קישעלע, ווי זי וואלט דארט עפעס איבערגעלייענט אין די אלטע שטעך פון דעם אויסגענייהעכץ און זי האט ווייטער דערצעהלט:

— און דערנאך איז דער זיידע צוריק אהיימגעקומען און זי האט גענומען אויסנייהען אט די בלעטלעך — העל־גראהע און טונקעל־גראהע, העל־גרינע און טונקעל־גרינע — לאנגווייליגע בלעטלעך פון לעבען.

— אזוי איז אוועקגעקראכען דער ווינטער און ס'איז אנגעקומען דער פריהלינג. דו זעהסט אט די פיאלקעס? אין יענעם פריהלינג האט זיי די באבע אויסגענייהט. דאס איז איהר בעסטע ארבייט. זעה, מיט וואס פאר א צארטקייט, מיט וואס פאר א ליבע עס זענען געמאכט אט די בלימלעך? זי האט זיי אויסגענייהט זיצענדיג ביים אפענעם פענסטער, פון וואנען זי האט געקאנט זעהן דעם גאנצען הויף און דעם פריקאזשטשיק, וואס איז ארומגעגאנגען איבערן הויף. צומאל האט זי אפילו געקאנט הערען זיין קול. ווי נאר זי פלעגט א קוק־טאן אין פענסטער, פלעגען זיך זייערע בליקען בעגעגענען — און דאן פלעגט זי אין שרעק אויפציטערען, ווייל זי פלעגט זיך א שטאך טאן אין פינגער מיט דער נאדעל...

— אזוי איז אוועק דער גאנצער זומער מיט זיינע אנגעגליהטע טעג און מיט די שטיקענדיגע, שלאפלאזע נעכט, מיט גרויסע, העלע שטערען אויף דעם פינסטערען הימעל און מיט דער פער'חלום'טער לבנה, וואס מיידט נישט אויס אפילו די אלט היימישע קליינע שטעטלעך. און די לבנה איז איבעראל די זעלבע: זי צינדט־אן דאס בלוט, פלעגט מיין באבע דורך די נעכט וויינען, און דורך די טעג — אויסנייהען דאס קישעלע.

— און ווידער איז אנגעקומען הערבסט און ווידער איז מיין זיידע אוועקגעפאהרען צוליב זיינע געשעפטען. איז איינמאל ווידער אריינגעקומען דער פריקאזשטשיק. ער האט מסתמא געוואלט עפעס פרעגען וועגען דער ווירטשאפט. נאר, אנשטאט דעם, האט ער צוגעמאכט הינטער זיך די טיר, אראפגעלאזט זיך אויף א בענקעל, פערדעקט מיט די הענט דאס פנים און — ער האט זיך צעוויינט. און די באבע — זי האט דאן געהאלטען אין אויסנייהען אט דעם צארטען, פערליבטען לאנדיש — האט זי זיך אויך פערנאנדערגעוויינט. זי איז דאך דאן נאך אפילו קיין זיבעצעהן יאהר נישט אלט געווען.

— האט ער צו איהר גענומען רידען, אז ער איז

(ווייטער זעה [illegible]טע זייט)

וואס איז קבלה?

[פאפולערע נאטיצען]

פון ד"ר צ. מ. וועקסלער

— 2. —

דאס ווארט „קבלה'' בעדייט אין יודיש — דאס בעקומענע — דאס, וואס עס גיט זיך איבער בע''פ פון דור צו דור. אין דעם ענגען זין פון א געהיימער לעהרע איז דאס ווארט „קבלה'' אויפגעשוואומען אין אייראפע צום ערשטען מאל אין 13־טען יאהרהונדערט. די געהיימע קבליסטישע לעהרערס פלעגט מען איבערגעבען איינער דעם אנדערן בסודי־סודות; און די וועלכע פלעגען ראוי זיין די קבלה איבערצונעהמען, האט מען אנגערופען „מקובלים'' אדער אויך „יודעי חכמה נסתרה'' (די קענער פון דער געהיימער לעהרע).

היות אלץ איז פארגעקומען אין געהיים איז אונז טאקע געבליבען א גרויסע קבליסטישע ליטעראטור, וועלכע האט נישט דעם תלמודיש־הלכה'ישען כאראקטער, געהערט אויך נישט צו דער פילאזאפישער ליטעראטור און מיר ווייסען נישט דעם מחבר און אויך נישט די צייט ווען זיי זענען געשריבען געווארען. אזוי צום ביישפיל, ווייס מען נישט גענוי ווער ס'איז דער מחבר פון „ספר יצירה'', „ספר הבהיר'', „ספר רזיאל המלאך'', „שיעור קומה'', „היכלות'', „זהר'' און אנדערע.

אז מיר וועלען צוזאמענקלייבען די גאנצע ליטעראטור פון אט דעם מין, וועלען מיר עס קענען קלאסיפיצירען אין 2 גרויסע טיילען. ערשטענס, א רייך־טעארעטישער טייל אדער די טעארעטישע קבלה, די אזוי גערופענע „קבלה עיונית'' און צווייטענס, א פראקטישער טייל, וועלכער וויל אונז אויסלערנען, ווי אזוי צו מאכען מופתים און וואונדער, שרייבען קמיעות פאר קראנקע א. אז. וו. און וועלכער הייסט „קבלה מעשית''.

דער טעארעטישער טייל פון דער קבלה לאזט זיך אויסדריקען אין פאלגענדע 5 הויפט־געדאנקען:

1) גאט איז אומענדליך (אין — סוף). היות, אבער די וועלט און אלע איהרע ברואים זענען דאך ענדליך, און האבען דאך א סוף, ווי אזוי־זשע קען פון דער געטליכער פולקאמענער אומענדליכקייט ארויסקומען אזא אומפולקאמענע ענדליכע וועלט? דערויף גיט אנ'ענטפער דער צווייטער הויפט־געדאנק.

2) גאט איז משפיע אויף אונזער וועלט דורך פערמיטלער, און וואס ווייטער די פערמיטלער זענען פון גאט אלץ פרימיטיווער און איינפאכער זענען זיי.

3) די פערמיטלער זענען די 10 ספירות און די 4 וועלטען, וועלכע זענען ענטשטאנען דורך דער געטליכער אויסשטראהלונג (העבראיש — אצילות, לאטייניש, עמאנאציא).

4) די אויבערשטע וועלט איז די וויכטיגסטע, זי הייסט „עולם האצילות'' און דארטען זענען די 10 ספירות. אין דער צווייטער וועלט ווערט אלץ געשאפען און הייסט דערפאר „עולם הבריאה''. און דער דריטער וועלט בעקומט אלץ די ריכטיגע פארם און די נויטיגע צורה, און רופט זיך אן דערפאר „עולם היצירה''. די פירטע וועלט „עולם הקשיה'' איז אונזער וועלט, אין וועלכער מיר לעבען. אזוי ווי אין דער ערשטער וועלט זענען דא 10 ספירות — אזוי זענען אין דער פירטער וועלט דא 10 קליפות.

5) דעם מענשענס נשמה שטאמט פון דער העכסטער וועלט. דורך תפילות און פערשידענע געהיימע מיטלען קען זיך די נשמה פערבינדען מיט יענער וועלט. ווען די נשמה טוט עס אבער נישט, דאן האט זי נישט קיין פערבינדונג מיט יענער וועלט און מוז מגולגל ווערען פון איין מענשען צום אנדערן ביז זי געפינט איהר תיקון.

די אנגעמערקטע הויפט־געדאנקען ווייזען שוין גענוג בולט ארויס, אז די קבלה וויל אונז שילדערן די גרויסקייט און אומענדליכקייט פון גאט און די נישטיגקייט פון מענשען. גלייכצייטיג אבער מאכט זי אונז אויפמערקזאם אויף דער מעגליכקייט צו פעראייניגען דעם נישטיגען מענשען מיט דער אומענדליכער גאטהייט. זי מאכט אונז אויפמערקזאם אויף דעם געהיימען צוזאמענהאנג מיט דער הויכער איבערערדישער וועלט, מיט א וועלט פון גייסטער און רוחות און וויל אונז בעווייזען דעם וועג, ווי אזוי מיר קענען דערגרייכען צו יענער, ווייטער וועלט.

די מיסטיק בעציהט זיך אויף אנ'אינערליכען געפיהל גאנץ סוביעקטיוו פאר יעדען איינצעלנעם מענשען, האט דער מענש אזא גייסטיגע קאנסטרוקציע, וואס העלפט איהם אריינצוגריבלען זיך אין די טיפע געדאנקען, דאן איז ער א מקובל און ער פיהלט אין זיין אייגענער נשמה די ריכטיגקייט פון זיין קבלה. די קבלה און די מקובלים פיהרען אונז אריין אין א פער'חלום'טער פערגאנגענהייט און ענטפלעקען פאר אונזער אויג די טיפענישען פון א אור־וואלד א דאנק רעליגיעזע איבונגען, פארגעשריבענע תפילות און השבעות און אזוי ארום מאכען זיי אונז די שווערע געגענווארט א סך לייכטער און ערטרעגליכער.

די מיסטיק מוז אבער נישט זיין אנ'אומבעדינגט רעליגיעזע. די מאדערנע געלערנטע האלטען, אז די מיסטיק איז א פסיכישער צושטאנד פון דער מענשליכער נשמה און קען זיך אויסדריקען אין טאנץ, אין דער קונסט; יא, עס קען אפילו זיין אנ'אנטירעליגיעזע מיסטיק. אונזער יודישע קבלה איז אבער א ריין־רעליגיעזע מיסטיק. זי האט אפילו אריבערגענומען א סך פרעמדע געדאנקען פון פרעמדע נישט יודישע מקורים; זי האט זיי אבער פערשטאנען אזוי גוט אומצוואנדלען און אויסצוארבייטען, אז זיי האבען בעקומען א יודישען אויסזעהען און געהערען שוין אויך צו דער יודישער טראדיציע.

נאך א גרויסער אונטערשיד צווישען דער קבלה און דער נישט־יודישער מיסטיק איז דאס, וואס דער יודישער מקובל בלייבט נאר ביים שטרעבען צו פעראייניגען זיך מיט גאט, דאן, ווען אין דער נישט־יודישער מיסטיק צעשמעלצט זיך דער איינצעלנער מיסטיקער אין דער גאטהייט ווי צוקער אין וואסער. אמת, טאקע, אויך אין דער יודישער קבלה איז דא דער בעגריף פון „התדבקות־הנפש'', ס'קומט אבער קיין מאל נישט צו אנ'אמת'ער פעראייניגונג מיט גאט, ס'בלייבט נאר אנ'אומענדליכע בענקשאפט צו דערגרייכען דאס אומדערגרייכבארע. די נשמה — הייסט עס אין א קבליסטישען ספר'ל — איז צוגעבונדען דורך א סך פעדים צום כסא־הכבוד. איז דער מענש פרום און גוט, קומען צו אלץ מעהר און מעהר פעדים און בינדען צו די נשמה נאך ענגער און שטארקער צום כסא־הכבוד. זינדיגט אבער דער מענש, דאן צעפלאצען די איינצעלנע פעדים און די נשמה פאלט אפ פון כסא־הכבוד. די אינדיער, פערקעהרט, גלויבען, אז ווען די נשמה דערגרייכט די העכסטע מדרגה פון בעגייסטערונג, דאן צוגייט זי אין דעם „אטמאן'' און ווערט צו לופט, פונקט אזוי ווי דער „אטמאן'' אליין איז.

די יודישע קבלה איז אלזא, א געהיימע לעהרע פון אנ'אומענדליכער בענקשאפט צו פערבינדען דאס שטערבליכע ערדישע וועזען מיט דעם אומשטערבליכען אין־סוף. זי איז א ספעציפיש־רעליגיעזע מיסטיק.

אמאל האט געלעבט...

פון יואל סלאנים

— 1. —

אמאל האט געלעבט דא א קינסטלער־געזעל.
געשטארבען — געווארען פון אלצדינג א תל;
א הויז, אזוי מאכיג, פעררינגעלטע פענסטער,
עס דאכט זיך, עס לויערען אום דארט געשפענסטער,
נאר אלטע סטאטועס אט דא און אט דארט,
און מארמאר־פאנטאנען בעצירען דעם ארט,
און א הונט, ווילד בעוואקסען, אין גראז אויסגעצויגן
כאפט שטראלען פון זון מיט פערשלאפענע אויגען.

איך זיץ אויף א מארמארנער באנק, צווישען ביימער,
וואס זענען בעבלעטערט פון דער ערד ביז דער הויך.
איך בין דא געקומען, איך, בענקענדער טרוימער,
אנטלאפען פון שטאט־רעש. ווי שטיל דא, ווי ווייך.
די רוה ליגט פערהילט אין א נעפעל פון טיולען,
טיף, טיף ביי דעם טייך אין די קוסטען,
מיט ארעם פערליגטע, מיט ים־בלויע אויגען,
מיט קליינע, מיט ראזעווע בריסטען.

איך זיץ אויף דער מארמארנער באנק און איך לייען
די לידער פון קיטס, און איך פיהל
ווי עפעס א וויגענדע בענקשאפט פער'כשופ'ט
מיך שטיל
נאר פלוצלונג הער איך א געלעכטער.
ווער קען דאס זיין, ווער?
עס קומען דאך מענשען דא זעלטען אהער.
איך קוק זיך ארום.
און ווידער א געלעכטער,
און באלד ווידער שטום.

צווישען ביימער און טייך אזוי זוניג און שעהן
דערזעה איך צוויי נאקעטע מיידלעך דארט שטעהן.
און נאהענט פון זיי באדען ווייבער זיך אויך,
איז איינע צו דיק און די צווייטע צו הויך.
זיי פליוסקען אין וואסער,
זיי לאכען, ווי פרעך,
מאכט איינע מיט דער האנט, ווי רופענדיג מיר,
גיט א צווייטע א שפרונג און זי איז שוין לעבען מיר,
און לאכט פון מיין שעמעוודיגען בליק
פון שאנד,
און דרייט מיט דער האנט.
די פרויען צו הויך און די פרויען צו דיק.

עס רייצט מיך צו קוקען
און ס'טרייבט מיך אוועק,
און כ'פיהל אין מיין הארץ
עפעס גלייך ווי א שרעק.
פערמאך אין דעם בוך
און איך זיץ אזוי שטום,
און א חרפה־געפיהל
נעהמט מיין נשמה ארום.

— 2. —

ווי וואונדערליך־בלוי איז דער הימעל, און הויך,
מען זעהט נישט אין ערגעץ קיין וואלקען, קיין רויך;
עס שיכור'ט די זון־ליכט ווי אלט־שטארקער וויין,
עס דרינגט דורך די קלידער ווי פינגער איהר שיין.
איך עפען דאס בוך, דאך איך לייען קיין ווארט,
עס רעגט א געפיהל
אין מיין הארצען זיך שטיל:
ווען דו וואלסט דא זיין,
דו און דיין שענקייט,
דו און דיין ווייסקייט,
ווי א שוואן אויף א רוהיגען טייך.
און די גאלדענע זון
אזוי רויטעלדיג־שעהן,
אויף דיינע רונד־קליינע שילטערס,
ווי שניי ווייס און ריין —
ווי גוט וואלט אונז ביידען דא זיין.

און איך וואלט אויף דיר, אויף דיין שענקייט געקוקט
און זיך צו דיין יוגענט, דיין ריינקייט געבוקט.
און אזוי און אזוי
וואלטען מיר אומגעשוועבט
אין א לופטיג געדריי,
ביז דער זון־אונטערגאנג
געקוקט וואלט אויף אונז אזוי געל, אזוי ראז.
און ליגענדיג שטיל אינ'ם טוי־פייכטען גראז,
וואלט איך ווי א שוואנען־געזאנג
צו דיר, וואס איך האב אזוי האלד,
אזוי ווי א לאנגזאמער, ציטערדיגער קלאנג
שטום אויסגעהן אין חלום פון ראז און פון גאלד.

גרעניץ, שניי און נודניקעס

(רייזע-איינדרוקען) — פון פרץ הירשביין

— .1 —

ווינטער, קאלטע ליכט אין באגינען. פליטערלעך, שנייעלעך קומען אן פון אשיקע וואלקענס; אזוי גרינג קומען זיי און דערגרייכען די ערד; קומען אן שטיל, ניהרעו ווייך, נישט צו וועקען, נישט צו בעאומרוהיגען קיינעם. שנייעלע אויף שנייעלע, פו־ ביג־ווייך דעקען זיי צו די ערד.

„ווינטערלאנד". אריבער דער גרעניץ. קאנאדע. און עס דוכט זיך, אין אנ'אנדער ווינטער, אין אנ־ אמת'ן ווינטער בין איך אריין. דער צוג האלט א ווײלע. בעאמטע, מיט שטרענגער מינע, קוקען אריין אין אייגענע פאפירען, קוקען אריין אין מיינע „פא־ פירען", פרעגען — וואוהין מען פאהרט... פרעגען פריינטליך; גלאט אזוי, מ'וויל וויסען וואוהין פאהרט א מענש; פערצייכענען טאמער פערבלאנדזשעט א פרעמדער מענש. מען פרעגט אנ'אדרעס, א היימישען, און דעם אדרעס וואוהין מען פאהרט. אלץ קיהל און רוהיג, אזוי גרינג און אזוי קיהל ווידער שניי, וואס קומט פון די שנייאיגע וואלקענס. געטריי, בלויז מיט א פוך־צודעק צוצודעקען די ערד. נאר איך וויס, אויב מיינע ענטפערס וועלען נישט געפעלען ווערען דעם רוהיגען, קיהלען און שטילען מענשען, וועט ער אזוי רוהיג, קיהל און שטיל זאגען: „מיין פריינט, דו וועסט מוחל זיין ארויס פון צוג, פערנעם זיך דיינע פעקלעך, מחמת דו וועסט מוחל זיין פאהרען צוריק. דא איז נאך דיין לאנד, ביי דער גרעניץ. פאר ריר איז א פנים אין אונזער לאנד קיין ארט נישטא".

ער קען עס זאגען, אבער ער טוט עס נישט. מחמת אין מיינע פאפירען, אין מיינע ענטפערס איז נישטא קיין חשד. אין מיינע ענטפערס, ווי אין מיינע פאפירען, אין פערהאן די חשיבות פון „מיין" לאנד. דער מענש פערנייגט זיך דעריבער רוהיג און קיהל, גיט א שנייאיגען שמייכעל און ווינשט מיר אלדאס גוטס; ווינשט מיר, איך זאל אין זיין לאנד געניסען נאר תענוגים, וואס איך וועל נאר געפינען אויף פריינטליכע טעלערלעך צוגעגרייט.

נאך איהם קומט א צווייטער מענש; אויך, ווי דער ערשטער, אין זיך א בעהאלטענער. א מענש־ ליכער מענש. מיט א קאקארדע אויף זיין היטעל. מיט הענט צו זוכען אין די פעקלעך; מיט אויגען, וואס זוכען אונטער די בענק, און בעטראכטען די ווענט. ער בעט מיך עפענען מיין טשעמאדאן. אפי־ סעל פערטומעלט זיך זיין בליק. צו גלאט איז ביי מיר אלץ איינגעלייגט אין טשעמאדאן; טיכטיג אי־ בערגערעקט און אלץ איז אזוי נישט אנצוריהרען ביי מיר אין טשעמאדאן. זאגט דער מענש פון איי־ דעלקייט וועגען: „מסתמא פיהרסטו דאך גארנישט אזוינס און אזוינס... מסתמא קומסטו דעך עפעם קויפען אין אונזער לאנד, געלט אויסגעבען... א שאד פונאנדערצורודערען דיין פעקעל. איך גלויב דיר אויפ'ן ווארט, אז דו פיהרסט אין איהם גארנישט א זוינס און אזוינס... א שעהנער פריהמארגען היינט? ס'שטעהען דא כסדר שעהנע טעג..."

איך בין מסכים, אז דער פריהמארגען איז א שעהנער.

— ביי אונז איז אנ'אמת'ער ווינטער, און ווי איז עס ביי אייך? — טוט ער גלאט אזוי זיך א פרעג.

— ביי אונז איז היינטיגער ווינטער אויך א קאל־ טער, פרעסט, שניי, ווינטען; די ארימע לייט האבען א סך אויסצושטעהען פון היינטיגען ווינטער...

און דער מענש גלויבט, אז פונקט ווי ער און איך — אזוי וויסט דער פראסט אויך פון גרעניצען; און די שנייעלעך, פליטערלעך, פוכיגע אזעלכע — וויסען אויך פון גרעניצען! אמעריקאנער שנייעלעך און קאנאדער שנייעלעך. אמעריקאנער פראסט און קאנאדער פראסט. מחמת אמעריקאנער מענש און קא נאדער מענש, און די גרעניץ צווישען זיי...

— .2 —

מיר פאהרען ווידער. ווינטער, די ערד ליגט רו־ היג א צוגעדעקטע מיט דעם שניי. וואו דער שניי האט נישט בעוויזען צוצודעקען דעם טונקעלען גרונט, וואו די זון האט געשמאלצען דעם קאלטען ווייס, און אפגעדעקט א שטיקעלע ערד־לייב, דאר־ טען גרינט עס נאר ארויס די אויפגעגאנגענע ווינטער זריעה, ווייץ, צי קארן — אלץ איינס. די זריעה גרינט און קארטשעט זיך צוליבן אפנעם, קאלטען דרויסען. א יעדעס ציטעריג גרעזעלע קוקט ארויף און בעט מעהר שנייעלעך. א שניי־צודעק איז פאר דער ווינטער־זריעה ווארים. ווי א פוך צודעק פאר דעם מענשען. דא און דארטען טוליען זיך איינס צום אנדערען ביימער אנבלעטערדיגע; אויך אויף זיי־ ערע צווייגען הענגען שנייעלעך. אויך זיי וויסען נישט פון „מיין" לאנד און „דיין" לאנד. א האק וויים אויך נישט פון גרעניצען. א מענש שטעהט און האקט א בוים; ער האקט און פרישע שפענער שפרינגען ארויס פון אונטער דעם שארף, פאלען און ווארטען דער שניי זאל זיי צודעקען.

און אט קוקען אריין אין גרויען פריהמארגען אריין שטיבלעך און שטאלען. מענשען, טונקעלע פלע קען, מיט פאמעליכע טריט, ווי אין האלבען שלאף, טרעטען אויפ'ן ווייסען שניי ארום די שטיבער און ארום די שטאלען. עטליכע ווייסע גענז ציהען די העל זער, שרעקען דעם צוג, וואס איילט פערביי. ווייסע גענז, אבער דער שניי, וואס שיט איז ווייסער און די גענז זעהען אויס ווי מען וואלט זיי פון פארא־ יאהריגען שניי אויסגעפורעמט, זעהען אויס ווינטער־ דיג קאלט.

און אט שטעהען אויפ'ן ווייסען שניי צוויי רוי־ טע קיה און א שווארצער פערד; שטעהען באלאדען מיט געדולד און נעהמען אויף גוט די שנייעלעך, וואס פאלען אויף זיי. אלע זענען זיי רוהיג, קוקען אפילו נישט אין דער זייט פון צוג; פערקעהרט, זיי שטע־ הען מיט די הינטער־חלק'ס צו אונזער צוג, פער־ טאענע אין ווינטערדיגען שווייגען. זיי זענען אויף דער „אנדערער" זייט גרעניץ. און פונקט אזוי וואל־ טען זיי אויסגעזעהען אין ווינטערדיגען פריהמארגען אויף „מיין" זייט גרעניץ, אין „מיין" לאנד...

— .3 —

א מענש זעצט זיך צו לעבען מיר, א יודישער מענש. דאס פנים גרוילעך, דאס פנים צעקנייטשט. עס פאסט, דער שניי זאל אויף זיין פנים פאלען, אויף זיין פנים זיך צעשמעלצען, דער מענש זאל בעדאר־ פען ארויסנעהמען א טיכעל פון קעשענע, ווישען זיין פנים און דערזעהען, אז אויף זיין פנים האט זיך גע־ שמאלצען ווייסער שניי, און געווארען פערוואנדעלט אין שווארצער שיטערקייט.

דער מענש איז אויך ווי איך אריבער די גרעניץ, ווייזט אויס; עס איז צו דערקענען, אז ער פיהלט עס ער האט עס איבערגעלעבט.

— א יהודי? — ווענדט ער זיך צו מיר.

קוק איך איהם אן; דאכט זיך מיר, אז איך בין גאר איצטער אין א מזרח־לאנד. א „יהודי", האט א „יהודי" באגעגענט און האט זיך דערפרייהט, וואס ער זעהט א יהודי, און אט א זיסען צער, וואס ער קען זיך מיט דעם יהודי נישט צונויפרעדען. קוק איך איהם דעריבער אן תמ'עוואטע, ענטפער נישט. מחמת סיר־ווי בין איך דאך שוין דערקענט געווארען; טא, צוליב וואס און צוליב ווען זאל איך נעהמען און אליין קריכען צו א לייב, אדער צו א לעמפערט אין מויל אריין?...

— א יהודי?

פרעגט ער מיך נאכאמאל און זיין פנים ווערט אנ געשטרענגט און רויט; און ער קוקט זיך ארום, צי קיינער הערט נישט, צי קיינער דערקענט נישט און בעמערקט נישט ווי א יוד האט א יודען דערקענט. ווארים מחמת די ארומיגע וועלט אין וואגאן, וואס בעשטעהט פון א פרוי מיט א פינף יאהריגען מיי־ דעלע, פון אנ'אלטען מאן מיט א גרוי בערדעל און שווערע שפאקולען און פון נעגער, וואס גיט אכטונג און מאכט די בעטען — אויסער דער דאזיגער נישט יודישער וועלט אין וואגאן איז פערהאן דער ווייסער דרויסען אויפדרוויסען, וואס קוקט אריין אין די פענסטער... אוי וועה, דאס אלץ קען אויפציטערן, חלילה, אויב דער יוד וועט זיין פראגע א פרעג טאן אביסעלע העכער.

— איהר זייט א יהודי?

פרעגט ער עקשנות'דיג, אבער שטיל איינגעהאל־ טען. בשעת איך קוק נאך אלץ אויף איהם תמ'עווא־ טע און קלער אין איילעניש: „וואס וועט דער דאזי־ גער פערלוירענער מענש מיר זאגען, אויב איך וועל נעהמען און מודה זיין, אז איך בין א „יהודי"? מיך וואלט נישט געארט ווען ער ווייזט מיר מיט א פינגער צום דרויסען און דערציילט מיר, אז עס איז א שעהנער פריהמארגען. אבער וואס קען איך טאן, אויב דער מענש, נאך דעם ווי איך וועל מודה זיין, אז איך בין א יהודי, קען ער גאר וועלען מיט מיר א שמועס טאן פון אנ'אנדער ווינטערדיגען לאנד, וואו מעהר יהודים לאזט מען אהין נישט אריין; אדער פון זומערדיג לאנד, וואו די יהודים מעהרען זיך און ווי־ לען פון קיין גרעניצען נישט וויסען?"

— וואס איהר שעהמט זיך צו זאגען, אז איהר זייט א יהודי?

— און איהר זייט א טערק? — טו איך קאלט א פרעג.

— וואס פאלט אייך איין? איך טראג דען א טערקישע רויטע היטעל?

— פערהאנען טערקען אהן היטלען אויך.

— וואס מיינט איהר?

— איך מיין גארנישט, איך וויל גארנישט.

— וואס, איהר האט זיך בעליידיגט, וואס איך האב געפרעגט, צי איהר זייט א יהודי? איהר שעמט זיך, אז מען זאגט אייך, אז איהר זייט א יהודי?

— אויב אזוי בין איך א טערק...

— א טערק רעדט דען אזוי יודיש ווי איהר?

— אט זעהט איהר דאך, משיח'ס ציטען!

— מעג מען וויסען אייער נאמען?

— אכמער בעי, איז מיין נאמען.

— מאכט נישט קיין חוזק, איך בעט אייך.

— חלילה, וואס פאלט עס איך איין? צי דען דערקענט איהר נישט, אז מיר בײדע רעדען אויף טערקיש?

— כא־כא־כא, איהר זייט א מאדנער לץ; ווי קומט איהר אויף דער אנדערער זייט גרעניץ, איך מיין אין קאנאדע?

— וואו קאנאדע? וואו גרעניץ? מיר זענען גאר איצטער אין קאנסטאנטינאפאל; איך א טערק, איהר — א יהודי... שלום־עליכם, יהודי!

— ווי אזוי קען א מענש נעהמען און ווערען מיט אמאל אזוי שלעכט? ווי אזוי נעהמט א יוד און ווערט אזוי גאליג, און ווען א מענש וויל זיך דער־ נעהנטערן צו איהם מיט אזא ווארעמער פראגע, צי ביזטו א יהודי, נעהמט איהר און.... פארוואס פער־ שטעהט איהר נישט, אז א יוד בעדארף זיך האלטען בעשיידען; א יוד בעדארף זיך נישט ווארפען אין די אויגען...

אט האסטו דיר! דער אמת איז ארויס ווי בוי־ מעל אויפ'ן וואסער. ווארים אז דער מענש ווענדט זיך צו מיר מיט א פערשטיקטער שטים: זייט איהר א „יהודי"? — מיינט ער דאך, אז די ווענט פון וואגאן, די בענק, די פענסטער, די לעמפלעך האבען עס נישט דערהערט. א, ער בעמערקט גארנישט, ווי די ווענט קוקען אויף אונז בײדען! ער פיהלט גאר נישט ווי די ווייכע, מיט פליוש איבערגעצויגענע באנק און מיטאמאל שטעכיג געווארען צום יודישען גע־ זעס נעבעך!

— .4 —

א שנייעלע שיט און שיט דרויסען. דער לאקא־ מאטיוו לאזט פון זיך ארויס קנוילען גרוי־ווייסען רויך, געמישט מיט פארע. די קנוילען וויקלען זיך פאזע אונזער צוג ווי ריזיגע לופט־שלאנגען; וויק־ לען זיך פונאנדער. ווערען לויז און לויזער, ווערען פערוואנדעלט אין אראפגעפאלענע וואלקענס, וואס אין זייער קרייזלען זיך ווארפען זיי שאטענס צום זויבער־ווייסען שניי אראפ.

און אט איז א ברעזע־וועלדעל; ווייסע שטאמען טונקלען זיך אויפ'ן פאן פון שניי, און עס רויטלען זיך בלוטיג די דינע ריטער־צווייגען. אין מיטען, צווי־ שען די ברעזע א גרינע יאדלע; אזוי גרין — זי האט זיך נאך מיט'ן זומער נישט געשיידט. זי וועט דעם זומער אויפהאלטען וועט אפילו עס שנייט און שנייט. נישטא קיין בלעטער אויף די ווייס־שטאמיגע ברעזעס, אבער דער גרין אין די יאדלע־נאדלען אָ־ טעמט מיט גרין ארום זיך, און עס זעהט אויס, אפילו איהר שאטען אויפ'ן ווייסען שניי איז א גרינער; די גרינקייט איז א ווארעמע, און מסתמא פיהלט דער שניי די יאדלעס ווארימקייט...

איך טראכט: הלואי וואלט איך מיך געקענט פער וואנדלען איצטער אין א יאדלע־בוים, אזוי אין קאל־ טען, געפרוירענעם גרונט, מיט די ווארצלען פערוואר־ צעלט און מיט דער גרינער נחלה אין ווייסען און קאלטען דרויסען! צי היטען זיך די ברעזע ביימער א רוויש צו־טאן אנטקעגען ווינטען, כדי די גרינע יאדלע זאל חלילה נישט שלעכט דערשפירען?

דער אייגענער יודישער מענש קומט ווידער; דאס מאל זעצט ער זיך לעבען מיר אזוי נאהענט, ממש ער וויל מיר געבען צו דערפיהלען, אז מיט נאך א יודען שפירט ער זיך ווי אין אנ'אייגען לאנד, איז ער ווי אויף אנ'אייגענער טעריטאריע.

— איהר פאהרט אפט קיין קאנאדע?

— ווי אפט עס לאזט זיך.

— מעג מען וויסען צוליב וואס איהר פאהרט קיין קאנאדע?

— כאפען אביסעל פרישע לופט.

— כא־כא־כא, א מאדנער לץ זייט איהר... איהר פאהרט ווייט?

— זעהר ווייט, ממש ביז אין א זומער אריין.

— איהר מוזט דאך אין מאנטרעאל אויסשטיי־ גען, אויב אפילו איהר פאהרט ווייט, דער צוג געהט מעהר נישט ווי ביז מאנטרעאל — — —

חלילה, נישט מיט דער בייזער כוונה צו פערטריי בען פון זיך דעם מענשען האב איך עס געטאן. פער־ קעהרט, אויב ער זיצט שוין לעבען מיר, זאל ער ווי־ סען, אז ער זיצט טאקע לעבען א יהודי, ממש ווי אין א יודיש לאנד; האב איך גענומען און ארויסבע־ קומען פון מיין פאפיר־טאש א יודישע צייטונג און זי אנגעהויבען פונאנדערצובלעטערען, און מיט א וויג קעל־אויג האב איך געכאפט, אז דער יודישער מענש האט זיך דערשראקען.

— אין באהן פיהרט מען עס נישט... — האט ער געערדט גלייך ווי ער וואלט געשפירט דאס אנ־ קומען פון א גרויסער סכנה — אט־א מיט דעם רייסט מען אויף די אויגען ביי מענשען. דעריבער האט מען אונז פיינט,... נאר צוליב די יודישע צײ־ טונגען און יודיש וועט מען אויף אונז מאכען פא־ גראמען —

די אויגען בלאנדזשען ווידער צום דרויסען. ווינ־ טער־שטרעקעס ווייס פערשנייט. א ווינטער־וועלט אזא רחבות'דיגע. דא און דארטען ביימער איינגעווואר־ צעלטע אין געפרוירענעם ארום. בין ווידער מקנא די ביימער, איינגעווארצעלטע אין געפרוירענעם גרונט, פון איין לאנד ארויס און אין אנ'אנדער לאנד אריין, און די בענקשאפט איז אלץ די אייגענע, און דער שניי איז דער אייגענער, און פונדעסטוועגען — בעזונדערע לענדער!.. א גרעניץ צווישען. און אזוי די מענשען. אזוי אפילו איך און דער מענש לעבען מיר. ער א „יהודי". און איך א טערק, מ'שטיינס געזאגט.

שניי, גרעניץ און נודניקעס. ווערט צומאל די גרויסע וועלט אזוי קליין, אזוי ענג; ממש קיין בי־ סעל פרישע לופט נישטא.

סבות, פאלגען און הייל־מעטאדען

(מעדיצינישע שמועסען וועגען סיפיליס)

פון ד"ר ה. רוזשאנער *)

איינלייטונג

איך מוז מודה זיין, אז צוטרעטענדיג צום דא־ זיגען טייל פון מיין בוך, בעהערשט מיך א געוויסער פחחד. ס'פערפאלגט מיך א געפיהל פון מורא, אז דער לעזער וועט מיך נישט שטענדיג גוט פערשטיין און אנשטאט ברענגען איהם נוצען, זאל ער אמאל נישט פאלען אלס קרבן פון א שלעכט פערשטאנענעם אינ־ האלט. נישט איינמאל איז מיר אויסגעקומען אבער־ צוציינען זיך, וויפיל פאציענטען האבען אויף זייער שטיינער אויסגעטייטשט און פערדרייט דעם זין און די כוונה פון דורך זיי אדורכגעלייענטע ארטיקלען, מכוח דער סיפיליס־קראנקהייט. די דאזיגע פאלשע אויסטייטשונגען נעהמען זיך על־פי־רוב דערפון, וואס די פראבלעמען, וועלכע ווערען בעהאנדעלט אין די ארטיקלען, זענען נישט ווי געהעריג בעלויכ־ טען און פארמולירט. אין א געוויסער מאס זענען דערין אויך שולדיג די לייענער גופא. זיי בעמיהען זיך דווקא צו לייענען צווישען די שורות און זיי שריי־ בען אפט צו דעם מחבר געדאנקען און מיינונגען, פון וועלכע דער לעצטער איז גאנץ ווייט, וועלכע ער האט כלל נישט געמיינט צו זאגען.

איך שטרעב דאס אויסצומיידען. איך בעמיה זיך, אז דער לעזער זאל דא געפונען נישט נאר טרוקענע ידיעות און טויטע ציפערען. עס ליגט מיר שטארק צו זעהען, אז ס'זאל געשאפען ווערען אנ'אטמאס־ פער פון צוטרוי צווישען מחבר און לייענער, אז דער לעזער זאל אין דאזיגען בוך געפינען נישט נאר א שטרענגען שופט, וואס שטראפט איהם פאר זיינע בע גאנגענע, אדער איינגעבילדעטע זינד, נאר א פריינט, וואס ווארענט איהם פאר די שטרויכלונגען, פאר די אבני־נגף, וואס ליגען אויף דעם פאר איהם שלעכט בעלויכטענעם וועג פון געשלעכטלעכען לעבען. אין פאל פון אויסגליטשען זיך אויפ'ן דאזיגען וועג, זאל ער דערזעהען פאר זיך אנ'אויסגעשטרעקטע פריינד־ ליכע האנט, וואס וועט איהם מיטהעלפען אויפצו־ שטיין און וועט איהם אנווייזען די געהעריגע מיט־ לען, ווי אזוי זיך אויסצוהיילען פון די בעקומענע וואונדען; א פריינט, וואס וועט איהם זיין א וועג־ ווייזער, וואס וועט בעלויכטען זיין ווייטערדיגען לע־ בענס־לויף, אז ער זאל מעהר נישט געשטרויכעלט ווערען און קענען א דרייסטער און זיכערער מיט א געהויבענעם קאפ שפרייזען אין דער צוקונפט.

די סיפיליס - קראנקהייט האט אין זיך עפעס אייגענארטיגעס, ספעציפישעס. יעדע אנדערע קראנקהייט אינטערעסירט דעם מענש אויף אזוי פיל, אויף וויפיל ער קומט מיט איהר אין בעריהרונג, ד. ה. אויב ער אליין, אדער עמיצער פון זיין נאהענטער סביבה ווערט קראנק אויף דער געגעבענער קראנקהייט. סיפיליס דאגעגען איז כמעט פאר יעדען יונגען מענשען א·מין שאטען, וואס פער־ פאלגט איהם כסדר. פון דאזיגען שאטען בעפרייט ער זיך על פי רוב ערשט דאן, ווען ער טרעט ארי־ בער די שוועל פון א נארמאל פאמיליען־לעבען. (מיר ווילען דערמיט נאטירליך נישט זאגען, אז פערהיי־ ראטע מענשען האבען נישט קיין אינטערעס פאר דער סיפיליס־קראנקהייט).

יעדער יונגער מענש, אונאפהענגיג דערפון צי ער איז שוין קראנק געווען אויף א ווענערישער קראנק הייט, אדער נישט, לעבט מיט דער שטענדיגער מורא פאר דער סיפיליס־קראנקהייט.

נעהמענדיג אין אכט די אונגעהויער קאלאסאלע ראל פון סיפיליס נישט נאר מיט זיין ווירקונג אויפן מענשליכען ארגאניזם, נאר אויך אלס סאציאלער פאקטאר אין ברייטען מאסשטאב, ווילען מיר זיך בעמיהען צו בעהאנדלען אלזייטיג די סיבות, פאלגען און הייל־מעטאדען פון דער דאזיגער קראנקהייט, וועלכע פערנעהמט א גרויס און וויכטיג קאפיטעל אין דער אלגעמיינער מעדיצין.

*) אונזער מיטארבייטער דייר רוזשאנער האט פערטיג געמאכט א גרעסערע ארבייט איבער דער פיינליכער קראנקהייט סיפיליס. די דאזיגע וויכטיגע ארבייט גרייט איצט דער מחבר צו א בוך־אויסגאבע, וואס וועט בקרוב דערשיינען.

מיר ברענגען דא דעם ערשטען ארטיקעל פון דייר רוזשאנערס ווערק, וואס מיר וועלען ווייטער כסדר דרוקען אין אונזערע פרייטאג־נומערן.

די רעדאקציע.

פּיניעלע מזיק

גיט לישון

כאָב אפּיליק ניש נינאַט קאַ צאַט האַנט צי קימע צעיבן לושן, וואָל איך בין דעך פּינימען מיט די פּיר־טיך נאַקציע פּאַר די באַליטער יאַטן, נאָר כאָמיך ניש גיקאָנט אנהאַלטן, אז כאַב גיהעיערט, אַז מ׳־קיפּט זיך אין שטוט־נאַר, אַב איך איבערגילאָסט די גאַנצע פּייסיך נאַקציע אין אוועק אין שטוט־נאַר. כ׳בין אראָפּגילאָפן אָף דער גלעריע אין אַב אזוי גי־טין זונן:

העיץ נאָר, עיץ ענדיקים, דו זענט עיץ גאַנצע פּלאַ־קענשיסערם, צי רעפּ יאָסיף מאַרגולים אין צי איטשע מייערן זענט עיץ העלדן אין גאַטקים, וואַסיץ א קינץ אין קימיץ ארופּ צי אינץ אין שמולן נעסל. אוי, הערט עיץ שובראַקעם, וואָלט עיץ ארופּגילייזט אַנ׳אוולע!

דינועך אַב איך צי די יד־שע ראַטניקעם אזוי גיזוגט:

— יעיץ קענט עיץ שוין גיין אהיים שלופן. צין קיפּן זיך זענע מיר, באַליטער יאַטן פּיערשע. יעיץ נייץ פין דאַנע העיזיק. יעיץ עלן מיער זאַן ראַט־ציקעם. זאָלן זיך די ענדיקים מיט אינדז גיין קיפּן— פּאָלאָזט זיך אָף פּיניעלען!

דערוואָל אָציץ מיר א גיטן שאַבים אין זאַציץ מיר גיזינט.

פּאַר פּסח־דיאַלאָג

פרוי: צעהן מאָל האָב איך דיר געזאָגט, אַז איך מוז אויף פּסח האָבען א נייעם זומער־קאָסטיום — ביזט א מאַן אָהן א האַרץ.

מאַן: כ׳בין נישט א מאַן אָהן א האַרץ, נאָר א מאַן אָהן געלד.

ער איז נישט קיין בהמה

קונה: פאַניע טרעלמאַן, וואָס גיט איהר עפּעס אַזא וואַסערדיגע מילך?

שוויגער: וואָס בין איך א בהמה, איך זאָל געבען עכטע מילך?

סאָקראַטעס.

אוי, די זקנה!..

אין „טאַבאַרין“ זיצען ביי א טישעל צוויי אַלטע פּעל־עברה׳ניקעס. איינער שאַרט זיך כּסדר צו צו א פּאַרטענצערין און מאַכט איהר כּסדר קאָמפּלי־מענטען.

רופט איהם דער צווייטער אָפּ אין א זייט, און זאָגט צו איהם:

מענדעל, ריזיקיר בעסער נישט... וואָס וועסט דו טון, אז דו וועסט איהר געפעלען?

וואָר־קלאַנגען

פון גראַף קאַלי

די פּאָליטישע מנחם מענדעלס
דיפּלאָמאַטען ־ וואַיאַזשאָרען —
רק זיי לויפען, רק זיי פליהען,
רק זיי האַלטען אין איין פאָהרען...

קיין בערלין פליהט מיסטער סיימאָן
און קיין מאָסקווע מיסטער אידען
און מען אַקערט פאַרן שלום
און מען אַרבייט פאַרן פרידען...

פונ׳ם רויטען חבר סטאַלין
כאַפּט דאָך אידען נאָר התפּעלות
און אויך זיין קאָלעגע סיימאָן
זעהט אויך היטלערס גרויסע מעלות...

צי די רייזע האָט געהאָלפען?
שווייגען די קאָמוניקאַטען...
אָך פּאַרדאָן!... עס איז געבליבען
ווידער קומען זיך בעראַטען...

און דערווייל... דערווייל... רבותי,
ביז די זוסע צייט פון פרידען
טאָר מען דאָך נישט זיצען לעדיג
טוט מען שווערע טאַנקען שמידען...

און דערווייל... דערווייל.. אין דייטשלאַנד
א פּראָפעסאָר זיצט מסתּמא,
טראַכט א ביקסעל, וואָס זאָל שיסען
פון בערלין ביז יאָקאָהאַמאַ....

* * *

ענדליך איז געקומען פריהלינג
דאָך עס טוט קיין פרייד דערוועקען
מאַנכע אָבער ווי א גזלן,
טוט ער דראָהען, טוט ער שרעקען...

מיט די ערשטע פויגעל־לידער
מיט די ערשטע שטראַהלען זיסע
וועט אויך קומען דער קאָמאַרניק
און וועט ברענגען אנ׳עקספּיסיע...

א מלך ווערט געזוכט

בעקאַנטמאַכונג

(צוגעשיקט די־רעקט פון אַטען)

דער „קונדס“ ווערט געבעטען צו פערעפענטלי־כען פאָלגענדע בעקאַנטמאַכונג:

ס׳ווערט געזוכט געגען קויציע א סאָלידער פאַכ־מאַן אלס קאַנדידאַט אויפ׳ן גריכישען טראָהן. פאָר־צוג האָבען אַזעלכע, וואָס קענען אביסעל לייענען און שרייבען. חכמה, אינטעליגענץ — נישט נויטיג.

אָפערטען אָפּצוגעבען צום „קונדס“ אונטער „שלימזל“.

אונזער פּאָסט־קעסטעל

צום „קונדס“.

איך בין א יונגע שעהנע פאַניענקע, לויט׳ן דיי־טשען פּאַס בין איך נאַשטשע ליאַט, שרכנ׳ען זיך צו מיר צוויי רייכע אַלמנ׳ס: איינער א 50־יעהריגער און איינער א 70־יעהריגער. גיט אנ׳עצה, פאַניע רע־דאַקטאָזשע, וועלכען זאָל איך נעהמען:

ע נ ט פ ע ר:

נעהמט דעם 70־גער, פאַר א יונגע פאַניענקע, איז א 50־יעהריגער צו יונג.

* * *

מ׳רעדט מיר צוויי חתנים: איינער איז אנ׳אָרימער טוישער און דער צווייטער א רייכער, א הויקער, וועל־כען זאָל איך נעהמען?

ע נ ט פ ע ר::

אונזער עצה איז, איהר זאָלט נעהמען דעם ריי־כען הויקער, דער שכל איז א פּשוט׳ער: דער טוישער איז געוואוינט צו טוישען און דער הויקער איז שוין געוואוינט צו טראָגען דאָס „פּעקעל“.

סאָקראַטעס.

אקטועלע ברכות

אזוי שווער זאָל זיין דיינע שונאים דיר צו טון א רעה,

ווי שווער ס׳איז היינט צו בעקומען א שטיקעל הלואה.

דיין מזל זאָל דיר אזוי וואַרעמען און גלעטען,
ווי ליכט עס טוישען זיך היינט רעגירונגס־קאַבינעטען.

דיין דעה זאָל אזוי גילטען ביי דיין ווייבעל זינע,
ווי די דעה פון מינצבערגן אין דער גמינע.

סאָקראַטעס.

פּיטעל און טרייטעל

פּיטעל: וואָס זאָגסטו, טרייטעל? איצט וועלען מסתּמא בקרוב פאָרקומען נייע וואַהלען צום סיים און סענאַט.

טרייטעל: זיכער.

פּיטעל: וועלען מיר געפונען 555 פעהיגע דע־פּוטאַטען און סענאַטאָרען?

טרייטעל: כ׳האַלט נישט דערפון.

פּיטעל: פאַרוואָס?

טרייטעל: דערפאַר, וואָס פון טויזענד מענשען איז דאָ איינער א ליטישער, פון טויזענד ליטישע קאָן זיין איינער א מענש מיט יושר, פון טויזענד מענשען מיט יושר איז דאָ איינער אנ׳אינטעליגענ־טער. פון טויזענד אינטעליגענטע איז איינער א קלו־גער, טאָ, פון וואַנען נעהמט מען אזוי פיל מיל־יאַרדען מענשען, מ׳זאָל פון זיי קאָנען אויסקלויבען אַזש 555 פעהיגע?

א קאָפּ ווי א קניה

וואָס מ׳דערצעהלט וועגען א היגען באַנק־דירעקטאָר

דער באַנק־דירעקטאָר ט—ף האָט א קוואַדראַ־טאָווע ליסינע. דער קאָפּ איז גלאַט. קיין זכר פון א האָר.

מיט עטליכע טעג צוריק קומט ער אהיים און הינקט אויף א פוס.

— וואָס הינקסט דו עפּעס? — פרעגט איהם די פרוי.

— די קניע טוט מיר וויי, האָט ט—ף געענט־פערט.

— אזוי? טאָ נעהם שוין א „קאָגוטשעק“ צו קאָ־שמערצען — האָט די פרוי געענטפערט.

דער קונדס

הומאָר ● סאַטירע ●

צוזאַמענגעשטעלט פון אַב—נעק ●

ביילאַגע צום „נייעם פאָלקסבלאַט“ נומער 82 · פרייטאָג, דעם 5 אַפּריל 1935

אט א דער „אויטאָמאַט“

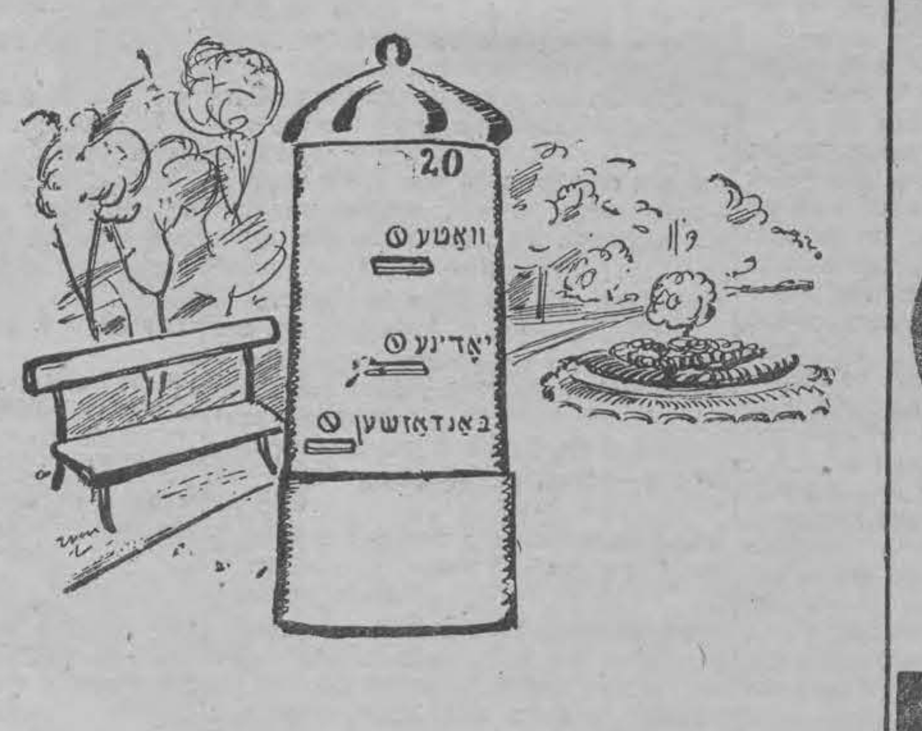

וועט אוועקגעשטעלט ווערן אין שטאַט־ראַט

פאָליטיק פון וואַר

לאָרד אידען איז שוין אוועקגעפאָהרען פון וואַרשע און דערמיט ווערט פערענדיגט זיין דיפּלאָמאַטישע נסיעה.

אויב דער לאָרד האָט עפּעס אויסגע'פּועל'ט מיט זיין נסיעה, ווייסט מען נאָך נישט, נאָר אז ער האָט געהאַט א גוטען קבלת־פּנים אומעטום — דאָס האָט מען געזעהען.

א קליינינקייט ווי מען האָט איהם פייערליך אויפגענומען אומעטום און וואָסערע זיסע ריידעלעך מען האָט צו איהם גערעדט!

ווען עס זאָלען זיין אמת די אַלע שעהנע און זיסע רייד, וואָס מען האָט געהערט פון אַלע צדדים, וואָלט מען טאַקיש געקאָנט זיין זיכער, אז עס וועט זיין שלום אויף דער וועלט. נאָר גיי און גלויב דיפּלאָמאַטישע רייד.

איהר גלויבט?

מיר גלויבען נישט.

אהין און אהער

לאָדזער האַנדעלס־געשפּרעך

— פאַניע וויגאַניע, איהר שטעהט אין האַנדעלס־באַציהונגען מיט דער פירמע שטרויזאַק אין לעמבערג?

— יאָ, אהין און אהער.

— וואָס הייסט דאָס — אהין און אהער?

— גאָר פּשוט: איך שיק סחורה אהין, און ער שיקט חזרה אהער.

ארום דער נייער קאָנסטיטוציע

צום דירעקטאָר פון דער „אובעזפּיעטשאַלניע" קומט אריין א פרוי און בעט מ'זאָל איהר ענדערן דעם דאָקטאָר.

— וואָס מיינען זי — האָט דער דירעקטאָר געענטפערט — אז א דאָקטאָר איז א קאָנסטיטוציע, וואָס מ'קאָן זי צו יעדער צייט טוישען ווען זי געפעלט אונז נישט?

* * *

צו מאָרגענס נאָכ'ן אָננעהמען די נייע קאָנסטיטוציע, האָט דער פּרעמיער סלאַוועק געלייענט די פּרעסע, ער האָט זיך אָפּגעשטעלט אויף א ידיעה וועגן די פאַבריק־ארבייטער אין אַמעריקע.

„די ארבייטער אין אַמעריקע זענען זעהר „פּאָסלושנע", פיהרען אויס אַלע „ראָזקאַזען", זיי ארבייטען 24 שעה אין מעת־לעת, זיצען, שטעהען, געהען, הויבען די הענד ווען מ'הייסט זיי".

לייענענדיג די ידיעה, האָט דער פּרעמיער א זיפץ־געטון:

— א שאָד, וואָס איך האָב דאָס נישט געוואוסט מיט א טאָג פריהער איידער ס'איז אָנגענומען געוואָרען די נייע קאָנסטיטוציע...

דער חזיר איז נאָך האַרט

אויף א „ביבקע" ביי א היגען ענדעקישען „גדול"

נאָך די געשלעגען אין שטאָט־ראַט, נאָך דעם ווי ס'זענען געפלויגען גלעזער און בענקלעך אויף די קעפּ פון די יודישע ראַטמענער, איז ביי איינעם פון די ענדעקישע „גדולים" פאָרגעקומען א ביבקע, ס'האָבען זיך פערזאַמעלט אַלע „גאונים" און „יודען־קענערס" — אזוי ווי זיי זענען געבאַקען.

האָט מען געמאַכט איין „שהכל" נאָכ'ן אַנדערן, און געוואָרט אויף די געבראָטענע חזרים. (חזרים ממש, נישט קיין טשלאָנקעס פון „אַבוז נאַראָדאָווי"). זיצט מען און מ'וואַרט אויף דעם געבראָטענעם, זינגט מען דערווייל זמירות דעם „הימן מלאָדיך". פּלוצים קומט אריין די בעל־הבית'טע און רוימט איין דעם מאַן אויפ'ן אויער:

— יוזשו, רעד צו די געסט, זיי זאָלען נאָך א שעה צייט שמועסען וועגען זשידעס, ווייל די שווינקע איז נאָך האַרט.

א ראַדיא־אוידיציע

געמאָלדען פון ספּיסער

„האַלאָ, האַלאָ, דער סיים — באַלד וועט רערען א פאַרשטעהער פון דער אָפּאָזיציע, מ'בעט צו „אוישעמיען" די אַנטענע.

דרייט זיך ארום א שלמה...

(א טיפּ אזא) ● פון ב. קאוונער

איך האָב זיך בעקענט מיט איהם. ער איז איינער אין דער גרויסער וועלט; א שטויבעל פון א שטויב; א זעמדעל ביים ים; א שטרויעלע אויפ'ן שטורמישען ים, וואָס מיר רופען „לעבען".

ער איז אין די פופציגער. מיט א געל פּנים, בלאַסע ליפּען, פערלאָשענע אויגען מיט מתים־בליקען אין זיי. עס דאַכט זיך ווי די אויגען זיינע האַלטען אין איין זוכען דעם קבר.

עס דאַכט זיך, ווי ער בענקט שטאַרק נאָך „יענער וועלט", די וועלט טויג נישט פאַר איהם; נישט דאָס געגוג פאַר זיין מידען גוף, פאַר זיין אויסגעמאַטערטען גייסט.

קוקט איהר אויף איהם, ווערט אייער האַרץ צוריסען פון רחמנות צו איהם.

אַלע ליידען פון דער היינטיגער צייט ליגען אין די קנייטשען פון זיין פּנים, אין די קאַרבען פון זיין שטערן, אין די פערלאָשענע פלאַמען פון זיינע אויגען.

ער מאַכט דעם איינדרוק, ווי ער וואָלט צונויפגעזאַמעלט אַלע יסורים, אַלע זיפצען פון דער וועלט און זיי בעהאַלטען טיף אין זיין האַרץ.

א זאַמלער פון פּיין. פון צער!

דאָס העמד, וואָס ער טראָגט אויף זיך, איז אָפּגעריסען; ער איז א שונא פון קנעפּלעך; ווען עס ווענדט זיך אָן איהם, וואָלט מען געמעגט פערמאַכען אַלע פאַבריקען, וואָס מאַכען קנעפּלעך.

זיינע האָר זענען קיינמאָל נישט פערקעמט; ער האָט שוין גאָרנישט וואָס צו טאָן, נאָר זיך אויסקעמען די האָר פון קאָפּ.

ער וועט בעסער לייענען א צייטונג, א גוטען בוך פון א בעריהמטען שרייבער.

אין לייענען ביכער געפינט ער זיין טרייסט, געפינט ער נייע וועלטען און אין די נייע וועלטען לעבט ער; צווישען די שוואַרצע שורות פונ'ם בוך געפינט ער וועגען, וואָס פיהרען איהם אוועק אין ווייטע וועלטען, אומבעקאַנטע; אין וועלטען, וואָס דאַרפען ערשט געבוירען ווערען, וואָס דאַרפען ערשט אויסגע'חלומ'ט ווערען פון גרויסע נביאים, פון טרוימער.

אַמאָל, מיט א יאָהר 25 צוריק, זענען זיינע נביאים געווען קראָפּאָטקין, באַקונין, פּרודאָן, מאַסטגרויסע, פייערדיגע גייסטער, מיט פלאַמענדיגע מיילער און שאַרפע רייד — שווערדען!

מענשען, וואָס האָבען געשריבען זייערע ביכער מיט פייער און בלוט!

אָבער יענע צייט איז אוועק; זיינע געטער זענען געשטאָרבען; זייערע פייערען האָט די צייט אויסגעלאָשען, אָפּגעמעקט.

איז ער געבליבען אַנ'עלענדער אין א וועלט פון אזוי פיל פרייד, געזאַנג און געלעכטער — א פּרינץ פון עלענד.

א יתום, וואָס האָט נישט קיין באָדען אונטער די פיס; קיין דאַך איבער זיין קאָפּ; קיין טרייסטוואָרט פון קיינעם.

זיצט ער די גאַנצע צייט אין א בעזונדער ווינקעל פונ'ם האָטעל, ווייט פון טומעל, פון הו־האַ, ווייט פון אַלע יונגע בחורים און מיידלעך, ווייט פון דער שטראַלענדער יוגענד, וואָס ברענט און פלאַקערט מיט לופט און מיט פרייד — נישט זיין וועלט, נישט זיינע מענשען.

די יוגענד שפּילט פוסבאָל, טעניס, שווימט, קלעטערט, רייסט זיך צו די וואָלקענס, וויל דעם הימעל דערלאַנגען — נישט זיין דאגה; זאָלען זיי; זייער וועלט. ↓

ווייז איך איהם אָן א שעהנעם קערפּער פון א מיידעל, א געטאָקטען קערפּער פון א פרוי, כאַפּט ער פון דער זייט א בליק און ער האָט באַלד חרטה... ווי ער וואָלט זאָגען: „נאָך וואָס דאַרף מען דאָס?"

און ער נעהמט אוועק זיינע בליקען פון שעהנעם פרויען־קערפּער און גראָבט זיי נאָך טיפער אריין אין בוך.

„סטייטש שלמה, פאַרוואָס? פערשאַפט דען א שעהנער פרויען־קערפּער נישט קיין פרייד?"

ענטפערט ער מיר מיט א פער'יתומ'טער שטים:

„זאַכען, וואָס וועלקען, וואָס מוזען פערגעהען, בעגייסטערען מיך נישט; זיי זענען געקומען פון ערד און זיי מוזען צוריקגעהען צו דער ערד; אָבער ביכער פון גרויסע גייסטער, פון זשעניען, וועלען תמיד לעבען און בעגייסטערען; זייערע ווערטער זענען טאָקע נישט מעהר ווי צונויפגעשטעלט פון שוואַרצע אותיות, אָבער פון דיזעלבע אותיות פליהען ארויס ליכטיגע געדאַנקען, וואָס זאָגען אָן, אז א נייע וועלט קומט.

„אַזעלכע געדאַנקען קענען נישט וועלקען; זיי לעבען אייביג און זיי פיהרען אויף זוניגע סטעזשקעס, אויף ליכטיגע וועגען.

„און אַלץ וואָס לעבט און לעבט איבער דאָס געוועזענע — איז מיר ליב".

אָפּטמאָל זיצט ער און טראַכט גלאַט אזוי; זיינע אויגען זענען אריינגעגראָבען אין דער פוסטער בלויקייט פון דער וועלט; שווער צו זאָגען, וואָס זיי זעהען דאָרט.

איך נעהם קוקען אין דערזעלבער ריכטונג, אָבער איך זעה גאָרנישט; בלויז די בלויע בלויקייט, וואָס האָט נישט קיין גרענעץ, קיין אָפּשטעל.

אָפּטמאָל קוקט ער זיך אויך צו צו די פייגעל, וואָס שפּרינגען ארום זייער נעסט אויפ'ן אַלטען עפּעל בוים. אין דער נעסט ליגען ערשט־געבוירענע פייגעלעך, נאָך כמעט אָהן פעדערלעך; זיי קענען נאָך נישט פליהען; זייערע פליגעלעך זענען נאָך שוואַך, זיי טראָגען נאָך נישט.

קוקט ער ארויף צו דער נעסט, וואָס איז צונויפ־

שבת הגדול און קורצער פרייטאג

קורצער פרייטאָג: וואָס זאָגט איהר, פאַניע שבת הגדול צו היטלערן? ער האָט צעריסען די קייט און יעצט וועט ער זיך וואָרפען אויף דער וועלט?

שבת הגדול: פּיש... פּיש.... א וואַזשנע קינץ איז צו צורייסען א פּאַפּירענע קייט.

קורצער פרייטאָג: און ווי מיינט איהר, אייראָפּע וועט זיך איצט נעהמען צו היטלערן?

שבת הגדול: צי מ'וועט זיך איצט נעהמען צו איהם, ווייס איך נישט. נאָר אז מ'וועט פון איהם נעהמען, אין דעם בין איך זיכער.

ווענדונג צו לאָדזער בענקעל־כאַפּערס

פון אַלע פּאַרטייען און ריכטונגען

חערן בענקעל־כאַפּערס!

איהר חלש'ט דאָך כסדר נאָך א בענקעל. איצט איז געקומען די צייט, וואָס איהר קאָנט לייכט כאַפּען א בענקעל, איהר דאַרפט נאָר געהן אויף א זיצונג אין שטאָט־ראַט. איהר וועט זיכער כאַפּען א בענקעל אין קאָפּ אריין!..

ווער ס'האָט א צד אין דער שיסעל

דאַרף קיין שכל נישט האָבען

אין דער היגער קהלה, האָט מען ווידער געטיילט פּאָסטענס, איינער וואָס האָט בעקומען א פּאָסטען אויף 600 זל. א חודש. האָט געזאָגט צו א קהלה־בעאַמטען:

— איך בין אַפילו נישט צוגעגרייט איבערצונעהמען דעם אַמט, נאָר איך גלויב אין דעם ווערטעל: וועמען גאָט גיט פּרנסה, גיט ער איהם גלייכצייטיג שכל אויך".

— געה שוין געה, דאָס צווייטע איז אין דער קהלה בכלל נישט נויטיג — האָט דער בעאַמטער איהם געטרייסט.

דער דריי־יעהריגער יובל

פון דער לאָדזער פירמע „אָנזעצער עט קאָמפּ."

די היינטיגע וואָך פייערן די אָנגעשטעלטע פון דער פירמע „אָנזעצער עט קאָמפּ." דעם 3־יעהריגען יובילעי פון נישט בעקומען אויסגעצאָהלט די פּענסיעס.

כּדי די פייערליכקייט זאָל זיין אַנ'אימפּאָזאַנטע, איז געשאַפען געוואָרען א ספּעציעלער קאָמיטעט, וועלכער האָט בעשלאָסען איינצואָרדנען א פייערליכען יובילעי־שטרייק. אַלס טאָסט־מייסטער איז איינגעלאַדען געוואָרען דער ארבייטס־אינספּעקטאָר.

אַלס צייכען פון דאַנקבאַרקייט פאַר דעם כּבוד, האָט דער בעל־היובל געשלאָסען די פאַבריק אויף דריי חדשים.

די שטימונג ביי די אָנגעשטעלטע און ארבייטער איז א פייערליכע.

פאַרוואָס פעראייניגען זיך נישט

די לאָדזער יודישע האַנדווערקער־פעראיינען?

אין די היגע האַנדווערקער־קרייזען שמועסט מען, אז ביידע יודישע האַנדווערקער־אָרגאַניזאַציעס וואָלטען זיך שוין לאַנג געווען פעראייניגט, די צרה איז נאָר, מיט די פיהרער: איינעם פעהלט מוט און דעם צווייטען — שכל. דאָס איז אַלץ!

דאָס הייסט א חוצפּה!

אין מיטען נאַכט קומען נאָך אינפאָרמאַציעס?

א באַנדיט רייסט זיך ביינאַכט אריין צו א היגען באַנק־דירעקטאָר און דראָהענדיג מיט'ן רעוואָלווער, זאָגט ער:

— וואו געפינט זיך אייער קאַסע?

— דאָס איז א חוצפּה אין מיטען נאַכט צו וועקען א מענש אויף צו געבען אינפאָרמאַציעס — האָט זיך דער באַנקיר נעבייזערט.

א פּרימאַ אַפּריל־ום

דורכן טעלעפאָן

— האַלאָ! האַלאָ!

— נומער 20,000?

— יאָ, ווער רעדט?

— קאָנטראָלע פון דער טעלעפאָן־סטאַציע. מיר ווילען קאָנטראָלירען אייער טעלעפאָן, ווי לאַנג ס'איז דער שנור פון אייער אַפּאַראַט. זייט אזוי גוט און מעסט איהם אויס.

— האַלאָ! האַלאָ! ביטע נאָטירען. מיין שנור — 3 מעטער מיט 45 צענטימעטער? אויסגעצייכענט, ער וועט פונקט סטאַרטשען. איהר קאָנט זיך דרייסט אויף איהם אויפהענגען

אין פּאָניאַטאָווסקיס פּאַרק

א פריהלינג־בעגעגעניש

אויף א באַנק אין פּאָניאַטאָווסקי־פּאַרק זיצט א יונגע מענדזשאַטקע און חלומ'ט. פּלוצים זעצט זיך נעבען איהר אוועק א יונגערמאַן. עס דויערט גאָר נישט לאַנג, הייבט ער אָן רעדען:

— פראַשען פאַני, איהר האָט א זעלטענע גראַציעזע פיגור. 1 מעטער מיט 60 צענטימעטער די הויך, 90 צענטימעטער אין די ביאָדרעס, און די ראַמיאָנעס 85 צענטימעטער.

— פאַניע! פון וואַנען ווייסט איהר דאָס אַזוי גענוי? — האָט זיך די פרוי גע'חידוש'ט!

— איך בין דאָך א־ייער שניידער! — האָט דער יונגערמאַן מיט א שמייכעל געענטפערט.

מ'דאַרף זיך אנשטויסען

אונטערגעהערט אין געריכט

ריכטער (צו א פרוי): אויף וועלכען אָרט האָט איהר בעקומען א קלאַפּ פון דעם אויטאָ?

פרוי: פאַניע סענדזשע, הם... ווי זאָל איך דאָס ערקלערען.... דאָס הייסט... יאָ, ווען איך וואָלט געווען אַנ'אויטאָ, וואָלט איך אויף דעם זעלבען אָרט געטראָגען דעם נומער פון אויטאָ...

ווען דער בעל־הבית ווערט א דינסט

און ווען די דינסט ווערט א מאַדאַם

גאַסט (צום בעל־הבית): וואָס זעה איך, דו אַליין שיילסט די קאַרטאָפּעל? און וואו איז די דינסט?

בעל־הבית: זי האָט חתונה געהאַט.

גאַסט: מיט וועמען?

בעל־הבית: מיט מיר!

נעקלעפּט פון בלאָטע מיט שטרויעלעך און ער איז די עלטערן פון די יונגע פייגעלעך שטאַרק מקנא; זיי האָבען זייער נעסט, זייער היים, זייערע קינדערלעך און זייער פרייהייט.

אַנ'אייגענע היים, אייגענע קינדערלעך און א פּער זיכערטע פרייהייט...

„אָט־אָ די דריי זאַכען דאַרפען מענשען האָבען" — זאָגט ער צו מיר — „אין די דריי זאַכען ליגט בעהאַלטען דאָס גליק, די פריידען פון דער וועלט: פאַרוואָס קענען די מענשען נישט נאָכטאָן די פייגעל? די מענשען זענען דאָך קליגער; זיי זענען דאָך בעשאַפען אין געשטאַלט פון גאָט...

„לעבען מענשען אָפּ זייערע טעג אין צער, אין ליידען, אין טרערען, און די שוואַכע פייגעל לעבען אין נעסטען, אויף בוימער, אין געזאַנג, אין זונשיין, אין פרייהייט.

„די מענשען דאַרפען געהן ביי די פייגעל אין חדר".

ער האָט אויך א טבע צו רעדען וועגען די מענשען, וואָס עסען פלייש. די מענשען, זאָגט ער, זענען מאָדנע; זיי אַליין ווילען לעבען, האָבען מורא פאַרן טויט, מאַכען קולות, ווען זיי גיבען זיך א שטאָך אין א פינגער, און זיי אַליין טויטען לעבעדיגע בעשעפענישען און עסען זיי אויף און פּאַסמאַקעווען זיך נאָך

„איז דאָס נישט מאָדנע?

„איך דענק, אז א מענש קען אויסלעבען זיינע יאָהרען און זיין געזונט פון עסען פרוכט; די בוימער און די פעלדער האָבען גענוג עסען פאַר אונז. א זאַפטיגער עפּעל איז געזונטער ווי א שטיק פלייש פון אַנ'אָקס; דעם אָקס האָט מען געשאָכטען און דער עפּעל איז אויסגעקושט געוואָרען פון דער זון און פון די ווינטלעך".

האָט ער א פרוי? — ניין; האָט'ער קינדער? אויך נישט.

די וועלט איז אזוי שעהן, אזוי ליכטיג, אזוי לוסטיג און אויף איהר דרעהט זיך ארום גלאַט אזוי א שלמה ■

פרעכטיגער פאטריאטישער פילם
„שאפעז — דער זינגער פוז פרייהייט"

גרויסער פילם געשאפען אויפ'ן גרונד פון לעבען פון בעקאנטען גרויסען קאמפאזיטאר. די פילם־פראָדוקציע „פאראמאנט" אין ווארשא האט געבראכט קיין פוילען דעם וואונדער שעהנעם פילם פון לעבען פון פר. שאפען. ענדליך האבען מיר זיך דערווארט אויף א פוילישען פאטריאטישען פילם. דער העלד פון פילם איז שאפען, איינער פון די בעריהמטעסטע קאמפאזיטארען פון דער וועלט, וועמענס מוזיק איז אזוי נאהענט צום הארצען פון יעדען מוזיקאלישען מענש און היפטזעכליך פון א פאלק. דער דאזיגער פילם טראגט דעם נאמען „שאפען — דער זינגער פון פרייהייט". די אינסצעניזאציע האט בעארבייט דער ווינער בירגער ערנסט מארישקא, געשטיצט אויף די אמת'ע עפיזאדען פון שאפענ'ס לעבען, דעם פילם האט רעזשיסירט דער בעקאנטער רעזשיסער געזא פאן באלווארי, שעפער פון א סך אייראפעאישע פילמען.

דער פילם פון לעבען פון פוילישען קאמפאזיטאר וועמענס שאפונגען עס שמ'ן אויף דער גאנצער וועלט וועט אהן צווייפעל האבען גרויס ערפאלג. הויפט־זעכליך אין לאדז, וואו די גאנצע מוזיקאלישע עליטע פון אונזער שטאט וועט נישט פערנאכלעסיגען די געלעגענהייט צו פערבונדען די אונפערגלייכליכע מוזיקאלישע איינדרוקען מיט די פאטריאטישע געפיהלען. פרידריך שאפען — פאלאק, דער אנטיילנעמער אין דעם נאוועמבער־אויפשטאנד, פאטריאט, קאמפאזיטאר, ארטיסט, פייערט אין דעם פילם אמת'ע טריאומפען. שאפענס מוזיק האט צוגעשפילט צו דעם פילם דער גרויסער קארטא וועמענס נאמען רעדט פאר זיך אליין. אין די הויפט־ראלען טרעטען ארויס די בעריהמטעסטע פון דער איצטיגער צייט אייראפעאישע ארטיסטען: וואלפגאנג ליבענאיינער (שאפען), האננא וואאג (קאנסטאנציא ליודקאווסקא) רישארד ראמאנאווסקי (פראפ. עלסנער), סיבילא שמיץ (זשארזש זאנד) א. א.

דעם פילם האט פראדוצירט די פילם־פראדוקציע „באסטאן־פילם", וועמענס אייגענטימער ס'איז דער יוד פראם, עקספלאאטירט אין אייראפא די פירמע „מאלדאוויא פילם" אין פראג, אין פוילען האט דאס רעכט צו דעמאנסטרירען דעם דאזיגען פילם „פא־ראמאנט' וועמענס מארקע עס גיט די גענוגענדע גאראנטיע פון הויכען קינסטלערישען ניווא פון דעם פילם. די פירמע „פאראמאנט האט זיך ערווארבען דעם צוטרוי פון די ברייטע מאסען פון די קי־נאמאנען מיט'ן דעמאנסטרירען אין פוילען די גרעסטע וועלט־מייסטערווערק.

דער פילם „שאפען — דער זינגער פון פרייהייט" איז געווארען דעמאנסטרירט מיט א קאלאסאלען ערפאלג אין עסטריך, דייטשלאנד, פראנקרייך און טשעכאסלאוואקיי. דאס אנזאגען, אז דער דערמאנ־טער פילם וועט זיך בעווייזען אויף די פוילישע עקראנען, האט ארויסגערופען א קאלאסאלע פעראינ־טערעסירונג ביי אלע קינא־בעזוכער און מעלאמאנען.

רעזערווירט הנחה-פעסער
אויף א פרייזן שפעטערען טערמין
קייז טשעכאסלאוואקיי
(קארלסבאד. מאריענבאד. פיעסטאני א. ז. וו.)
Wagons-Lits Cook לאדז, פיעטריקאווער 64

ליקווידירט דאס באלוטער שחט-הויז

(א) לויט א פעראָרדנונג פון רעגירונגס־קאמי־סאר, ה' וואיעוואודזקי איז פון היינט אן בעשטימט געווארען איין אבוואד פאר'ן אמטליכען אונטערזו־כען די בהמות, וואס זענען בעשטימט צום שעכטען און פונ'ם פלייש — אויפ'ן גאנצען שטח פון לאדז.

דער דאזיגער אמט געפינט זיך פון היינט אן אין דעם שטאטישען שחט־הויז אויף איגזשיניערסקא 1.

פון דעם באלוטער שחט־הו״ז זענען דעריבער נעכטען צוריקגעצויגען געווארען אלע וועטערינאר־דאקטוירים מיט'ן ד״ר ווראבלעווסקי בראש, און פון היינט אן וועט דאס פלייש, וואס וועט שטאמען פון דער באלוטער שחיטה אנערקענט ווערען אלס נישט־לעגאל.

גרויסער פאליטישער פראצעס
4-טער טאג פון פראצעס

(א) נעכטען אין 4. טאג פון גרויסען פאליטישען פראצעס געגען די 16 אנגעקלאגטע אין ארויס־געבען קאמוניסטישע זשורנאלען, זענען אויסגע־הערט געווארען נאך א רייהע עדות פון דער בע־שולדיגונג. קיין נייעס האבען די עדות נישט אריינ־געטראגען.

וואלאך דארף זיך מעלדען
צום הרב ראזענבערג

צום הרב ראזענבערג (פאמארסקא 4) איז אנגע־קומען א בריף פאר א געוויסען וואלאך, וואס האט אמאל געוואוינט ביי זיין שוועסטער אסתר פיב־קעלשטיין.

וואלאך דארף זיך מעלדען צום רב אפצונע־מען דעם בריף.

פערשידענעס

אויף שרודמעסקא 68 האט זיך געגרינדעט א שטיבעל צום דאווענען אויפ'ן נאמען פון ראדישיצער רבי ר' ישראל יוסף שליט"א, נאך פסח וועט דארט געפייערט ווערען א התחלה הספר.

קינא-טעאטער
„MIRAŻ"
11 ליסטאפאד (קאנסטאנט.) 16
היינט — די דאפעלטע פרעמיערע
1) בירא-בידזשאן
2) ביילע מענשען
יודיש לעבען
יודישע מוזיק
יודישע פרייד און לייד
יודישער איבערבוי
יודישע פאלקסלידער
יודישע טענץ
אין דער יודישער שפראך
פרייזען פון די פלעצער: III פל. 54 גר. II פל. 85 גר., I פל. 1.09 זל.
באלקאן 75 גר.

דער זומער-פאהרפלאן איז שוין פערטיג
מיט קיין פארשלאגען דארף מען זיך נישט מעהר ווענדען

אין צוזאמענהאנג מיט די פארשלאגען וואס קומען אונאויפהערליך אן וועגען ענדערונגען אין פאהר־פלאן, וועלכער דארף איינגעפיהרט ווערען דעם 15. מאי 1935, ערקלערט דאס קאמוניקאציע־מיניסטעריום, אז דאס צושיקען איצט אזעלכע פארשלאגען זענען שוין פערשפעטיגט, ווייל דער פאהר־פלאן איז שוין פערטיג און געפינט זיך אין דרוק.

דאס קאמוניקאציע - מיניסטעריום דערמאהנט דערביי, אז פארשלאגען צום זומער־פאהר־פלאן דארפען אפגעגעבען ווערען שפעטסטענס ביז אָק־טאבער און פאר'ן ווינטער־פלאן שפעטסטענס ביז יולי.

ליקווידירט א באנדע פערד-גנבים

(א) אין לאסקער און פיעטריקאווער פאוויאטען האט לעצטענס גראסירט א דרייסטע באנדע פון פערד־גנבים.

די אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט, אז דאס איז א ציגיינער באנדע, וועלכע האט געארבייט אין קאנטאקט מיט אייניגע ארטיגע פויערים, ביי וועל־כע זיי האבען בעהאלטען די געגנבעטע פערד.

אין צוזאמענהאנג דערמיט זענען ארעסטירט געווארען דער דארפס־ווירט פון פיאנטקע עדוארד בזשעזשינסקי און צוויי ציגיינערם קאזשמיעזש פא פינסקי און אדאלף שמיד, ביי וועלכע מען האט גע־פונען געגנבעטע פערד.

פערברענט די אפשפארונגען
אוז מחמת פערדרוס בעגאנגען זעלבסטמארד

אין דארף קראשעוו האט זיך אויפגעהאנגען דער דארפס־ווירט דער 48־יעהריגער קאזשמיעזש סוואָ־באדא.

סוואבאדא האט געהאט אביסעל געלד. וועלכעס ער פלעגט בארגען זיינע שכנים אויף פראצענט.

די טעג האט סוואבאדא ביים מאכען ארדנונג אריינגעווארפען אין פייער א פעקעל, אין וועלכען עס זענען געווען 650 זלאטעס אין דריי וועקסלען.

ווען ער האט בעמערקט וואס ער האט געטון, איז ער ארויס אין גארטען און זיך אויפגעהאנגען.

א בלוטיג געשלעג

(א) אויף מישליווסקא 34 איז פארגעקומען א בלוטיג געשלעג צווישען די לאקאטארען פון דעם הויז.

דער 23־יעהריגער שוסטער מארטשין קראפישקא האט בעת מעשה בעקומען עטליכע מעסער־שטעך אין הינטער־חלק.

דעם פערוואונדעטען האט באנראזשירט דער פאגאטאוויע־דאקטאר.

Dr. Wołkowyski
האט זיך איבערבעצויגן אויף
ציגעל-גאס 11, טעל. 238-02
נעמהט אן אין הויט- און וועגערישע קראנקהייטעז, מענער-שוועכע
פון 8—11 ביי טאג און פון 4—9 אוונד

ארויסגעגנבעט א שרייב-מאשין
אין אנ'ארגאניזאציע

(א) אין לאקאל פון דער פוילישער יוגענד־גע־זעלשאפט „ארלע" (פיעטריקאווער 86) האבען זיך אריינגעכאפט גנבים און צוגענומען א שרייב־מאשין אין דער ווערט פון 1200 זל.

א פארפאל ביי דער ארבייט

(א) אין דער טעקסטיל־פאבריק אויף סרעבזשינ־סקא 36 האט עס דעם ארבייטער יאן יאנטשאק (שיעוונא 2) ביי דער מאשין אריינגעכאפט די האנד און אפגעריסען צוויי פינגער.

די פאגאטאוויע האט איהם, נאכ'ן ערטיילען די ערשטע הילף אפגעפיהרט אין שפיטאל.

זעלבסטמארדען

(א) אויף טארגאווע 11 האט געפרובט בעגעהן זעלבסטמארד דער 26 יעהריגער רודאלף רופרעכט.

אויף ווסכאדניע 1 (אין רודע־פאביאניץ) האט זיך פערסמט די 26־יעהריגע מעלאניא זעצעל.

אין בעלכאטאוו האט זיך אויפגעהאנגען דער וועבטער פון הויז אויף אלטשטאט 25 באלעסלאוו קאלוזשינסקי, 22 יאהר אלט.

קינא
EUROPA
נארוטאוויטשא 20
אנהויב 4, 6, 8 און 10.15 אווענד
פילם — מאכט
„אימיטאציע פון לעבען"
לויט דער ערצעהלונג פון Famnie Hurst
אויטארקע פון „זייטיג געסל" און „קוים נעכטען"
אין דער הויפט-ראלע Claudette Colbert
מארגען אנהויב 12 בייטאג
2 הנחה-פרי מארגען-סעאנסען
נעקסטער פראגראם:
„CHŁOPCY Z PLACU BRONI"
מיליאנען האבען געלעזען די ערצעלונג
מיליאנען האבען געזעהן דעם פילם

וואשענדיג די פענסטער

(א) אויף טשעמנא 24 האט געוואשען די שויבען די 16־יעהריגע מאריאננא קראטשקאווסקא.

פלוצים איז זי ארונטערגעפאלען פון פענסטער און זיך צושעדיגט דעם קאפ, און צעבראכען א האנד.

פאגאטאוויע האט זי אפגעפיהרט אין שפיטאל.

לאדזער „ייווא" — פאר דער אלג. יוד. ענציקלאפעדיע

די ווארשאווער אפטיילונג פון דובנאוו־פאנד בעפולמעכטיגט דעם ה' מ. זילבערבערג צו פער־שפרייטען די אלג. יודישע ענציקלאפעדיע אין לאדז. ה' זילבערבערג האט די אויפגאבע אויפצונעהמען אבאנענטען און גלייכצייטיג איינצוקאסירען דעם אבאנאמענטס־פרייז.

אין צוזאמענהאנג דערמיט האט דער קאמי־טעט „דובנאוו־פאנד", ווארשאווער אפטיילונג, זיך געווענדעט צו דער לאדזער אפטיילונג „פריינט פון ייווא" וועגען מיטהעלפען אין דער אקציע פאר פער־שפרייטען די ענציקלאפעדיע, כדי אזוי ארום געבען א מעגליכקייט דאס גיכע דערשיינען די ווייטערדיגע בענדער פונ'ם מאנומענטאלען יודישען ווערק, וואס האט נאך ביז צום היינטיגען טאג נישט קיין שום גלייכען צו זיך אויפ'ן יודישען ביכער־מארק.

ווי מיר ווערען געוואר, איז דער „ייווא" שוין צוגעטרעטען צו דער אקציע, עס איז פארגעקומען א זיצונג אויף וועלכער עס זענען אנגענומען גע־ווארען א גאנצע רייה בעשלוסען, וואס האבען דעם ציל צו זיכערען דעם דערפאלג פון דער אקציע.

אין די נאהענטסטע טעג וועט דער בעפול־מעכטיגטער פון דובנאוו־פאנד בעזוכען די פריינט פון דער יודישער קולטור אין די אינטערעסען פון דער ענציקלאפעדיע.

עס איז צו האפען, אז אלע די, וועמען עס איז אויף אנ'אמת טייער די יודישע וויסענשאפטליכע פארשונגען וועלען אויסנוצען די געלעגענהייט און זיך איינשאפען דעם ערשטען באנד פון דער אלגע־מיינער יודישער ענציקלאפעדיע און אזוי ארום בערייכערען זייערע ביכער־שענק מיט'ן שענסטען אוצר פון דער יודישער ליטעראטור.

Dr. med. L. Berman
צעגעלניאנא 15, טעל. 149-07
ספעציאל־ארצט פאר מענער־שוועכע־בעהאנדלונג און סעקסועלע בעראטונג.
נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אווענד.
זונטאג פון 9—1 פארמיטאג.
פאר אונבעמיטעלטע—לעטשניצע־פרייזען

ראטעוועט אייער געזונד
קראנקע אויף רוקענשטראנג (ברוך-קראנקהייטען)
ספעציעלע ארטאפעדישע הייל-גומי-באנדאזשען פון מיין מעטאדע העלפען ראדיקאל אונטער גאראנטיע אהן אפעראציעס פון אלע מינים ברוך-קראנקהייטען (רופטורען) אפילו די עלטעסטע און געפעהרליכסטע ביי מענער, פרויען און קינדער.

דאס אראפלאזען זיך פון מאגען און קישקעס בעזייטיג איך דורך פערלעגען ספע־ציעלע אינדיווידועל צוגעפאסטע גומי-באנדאזשען. אויף אויסגעקרימטע רוקען-ביין (הוי־קערס) ארטאפעדישע הייל-גארסעטען אויף ביינער-שווינדזוכט און אלע אנדערע פעהלערן ארטא־פעדישע הייל-אפאראטען אויף פלאטפוס.
ספעציעלע איינלאגען לויט גיפס-מאדעלען. אויף זשילאקעס. - גומי-זאקען לויט מאס. קינסטליכע הענד און פיס
ספעציעלער אנשטאלט פאר הייל-ארטאפעדיע
Spec. Ortop. O. PETRYKIEWICZ אויס לעמבערג
לאדז, פיראמאוויטשא 9 (אלגינסקא)
(פראנט פארטער), טעל. 177-09 נאהנט פון לאדזער פאבריקס-באהנהויף
בעמערקונג: דאס ערשיינען פון די קראנקע איזאונבעדינגט נויטיג. צאהלרייכע דאנקזאגונגען און דאנק-בריף.
(אין זגערזש אויף טלאמאצקא № 2 און № 4 אייגענע הייזער)

לחג הפסח

יעדע ווירטין האט זיך שוין איבער-צייגט, אז דאס געבעקס קומט ארויס אמ-בעסטען, ווען עס ווערט געבאקען אויף די פרעפאראטען פון דער זייט 50 יאהר עקזיסטירענדע פירמע

Dr. A. OETKER

ד״ר עטקער ברענגט אויך דאס יאהר פראשקעס צו באקען פסח׳דיג געבעקס: דאס בעריהמטע באקפולווער

Olejek migdałowy .
Olejek cytrynowy .
Cukier . .
Waniljowy Backin .

DR A OETKER

קונסט-מאלער מ. ד. גאטליב

געפאהרען קיין בראזיל

אונזער בן-עיר, דער קונסט-מאלער מ. ד. גאטליב, וועלכער האט זיך בעקאנט געמאכט דורך זיינע אויסשטעלונגען ביי אונז אין שטאט, פון זיינע אויסגעצייכנטע בילדער, איז אוועקגעפאהרען קיין בראזיל.

דער קינסטלער גאטליב פיהלט רעם ריטם פון דער ליניע, ער פערשטייט זיין בילד צו געבען ד׳אס אינערליכע נשמה-לעבען, קירצונג, סטיליזירונג, פעראיינפאכונג און קאנסטרוקטיווקייט — די אלע מיטלען וועגען וועלכע מען רעדט אזוי אפט אין די קינסטלער-קאפען אין פאריז, בערלין, רוים און מינכען, נעמט גאטליב אין זיינע בילדער פון לאדז, פון אלטשטאט, זיין זעלבסטשטענדיגקייט אין מאלען גיט זיין טאלאנט די בעסטע צייגניש.

גאטליב׳ס בילדער און צייכנונגען זענען דורכגעדרונגען מיט טיפען געפיהלס-לעבען און זאגען עדות וועגען א פילבארער קינסטלער-נשמה און א שטארק-ענטוויקעלטע אבסערוואציע, גאטליב׳ס ארבייטען האבען אין זיך עפעס כאראקטעריסטישעס און אריגינעלעס.

ביבליאגראפיע

„איירא פא ערוואכט“

פון קודענהאווע-קאלערגי

דאס לאנג-ערווארטעטע בוך איז ערשינען. דאס בוך ברענגט די געשיכטע פון אלע איירא פעאישע פעראייניגונגס-פראובען פון די צייטען פון יוליוש צעזאר ביז אריסטיד בריאן. די ענטוויקלונג פון דער איירא פעאישער קולטור פון אנהויב ביז צו אונזער צייט; די ענטוויקלונג פון די איירא פעאישע ראסען אין משך פון דריי טויזענד יאהר.

די דאזיגע וועלט-געשיכטליכע ארבייט גיט איבער אין א לעבעדיגער שילדערונג דעם אנהויב און די ענטוויקלונג פון דער פאן-איירא פא בעוועגונג די צוזאמענארבייט מיט בריאנען, מיט די איצטיגע געגנער און פריינד פון דעם דאזיגען פראבלעם.

פאר אונזערע אויגען ענטוויקעלט זיך דאס בילד פון דער איירא פעאישער מלוכה פון מארגען, מיט איהרע געוואלדיגע קאלאניעס, רויה-שטאפען ווירטשאפטליכע מעגליכקייטען און עס ווערט אנגעוויזען דער וועג פון פראקטישען פערווירקליכען פון דער דאזיגער אידעי.

אין דער דאזיגער שילדערונג געפינט זיך אויך די בעשרייבונג פון דער אויסער איירא פעאישער וועלט און איהר ווירטשאפטליכער פאליטישער און קולטורעלער ענטוויקלונג: ענגלאנד און רוסלאנד אמעריקא און מזרח-אזיען.

„איירא פא ערוואכט“! שליסט מיט דער אידעי פון אלאיירא פעאישען מוטער-לאנד, וועלכעס וועט ארומנעהמען אלע פאטערלענדער; דעם בעוואוסטזיין פון איירא פעאישער באציע אין איירא פעאישען פאטריאטיזם.

דעם דאזיגען שליסעל צו דער וועלט-געשיכטע מיט איהרע געוואלדיגע פערספעקטיווען אין דער פערגאנגענהייט און אין דער צוקונפט, דארף יעדער לעזען, יעדער וועלכער וויל פערשטעהן אונזער צייט.

זאל פילהארמאניע

נארוטאוויטשא 20, טעל. 213-84

דער „אראראט“ געזעגענט זיך מיט לאדז!
לאדז געזעגענט זיך מיט׳ן „אראראט“!

מארגען, שבת, פונקט 9 אווענט
פאר׳ן אפפאהרען נאך פאריז

איינציגע פארשטעלונג פון

„אראראט“

קינסטל. אנפ. משה בראדערזאן

פערבונדען מיט א

פייערליכע געזעגענונגס-אקאדעמיע

אינהאלטרייך פראגראם — 3 גרויסע טיילען

1) „לאדזש — פאריז“ ●●

רעווי-מאנטאזש אין 10 בילדער.

2) פייערליכע אקאדעמיע

מיט דער בעטייליגונג פון

זוסמאן סעגאלאוויטש (ווארשע), ד״ר ווילהעלם פאלעק, משה בראדערזאן.

3) „זייט געזונד“ ●●●●

א האלב טוץ לאך-באמבעס פון „אראראט“-רעפערטואר.

רעזשיסערען: ש. דזשיגאן און י. שומאכער. מוזיק-לייטונג: ה. רובין.
בינע-לייטונג: ב. שווארצשטיין.

אונזער אנסאמבל לויט א. ב.:

בירנבוים דוד, בערגמאן יואל, גאלדשטיין שמואל, דזשיגאן שמעון, פעטערמאן מאשע, פלאווער משה, שיינע מרים, שמאראגד אלמא, שומאכער ישראל.

בילעטען פערקויפט די קאסע פון פילהארמאניע.

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, דעם 5 אפריל

6.30 פריהמארגען אוידיציע. 6.36 גימנאסטיק. 6.50 פליטען. 7.25 פליטען. 8 אוידיציע פאר שולען. 11.57 צייט-סיגנאל, 12.30 ידיעות, 12.05 סאלאן-מוזיק, 12.50 א שמועס פאר פרויען, 12.55 ידיעות פון טאג, 1 — קאנצערט. 1.50 — עקספארט-ידיעות 1.55 — בערזע. 3.45 — פליטען. 4.00 — אוידיציע פון קראקא. 4.30 א שמועס פאר קינדער, 4.45 — פליטען. 5.00 — מיר דיסקוטירען. 5.15 — קאנצערט. 5.40 — אוידיציע פאר קראנקע. 6.10 — טראנסמיסיע פון קראקא, 6.30 — רעקלאמע-קאנצערט. 6.45 — סאלאן-מוזיק. 7.15 — פליטען. 7.25 — ספארט-ידיעות. 7.35 — לידער. 7.50 — אקטועלער פעליעטאן. 8.00 — „ווי אזוי פערברענגען דעם חנא טאג“? 8.15 — סימפאנישער קאנצערט. 10.30 — רעציטאציע פון פאעזיע. 11.00 — ידיעות, קאמוניקאטען.

שבת, דעם 6 אפריל

6.30 — פריהמארגען אוידיציע. 6.33 — גימנאסטיק. 6.50 — פליטען. 7.51 — פליטען. 8 — אוידיציע פאר שולען. 11..57 - צייט-סיגנאל. 12.03 — ידיעות. 12.05 — פליטען. 12.50 אוידיציע פאר פרויען. 12.55 — ידיעות פון טאג. 1.00 — מיליטערישע מוזיק. 1.45 — „אונזער ים-האנדעל“. 1.50 — עקספארט-ידיעות. 1.55 — בערזע. 3.45 — קאנצערט. 4.30 — טעכניש פאסטקעסטעל. 4.45 — פארטעפיאן רעציטאל. 5,00 — גאטעס - דינסט. 6.00 — הערשפיל. 6.30 — פערלאג איבערזיכט. 6.40 — „דאס ארטיסטישע און קולטורעלע לעבען“. 6.45 — פליטען. 7.15 — פליטען. 7.25 — ספארט ידיעות. 7.35 — קאנצערט פון מאנדאליניסטען. 7.50 — אקטועלער פעליעטאן. 8.00 — טראנסמיסיע פון לעמבערג. 8.30 — רעקלאמע- קאנצערט. 8.40 — אווענד-ידיעות. 8.50 — טראנסמיסיע פון „לא סקאלא“ אין מעדאליאן (אפערע „פאוסט“). נאך דער אפערע ידיעות און קאמוניקאטען.

Dr. Zygmunt Henrykowski

ספעציאל-ארצט פאר וענערישע הויט-קראנקהייטען און מענער-שוואכע

וואוינט יעצט

9 טראוגוטא 9

טעל. 262-98

נעהמט אן פון 8—11 און פון 6—9 אווענד.
פאר פרויען א ספעצ. ווארטע-זאל.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאכט דיזשורירען: יאנקעלעוויטש (אלטער מארק 9), שטעקעל (לימאנאווסקיעגא 37), גלוכאווסקי (נארוטאוויטשא 6), האמבורג (גלובנא 50), פאוולאווסקי (פיעטריקאווער 307) יאטראווסקי (פאמארסקא 91).

„וואס האב איך געזעהען און וואס האב איך איבערגעלעבט אין ארץ-ישראל“

פארלעזונג פון פוילישען דיכטער אנדזשעי סטרוג אין לאדז

היינט, פרייטאג 8.45 אווענד קומט פאר אין זאל פון „פילהארמאניע“ א פארלעזונג פון דעם בעקאנטען פוילישען דיכטער אנדזשעי סטרוג א. ד. ט. „וואס האב איך געזעהען און וואס האב איך איבערגעלעבט אין ארץ ישראל“.

אנדזשעי סטרוג איז ערשט צוריקגעקומען פון א רייזע איבער ארץ ישראל און זיינע איינדרוקען פון דארט וועלען זיין אינטערעסאנט פאר יעדען יוד, וועלכער אינטערעסירט זיך מיט די ארץ-ישראל-ענינים. סטרוג׳ס פארלעזונג אין ווארשע האט געהאט א גרויסען ערפאלג.

לעצטע פארשטעלונגען

פון וויערא האניעווסקא און פאול ברייטמאן אין „ראזמאיטאשטשי“

די גאסטשפילער וויערא קאניעווסקא און פאול ברייטמאן פערענדיגען זייערע גאסטשפילען אין לאדז, א בעזונדערען גרויסען ערפאלג האבען זיי אין דער אפערעטע „קאבארעטען זינגער“.

די פארשטעלונגען פון „קאבארעטען זינגער“ קען מען פאר היינט פרייטאג 9,30 אווענד און מארגען שבת 4,30 בייטאג און 9,30 אווענד.

פון דער לאדזער בערזע

באנק פאלסקי — — — —	88 75
3 פראצענטיגע בודאוולאנע —	45.75
4 " דאלארובקא —	53.25
7 " סטאבילזאציע (אמ.)	67.78
5 " ווארשאווער ס.-ב. 1934	60.13
5 " לאדזער "	52 63
ענגלישער פונט — — —	25.65
דאלאר אפיצ. 5.31 נישט אפיצ. -	5.26
גאלד-דאלאר — — — —	9 .03
גאלד-רובל — — — —	4.65
דייטשער מארק — — —	1.95

געכאפט ביי דער האנד

(א) דעם 12. דעצעמבער 1934 האט מען אויף רוג לעגיאנאוו-גאס (זשיעלאנא) און פיעטריקאווער פערהאלטען א געוויסען יונה מאנדליק אין מאמענט, ווען ער האט געהאלטען ביים ארויסציהען פון דער טאש ביי א געוויסען טאביאש מינץ א פארטפעל מיט 1200 זל.

דאס קרייז-געריכט האט געכטען פערמשפט מאנדליק׳ן אויף 2 יאהר טורמע.

דער נייער בורמיסטער פון טושין

האט איבערגענומען זיין אמט

(א) אין טושין, ווי בעוואוסט, איז אין צווייטען טערמין אויסגעוועהלט געווארען אלס בירגערמייסטער פון שטאט טושין ה׳ טאדעאוש זוויעזשינסקי.

דער לאדזער פאוויאט סטאראסטע ה׳ מאקאווסקי האט בעקומען א מעלדונג אז דער נייער בירגערמייסטער איז בעשטעטיגט געווארען און נעכטען שוין האט ה׳ זוויעזשינסקי איבערגענומען דעם אמט פון די הענט פון ביז איצטיגען קאמיסאר.

אנ׳אונטערגעווארפען קינד

(א) אין פעלד ביי לאגעווניצקא 155 האט מען געפונען אנ׳אונטערגעווארפען יונגעלע פון אנ׳ערך 5 חדשים אלט.

מ׳האט דאס קינד אריבערגעשיקט אין דערציהונגס-הויז.

פריהלינג-מאדע-רעווי

זונטאג אין „ראזמאיטאשטשי“

זונטאג דעם 7-טען אפריל ד. י. 12 א זייגער בייטאג קומט פאר אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי“ ציגעל-גאס 27 א פריהלינגס-מאדע-רעווי מיט׳ן אנטייל פון די בעדייטענדסטע פירמען.

צווישען די פיל לאדזער פירמען איז אויך פערטרעטען די בעקאנטע שיך-פירמע ל. פרידלאנד וועלכע וועט אויסשטעלען איהרע נייעסטע מאדעלען שיך.

די הכנסה פון דער דאזיגער רעוויע איז בעשטימט פאר ארימע קינדער, די אימפרעזע וועט זיכער האבען דעם געהעריגען ערפאלג.

היינט און מארגען אין „בערל-שמערל-טעאטער“

פיניעלע מזיק זאגט אזוי:

צו וואס זאלט איהר געהען אין שטאט-ראט און האבען עגמת-נפש, אז איהר קאנט געהען אין „בערל-שמערל-טעאטער“ און האבען פערגעניגען!

אלץ הייסט פערגעניגען? איהר זיצט גאנצע 2 שעה אין קאפע „אידעאל“ (פיעטרק. 48) און איהר קוועלט אפ. איהר קוועלט פון יעדער פיגור, יעדער „פערשוין“ ווערט ווארעם אויפגענומען און דער עולם לאכט הארציג.

הכלל, מיר זעהען זיך היינט אין „בערל-שטעלונגען 8 און 10 אווענד.

היינט, פרייטאג, און מארגען שבת 2 פאר-שמערל-טעאטער“.

קאנסומציע 1 זלאטי.

דאס ערשטע יודישע בלומען-געשעפט אין לאדז

שבת צונאכט ווערט אויף פעטריקאווער 67 אין קאסינא פאסאזש געעפענט דאס ערשטע יודישע בלומען-געשעפט א. נ. „קאסינא“.

א יודיש בלומען געשעפט אין אונזער שטאט איז אמת א נייעס און פערדינט מצד דער יודישער בעפעלקערונג אויף אונטערשטיצונג. די לייטונג ליגט אין ערפאהרענע הענד.

DR. MED. H. LUBICZ

פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראנקה.
צעגעלניאנא 7 (פריהער 43), טעל. 141-32
עמפפאנגס-שעה׳ן 8—10, 12—2 און 5—8 אווענד.
זונטאג און יום-טוב פון 9—11 בייטאג
און יו״ט 9—1. פאר דאמען בעזונדער ווארטע-זאל

קלאנג-טאן-קינא

Zachęta

זגערזשער 26

היינט און פאלגענדע טעג!

1) דער שעהנער פילם פון סעזאן א. נ.

פירשטין מאנטע קריסטא

אין די הויפט-ראלען:

Brygida Helm i Rudolph Forster

II.

ערליכע קאמעדיע פון אלע צייטען א. נ.

„נור נישט אין די ליפען“

עראטיק! פיקאנטעריע!

אין די הויפט-ראלען:

Mikołaj Rymski, Alicja Pissot

אנהייב 4 נ. מ. שבת און זונטאג 12 בייטאג

לאזט אייך נישט נארען פון ביליגע טאנדייט=רעקלאמען
און געדענקט, אז די איינציגע קוועלע פון די עלעגאנטסטע און נייעסטע פאסאנען
דאמען און הערן = שיך
איז נור אין דעם רענאמירטען לוקסוס=שיך=מאגאזין פון
I. GRÜNBERG
לאדז, 6 שרודמיעסקא 6.
טעל. 263-92.
רעוועלאציאנס=נידריגע פרייזען פון 15 ביז 20 זל. קומט און איבערציינגט אייך!

רעוויזיאניסטישער מיטינג

נעכטען אין אוונט איז פארגעקומען אין זאל פון לאדזער הצה"ר א רעוויזיאניסטישער מיטינג אין צוזאמענהאנג מיט דעם פלעביסציט און הסתדרות.

דעם מיטינג עפענט מגר. בערקאל. נאך די רע־פעראטען פון אינזש. עלפערן און מ. קלינגבייל האט אנגענומען די פערזאמלונג א ענטשפרעכענדע רעזא־לוציע, וועלכע ברענגט צום אויסדרוק דעם ווילען פון די רעוויזיאניסטישע מאסען צו א שלום אין די ציוניסטישע רייהען און שיקט א דערמוטיגונגס־גרוס דעם פרעזידענט זשאבאטינסקי.

אויסשטעלונג פון רעגינא מונדלאק אין „בני ברית"

די בילדער־אויסשטעלונג פון דער בערימטער קינסטלערין רעגינא מונדלאק, אין לאקאל פון „בני ברית, האט גרויס ערפאלג.

די אייגענארטיגע קינסטלערין, האט דא אויס געשטעלט די בעסטע בילדער, וועלכע זי האט געשאפען אין די לעצטע יאהרען, רעגינא מונדלאק צייכענט זיך אויס אין איהרע בילדער מיט א טיפען זין פאר דאס פאלקסטימליכע.

מארגען, שבת — „אראראט"

געזעגנונגס־אויפפיהרונג פאר'ן ארויספאהר קיין אויסלאנד

מ'האט אלץ גערעדט און גערעדט ביז מ'האט זיך סוף כל סוף דעררעדט: די „אראראטניקעס" פאהרען טאקע אויף גאסטשפילען קיין אויסלאנד, און דאס טאקע — אויף פסח...

עס וואלט אבער אנ'עוולה געווען, אז די „אראראט"־לייט, וואס זענען געבוירען געווארען און האבען זיך אויסגעוואקסען אין לאדז, זאלען אויס־מיידען זייער היים־שטאט און זיך נישט געזעגנען מיט די בני עיר.

מען האט דעריבער געטראכט און געטראכט, און ס'איז בהסכם כל הלאדזער אראראטניקעס בעשלאסען געווארען צו ארגאנזשירען מארגען, שבת אין דער „פילהארמאניע" א גרויסע געזעגענונגס־אקאדעמיע, אין וועלכער עס וועט זיך בעטייליגען דער גאנצער אנסאמבל, וואס פאהרט קיין אויסלאנד (שיינע־מרים, מאשעלע פעטערמאן, אלמא שמאראגד דזשיגאן, שומאכער, גאלדשטיין, פולאווער, בירנ־בוים, בערגמאן) און ז. סעגאלאוויטש, ד"ר וו. פאלעק און מ. בראדערזאן.

מען וועט זיך געזעגענען מיט'ן היימישען עולם און זיך ווינשען געגענזייטיג אלדאס גוטס!

לעצטע פארשטעלונגען פון ווינטער=סעזאן

אין „פאלקס=טעאטער"

די טרופע וועלכע שפילט אין פאלקס־טעאטער פערענדיגט שוין דעם ווינטער־סעזאן, און שפילט די לעצטע 5 פארשטעלונגען.

היינט פרייטאג און מארגען שבת אוועגד, ווערט געשפילט „פון ווייטען סיביר", שבת נאכמיטאג „די שטיף מאמע" מיט געזאנג, טענץ, דער אר־קעסטער געפינט זיך אונטער דער לייטונג פון די־ריגענט דוד בייגעלמאן.

„אין דערדריקענד־שווערע צייטען.
ווען אלץ קרעכצט און שלוכצט פון קראמף,
קומט משיח נישט צו רייטען,
העלפען מוז מען זיך מיט קאמף".

„טרוימלאנד"

י. סארק

דיכטערישע רעפלעקסן פון דער עפאכע.

פרייז: לאדז 1.25 זל., פוילן 1.50, אויסלאנד 1.75 מיט פארטא
S. Korkuczańska, Łódź, Kilińskiego 63.

Dr. med.
R. Zalcwasser
כירורג
ציגעל=גאס 19, טעל. 125-17
נעמט אן פון 1–2 און פון 4–6 נאכמ.

Dr. med. P. Brnau
צוריקגעקעהרט פון פאריז
ספעציאליסט פאר הויט- און ווענערישע קראנקהייטען
נעהמט אן פון 8 ביז 1 און פון 4 ביז 8 אוועגד.
Cegelniana 4, tel. 216=90.

לאדזשער יודיש רעפרעז. טעאטער „ראזמאיטאשטשי" ציגעל־גאס 27. טעל. 112-25.
דיר.: דוד צעלמייסטער.

געזעגנונגס=גאסטשפילען פון אפערעטען=פאר
וויערא קאניעווסקא און פאול ברייטמאן
היינט פרייטאג 9.30 אוונט. מארגען שבת, בייטאג 4.30 און אוונט 9.30

לעצטע 3 טעג פון ווינטער=סעזאן!

ווערט געשפילט די שטארק אויסגענומענע שלאגער=אפערעטע

דער קאבארעט=זינגער

אין 3 אקטען, 4 בילדער פון ד. פליישמאן.

א אמת'ע פאסירונג פון א ניו־יארקער גענג־יונגעל, וואס האט מיט זיין שעהן זינגען אויפגעשטורמט די 6=מיליאניגע וועלט־שטאט.

יעדער געזאנג-נומער א שלאגער!
יעדע קאמישע סצענקע א הוראגאן פון געלעכטער!

פרייזען בייטאג: פון 45 גר. ביז 1 זל. ערשטע רייה

עפעקטפולע אויסשטאטונג!
כאר און ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון דיר: ל. זעלמאן.
ס'נעהמט אנטייל דער גאנצער „ראזמאיטאשטשי"-אנסאמבל:

פרייזען אין אוונט: פון 80 גר. ביז 2 זל. ערשטע רייה

גרודבערג יצחק, גוטמאן ק., הערשקאוויטש ש., האמבורגער ד., ליפמאן משה, ליפמאן נא־טאליע, ליטאן ענ', לעמבערגער גרשון, לודנער ס., צווייליך י., רובינא מאניא.

זונטאג — 2 גרויסע געזעגנונגס=פארשטעלונגען.

געשיכטע פון יודען אין לאדז

(ענדע פון דער 8טער זייט)

פון האנד און מאשין־וועבעריי. אלס דערגענצונג צו די ידיעות דינען אונז די צאהלען פון דער סטאטיסטיק פאר די יאהרען 1860, 1861 און 1862 וואס איז געמאכט געווארען דורך דער לאדזער, שטאטישער מאכט, א דאנק וועלכע מיר קענען זיך דערגענצען דאס בילד פון דער געזעלשאפטליכער סטרוקטור פון דער לאדזער יודישער בעפעלקערונג, וועלכע איז געווען בעשעפטיגט אין דער טעקסטיל־אינדוסטריע.

פון אנדערע בערופס־גרופען ווארפט זיך בעזונדער אין די אויגען דער וואקסענדיגער יודישער אנטייל אין דער קאמוניקאציע און טראנספארט אין 1861 דערגרעכט די צאהל פון יודישע בעלי־עגלות ביז צו 38 ד.ה. ביז צו 12.9 פראצענט פון דער גאנצער יודישער פיזיש־ארבייטענדיגער בעפעלקערונג.

אינטערעסאנט איז אויך דער פראצעס פון דער יודישער אינפילטראציע אין די בערופען, וואס פערלאנגען בעדייטענדיגע פיזישע כחות, מיר האבען שוין אויבען אנגעוויזען אויף יודישע שמידען און שלאסער, אויסערדעם זענען אויך יודען אריינגעדרונגען אין דער בוי־ארבייט און אין דער אזוי־גערופענער „שווארצער ארבייט". אין 1842 נאטירט די סטאטיסטיק דעם ערשטען, יודישען ברוקיר־ארבייטער, אין 1850 — דעם ערשטען יודישען מויערער און אין 1861 — א שטיינהאקער און 10 יודישע טרעגער. יודישע טרעגער נאטירט נאר די מאגיסטראטס סטאטיסטיק. די קהלשע סטאטיסטיק האט זיי, העכסטווארשיינליך, ארונטערגענומען אונטער דער אלגעמיינער רובריק פון טאג־לוינער, דער סך הכל פון יודישע „שווארצארבייטער" האט אין 1861 בעטראפען 13 מאן: 10 טרעגער, 1 שטיינהאקער, 1 ברוקער, און 1 מויערער. דיזאזיגע 13 מאן האבען אויסגעמאכט 4.4 פראצענט פון דער יודישער, פיזישער ארבייטערשאפט.

—=—

WODNE TKANINY E. i L. KAHAN PIOTRKOWSKA 80
Skład Komisowy: Z. Bornstein S. A. Starzyce.

דער באבעס קישעלע

(ענדע פון דער 9טער זייט)

זעהר אומגליקליך. האט ער געפרעגט: וואס - זשע טוט מען? האט זי נישט געוואוסט, וואס צו ענט־פערן, ווארום באמת טאקע, וואס האט מען גע־קאנט טאן? איצט קומט אזוי נישט פאר, אבער אמא־ליגע צייטען...

— זענען זיי אזוי געזעסען און געקוקט איינס אויף דאס אנדערע מיט אויגען אנגעגאסענע מיט טרערען. און די באבע, פיהלענדיג, אז דאס הארץ ווערט איהר צוריסען פון צארטקייט און רחמנות, האט א זאג געטאן:

— וויין נישט. איך וועל דיר שענקען אט דאס קישעלע.

— ווען? — האט ער געפרעגט מיט אזא ערנסט קייט, גליך ווי פון דעם וואלט אפהענגען דאס גאנ־צע לעבען זיינס.

— ווען איך וועל' עס ענדיגען, — האט זי גע־ענטפערט... און אט, זעהסט, זי האט זיך נישט גע־איילט צו ענדיגען דאס קישעלע. דא זענען שוין נישט יענע אוזארען, וואס זי האט געהאט פערטראכט; דא אין עפעס פערפלאנטערט, פערדרעהט, קאמפליצירט קענטיג, זי האט מורא געהאט צו פערענדיגען דאס קישעלע.... יא, זי האט עס טאקע נישט פערענדיגט... זעהסט, זי האט פלוצלונג איבערגעריסען, כמעט שוין ביים סאמע סוף.... אט דאן איז געבוירען געווארען מיין מוטער.... דאס ערשטע און דאס לעצטע קינד איהרס, ווארים מיין באבע איז געשטארבען פון דער קימפעט, ווען זי איז נאך נישט אלט געווען אפילו קיין אכצעהן יאהר....

— און דער זיידע האט דאס קישעלע דעם פריי־קאזשטשיק נישט אוועקגעגעבן, און יענער האט גאר אפילו נישט געוואגט צו בעטען אזא זאך, כאטש באמת האט דאס קישעלע געהערט צו איהם.... און אזוי ארום איז דאס קישעלע איבערגעגאנגען צו מיין מוטער און פון איהר האב איך עס גענקריגען....

— און ווער־זשע, איזא, האט דיר אט דאס דער צעהלט? — האב איך א פרעג געטאן.

— וואס? וועגען דער דאזיגער געשיכטע? אט טאקע דאס זעלבע קישעלע! יעדעס בלימעלע און יעדעס שטענגעלע דא דערצעהלט דאך פיל־פיל מעהר פון אלע רייד און ווערטער... איך זעה אבער, אז דו גלויבסט מיר ווידער נישט.

* * *

דאס האט מיר אמאל דערצעהלט איזא — די אמאליגע פריינדין מיינע — א מיידעל א פאנטאזיאר־קע, מיט פער'חלומ'טע, פערוואונדערטע אויגען.

Dr. REICHER
פאלודביאווא 28, טעל. 201-93
צוריקגעקעהרט
ספעציאליסט
פאר מענער=שוועכע=בעהאנדלונג
סעקסועלע בעראטונגען ג.ון פסיכא-אנאליזען
נעמט אן פון 8–11 און פון 5–8 אוועגד

Dr. med.
P. KOTOK
אינערליכע קראנקהייטען
ZEROMSKIEGO 44, telef. 114-25
נעהמט אן פון 5 ביז 7 נאכמיטאג.

מעלדונגען

איגוד הציונים המדינתיים בלודז
פילסודסקיעגא 57

מארגען, שבת דעם 6 אפריל ד. י. פינקטליך 8,30 אוועגד קומט פאר א רעפעראט פון חי' א. שעפסק' א. ד. ט. „פאליטישע אקטואליען" איינגאנג פריי פאר חברים און סימפאטיקער. 7109

זש.ט.ק. (וואולטשאנסקא 35, טעל. 121-53)

אויספלוג ען. שבת, ד. 6־טען מערץ ה.י. קומט פאר אנ'אויספלוג אין דער טעפיכער־פאבריק פון פ. מ. מיזעל. זאמעלפונקט 10.30 א זייגער פריה אין לאקאל פון דער געזעלשאפט.

זונטאג, ד. 7־טען ה. ח. קומט פאר אנ'אויס־פלוג אויף דער אויסשטעלונג פון ר. מונדלאק (ווארשא) אין דער לאזשע בני־ברית. זאמעלפונקט 11 פריה אין זש.ט.ק.־לאקאל.

אימפרעזעס: פרייטאג, ד. 5־טען ה. ח. 9 א זייגער אוועגד קומט פאר אין לאקאל פון דער געזעלשאפט א פארלעזונג פון דיר. א. פע־רעלמאן א.ד.ט. „דאס ראסען־פראבלעם". איינ־גאנג פריי.

זונטאג ד. 7 אפריל ה. י. פונקט 5 א זייגער פארנאכט ,קומט פאר אין אייגענעם לאקאל א חברי־שער טיי־אוועגט. איינגאנג פאר מיטגלידער און געסט.

דער סעקרעטאריאט פון דער געזעלשאפט נעמט אן איינשרייבונגען אויף די ארגאניזירענדע זיך ראד און שווים טעקציעס און גיט ארויס הנחה־בילעטען אין די קינאס לונא, ראקעטא און הנחה־באנעס אין אלע אנדערע קינא־טעאטערס יעדען טאג אויסער שבת, פון 1-10 און 5—10.

די ביבליאטעק איז טעטיג צוויי מאל וועכענט־לעך: מאנטאג און מיטוואך פון 8—10 אוועגט. דער לייען־זאל — יעדען טאג, אויסער שבת און זונטאג. 756

„ברית ישורון" פראנציסקאנער 4

מוצש"ק ג' לח' ניסן 8 אוו. קומט פאר א דיסקוסיע א.ד.ט. „יא אדער נישט גיין צום 19. ציונ. קאנגרעס" מיט'ן אנטייל פון די ח"ח בן־חנוך א. פ. דייטש מ. ד. מאי א. א..

זונטאג ד' ניסן 8 אוו. קומט פאר א קעסטעל אוועגד. 7098

געז. קולטור - ליגע זאכאדניא 68
טעאטער פארשטעלונגען

די געז. קולטור־ליגע גיט ארויס הנחה־בילע־טען אויף אלע פארשטעלונגען פון וויערא קאניעוו־סקא און פאול ברייטמאן אין טעאטער „ראז־מאיטאשטשי".

קינא־סעאנסען

די געז. ק. ל. גיט ארויס הנחה בילעטען אין די קינאס איירעפא ,לונא און דאם לודאווי. בי לעטען צו בעקומען אין סעקרעטאריאט זאכאד־ניע 68, יעדען טאג פון 10—2 און פון 4—10 אוועגט.

די גראסער ביבליאטעק

די גראסער ביבליאטעק זאכאדניע 68 בעזיצט א גרויסען אויסוואהל פון די נייעסטע פוילישע און יודישע ביכער, איז טעטיג יעדען טאג פון 6—10 אוועגט און שבת פון 10—2 נ.מ. דער אפצאל איז א קליינער. פערשרייבט אייך אלס לייענער אין דער גראסער ביבליאטעק. 755

OGŁOSZENIA TELEFONICZNIE
121-36
lub
121-16

Załatwia fachowo
Akwizycja ogłoszeń
S. Fuchs
Piotrkowska 50

ע לעגאנטע דאמען און הערען!!!

L. FRIEDLAND

אין דעם איבעראל בעקאנטען שיך=סאלאן

ŁODZ, CEGIELNIANA 15, TEL. 171-41

מיר בעזיצען אויף לאגער צום פריהלינג און זומער=סעזאן די נייעסטע קרעאציעס פון דאמען, הערען און קינדער-שיך צו בעדייטענד פערקלענערטע פרייזען.
סאלידע בעהאנדלונג!

שיך

קויפט נור — די — עלעגאנטסטע און בעסטע

צום ערשטען מאל אין פוילען! — די יודישע רעפובליק אין ראטען=פערבאנד

בירא=בידזשאן

(דאס נייע לעבען אויפן ווייטען מזרח)

איהר אויפבוי און ענטוויקלונג. — יודישע פרייד און לייד. — יודישע פאלקס-לידער און פאלקס-מוזיק. —

אין דער יודישער שפראך!

דאס איז דער סאוויעטישער פילם, וואס ווערט געוויזען היינט און פאלגענדע טעג אין קינא „MIRAŻ" (קאנסטאנטינער 16)

צוזאמען מיט'ן צווייטען סאוויעטישען פילם: „נייע מענשען"

ביידע פילמען פאר איין בילעט! די פרייזען נישט געהעכערט.

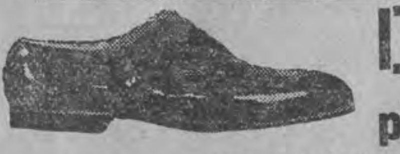

od Zł. 18.—

ELEGANCKIE
pantofle męskie
czarne i bronzowe

we firmie **ALFRED HEINE, Pomorska 24**
TEL. 175-74. FILJI NIE POSIADAM!

נאר פאר מענער!

דער לאנג-עקזיסטירענדער לאדזער ערשטקלאסיגער ספעציאליסט פון הויזען איז צוריקגעקומען פון פאריז, ווער עס וויל טראגען הויזען לויט דער לעצטער מאדע דארף זיך ווענדען נאר צו דעם ספעציאליסט פון הויזען

ב. פיוולעוויטש, אלעע 1. מאי 2, פראנט, 1. שטאק

רעקלאמע פרייזען! קומט און איבערצייגט אייך!

מעטאל-בעטען מאטראצען אלע ארט קינדער=וועגעלעך

אין א רייכען אויסוואהל
וויזשימאטשסעס, אייז-קאסטענס, פעלד=בעטען פאטענט „Perfekt" א. ד. גל. קויפט מע אמביליגסטען אין דער עלטסטער און רעעלסטער פירמע

J. B. WOŁKOWYSKI

עקזיסטירט פון יאהר 1896
פאבריקס=לאגער:
לאדז, נארוטאוויטשא 11
טעל. 137-70
געדענקט דעם אדרעס!
ספעצ. רעפעראטור-ווערקשטעל און לאקירער

שנעל=דרוקעריי בראמבערג

צעגעלניאנא 8. טעל. 255-09

פיהרט אויס:
בריף-בויגען, קאנווערטען, רעכנונגען, קוויטאנציעס, פערלאבונגס- און חתונה-קארטען, וויזיט-קארטען, פריקא- און קאנפעקציע-עטיקעטען, שפרימט-באנדראלן

רעעלע און שנעלע!!! מאדערנע און ביליג

בוכהאנדלונג נ. בערלינסקי, לאדז:

אויסערגעוו. ביליגער פערקויף פון אמעריקאנער ביכער

נאר	אנשטאט	
		מש. דארווין—ענטשטעהונג פון מענשן, רמך איל.
10.50	81.—	1100 זייטען, 3 לוקסוס-בענדער
3.50	17 75	ס. סטעפניאק, אונטערערדישע רוסלאנד
4.50	24.75	סט. פשיבישעווסקי, בעל-שכל, 2 בענדער
3.25	13.75	ה. ספענסער, ערציהונג (גייסט., מאראל., קערפ.)
3.50	17.75	ד"ר ב. ליבער, געשלעכטס-לעבן פון מאן און פרוי
14.—	85.—	מענדעלע מוכר ספרים, אלע ווערק, 22 ב.
14.—	90.—	ט. ספעקטאר, אלע ווערק, 12 ב.
15.—	50.—	ש. ציטראן, אלע ווערק, 9 ב.
		ד"ר ל. גאלדשטיין, צוזאמענבראך אדער איבערבוי,
3.90	30.—	4 ב., 1200 זייטען
14.—	110.—	ישראל וואקס, אלע ווערק, 19 ב.

אויך צו בעקומען אלע אויסגאבען, וואס זענען נאר פאראן אויפ'ן ביכער-מארק. א גרויסער אויסוואל פון פיעסן. אויסערגעוו. ביליגע פרייזען
אדרעס: נ. בערלינסקי, לאדז, פלאטשאט 12 אין הויף, 2. שט.

Dr
Wajnberg

ספעצ. פאר לונגען-, הארץ- און סקלעראז-קראנקהייטן.
וואוינט יעצט פיעטריקאווער 145
טעל. 126-02.
נעמט אן פון 9—10 פריה, 3—5, 8—9 אוו.

ד"ר העללער

ספעצ. פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע
טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אוונט
זונטאג פון 11—2 מיטאג.
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל.
אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פרייזן

Dr. med.
Marja Gutman
קינדער-קראנקהייטען
Gdańska 26, tel. 173-00.
ord. codz. 3.30 — 5.30.

Dr. H. Szumacher
הויט- און ווענערישע קראנקהייטען
פיעטריקאווער 56
טעל. 148-62
נעמט אן פון 9 ביז 1; 5 ביז 9 אוונט.
זונטאג און יום-טוב. חגאות—פון 10 ביז 1;

לעטשניצע

פאר ווענערישע קראנקע פון דאקטוירים ספעציאליסטען
לאדז, זאוואדזקא 1
טעל. 122-73
עפענט פון 8 פריה ביז 9 אוונט.
ווענעריש-קראנקע, מענער-שוואכע און הויט-קראנקהייטען
אנאליזען פון בלוט און אורין
די פערהיטונגס=סטאציע איז עפען א גאנצען מעת לעת
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל
א בעראטונג 3 זל.

Dr.
J. Neuman
כירורג
(וועלכער ארדינירט אין שפיטאל אויף דרעוונאווסקא).
נעמט אן אין דערהיים פון 6—8 אוונט
זאכאדניא 57, טעל. 128-95

Dr med. **M. TAUBENHAUS**
ספעציאליסט
פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
פערהיטונג געגען שוואנגערשאפט
זגערזשער 11, טעל. 246-09
נעמט אן פון 4-8 אווענד.

INSTYTUT KOSMETYCZNY
„DEA"
pod fachowem kierownictwem lekarza
Cegielniana 15, tel. 149-07
przyjmuje od 11–2 i od 3–7 w.

Dr. **Artur Banasz**
כירורג-אוראלאג
וואולטשאנסקא 23
טעלעפאן 139 88.
נעהמט אן פון 4—6 נאכמיטאג.

לעטשניצע

פון דאקטוירים - ספעציאליסטען
זגערזשער 17
טעל. 116=33
רענטגען=גאבינעט
ווענעראלאגישעס אמבולאטאריום
פון 9 פריה ביז 8 א זייגער אוונט.
וויזיט 3 זל.

OGŁOSZENIE.

Zarząd Miejski w Łodzi ogłasza przetarg nieograniczony: I — na dostawę 1400 m.³ kamienia polnego, II — na przewóz materjałów do budowy dróg:

a) 2650 tonn cementu,
b) 150000 sztuk krawężników i płyt chodnikowych,
c) 60000 sztuk kostki betonowej.

Warunki ogólne, wzór umowy i oferty otrzymać można w Wydziale Budownictwa, Plac Wolności No. 14, pokój 34 w godzinach od 11 do 13. Oferty na dostawę kamienia i przewóz poszczególnych materjałów każda z osobna z oznaczeniem cen jednostkowych składać należy w Wydziale Budownictwa, pokój No. 41 do dnia 20 kwietnia 1935 roku do godz. 12-ej w kopertach podwójnych, zamkniętych z napisem:

„Oferta do przetargu na przewóz materjałów drogowych" lub „Oferta do przetargu na dostawę kamienia".

Koperta zewnętrzna powinna zawierać dowód złożenia wadjum do depozytu Zarządu Miejskiego oraz drugą kopertę zalakowaną, zawierającą ofertę, podpisane warunki ogólne i wzór umowy.

Wadjum w odpowiedniej wysokości może być złożone w gotówce lub w wartościach, wymienionych w warunkach ogólnych przetargu.

Oferty mogą być składane na część dostawy kamienia (200 m.³), względnie na przewóz poszczególnych materjałów.

Otwarcie ofert nastąpi dnia 20 kwietnia 1935 roku o godz. 12.15 w pokoju No. 44.

Zarząd Miejski zastrzega sobie prawo wyboru oferenta, prawo powierzenia tylko częściowej dostawy, jak również prawo odrzucenia wszystkich ofert.

Oferty, nieodpowiadające warunkom przetargu lub złożone po terminie, rozpatrywane nie będą.

Zaznacza się, że na kopercie zewnętrznej nie może być uwidocznione nazwisko oferenta. —

Łódź, dnia 5 kwietnia 1935 roku.

Zarząd Miejski w Łodzi.

ראטעוועט דאס געזונד!

א קראנקער מאגען איז אפט די סיבה פון פארשידענע קראנקהייטען.

ZIOŁA z GÓR HARCU Dra LAUERA

זענען א גוט מיטעל צום רעגולירען דעם מאגען. דורך פעטמיטיגען אבסטרוקציעס און זענען א מילד נאטירליך אפפיהר-מיטעל. זיי בעזייטיגען די טוילונגס-פראדוקטען וועלכע פארגיפטען דעם ארגאניזם.

ZIOŁA z GÓR HARCU Dra LAUERA

ווערען געברויכט בײַ קראנקהייטען פון דער לעבער, נירען, גאלשטיינער און מערידען, ווערען בעקומען דורך די אפטייקן.

לאמפען=פאבריק

ש.פ. שמאל־עוויטש

לאדז, פאלודניאווא 8, טעל. 164-39

עמפפעהלט

לאמפען

אין מאדערנע סטיל=ארטען צו די ביליגסטע פרייזען

Dr. med.
Z. DATYNER
אוראלאג
ספעצ. פאר נירען, בלאז און אורין-קראנק.
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95
נעהמט אן פון 2—3 און פון 6—8 אוו.

Dr, med.
A. KLESZCZELSKI
ספעצ. פאר בלאזען, נירען און הארן-קראנקהייטען
Narutowicza 16 tel. 127-79
(Piłsudskiego 76)
שפרעכשטונדען פון 4—6 נאכמ.

קראנג-קינא
CAPITOL
זאוואדזקא 16

היינט גרויסע פרעמיערע!
די פרעהליכסטע אפערעטקע
פון Franc Lehar א.נ.
„פרייליכע אלמנה"
אין די הויפט-ראלן: JEANETTE MACDONALD, MAURICE CHEVALIER אין די הויפט-ראלן.
רעזשי: ERNST LUBICZ אנהויב פון די סעאנסען טעגליך 4.30 נאכמ. שבת און זונטאג 12.30 בייטאג

קלאנג-קינא-טעאטער
CORSO
לעגיאנוב 2/4

אונזער שלאגער-פראגראם!
„Śluby Ułańskie"
פרעכטיגע קאמעדיע-דראמע לויט דער נאוועלע פון K. A. Czyżowski — אין די הויפט-ראלען: Marja Modzelewska, Aleksander Żabczyński, Franciszek Brodniewicz, Tola Mankiewiczówna, Witold Conti, Władysław Walter, Czesław Skonieczny, St. Sielański i in. — אויסערן פראגראם: אקטואליטעטען פון FOX — פערקלענערטע פרייזען פון די פלעצער: אויפ'ן I סעאנס 50 און 54 גר.. אויף די איבריגע 54 גר., 85 גר. און 1.09 זל. אנהייב אין נעוו. טעג 5 נאכמ., שבת און זונטאג פריהמארגען-סעאנס 11 און 13 זייגער.

קלאנג-קינא-טעאטער
Czary
2 ציגעל-גאס 2.
אנהויב פון די סעאנסען: 4 א זייגער נאכמ.

היינט פרעמיערע פון גרויסען דאפעלטען שלאגער-פראגראם
I. צום ערשטען מאל אין לאדז! BUCK JONES אין פילם „דער נקמה-נעמער פון דער פרעריע" א. נ.
רעזשי: Louis King
אין דער פרויען-ראלע די שפאנערין LUPITA TOVAR
II. דאס נייעסטע מייסטערווערק פון FOX רעזשי פון בעקאנטען שעפער פון „Kawalkada" Frank Lloyd א. נ.
„האפרא"
דאס איז איינס פון די פילמען, וועגן וועלכע ס'רעדט די גאנצע וועלט.
אין דער הויפט-ראלע CLARA BOW אנהייב 4 נאכמיטאג.

קלאנג קינא טעאטער
BAJKA
פראנציסקאנער 31a
צופאהר מיט טראמוואיען 1, 6 און 14

היינט און פאלגענדע טעג! פרעכטיגער דאפעלטער פראגראם! היינט און פאלגענדע טעג!
1) מעכטיגע דראמע פון א פרוי, דורך וועמענס לעבן ס'גיהען אדורך 3 מענער.
„ליבעס-טאנץ"
אין די הויפטראלען: JOAN CRAWFORD
שפאנונג! פאטאס! סענטימענט! לידלעך!
אנהייב 4.30 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב 12 א זייגער בייטאג.
2) פילם, וועלכער האט ענטציקט די גאנצע וועלט
„שפיאן נומער 13"
אין דער ראלע פון אמעריקאנער MATA-HARI
די שעהנע MARION DAVIES און GARY COOPER
פרייזען אויף די ערשטע סעאנסען צו 40 און 50 גראשען אויף אלע פלעצער

קינא-רעוויו
AMOR
89 פאמארסקא 89, טעל. 248-05
דאס בילינסטע טעאטער אין לאדז

פון דאנערשטאג, דעם 4 אפריל ביז זונטאג, דעם 7 אפריל, פערבאנד פון די ארטיסטען פון די פוילישע ביהנעס אונטער לייטונג EDWARD REJ
פרעזענטירט די פרעהליכע רעוויו
„רעי פיהרט דעם גן-עדן"
פארשטעלונג אין 19 בילדער א. נ.
עקספלאזיעם פון געלעכטער!
ס'נעמען אנטייל: Rita Konarzewska, Zofja Carina, Wanda Wolińska, M. Mieczkowski, Edward Rewski, Edward Rej, Baśka Orwid, Adam Dobosz, J. Marr i Wiesław Gawlikowski.
אויפן עקראן: דער מעכטיגסטער 100-פראצענטיגער פוילישער קלאנג-פילם א. נ. „SZYB L. 23" אין די הויפטראלען:
דירר. זנאמיראווסקי. קינסטל. לייטער: ע. רעי קאפעלמייסטער: מאכנאצקי.

קינא-טעאטער
„SZTUKA"
לאדז, קאפערניקא 16a.
טעל. 140-72.

אלע ווערען ענטציקט מיט'ן פילם — א. נ.
„באל אין סאוואי"
די שעהנסטע פילם-אפערעטקע אין דער דייטשער שפראך
אין די הויפט-ראלן: GITTA ALPAR, HANS JARAY i ROZSI BARSONYI
אנהויב אין נעוו. טעג. 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת, זונטאג און יום-טוב 12 א זייגער בייטאג.

קלאנג-קינא-טעאטער
PRZEDWIOŚNIE

זשעראמסקיעגא 74/76
(רוג קאפערניקא)
היינט און פאלגענדע טעג

הערליכע ווינער שאמפאנער קאמעדיע א. נ.
„איז א ווינער קאוויארניע"
רעוואלאציאנס-לידלעך און א סך הומאר. דער פילם ווערט גערעדט און געזונגען אין דער דייטשער שפראך
אין די הויפטראלען: Szöke Szakall, Ernest Verebes i Nora Gregor
נעכסטער פראגראם: „פעטערבורגער נעכט" פילם פון סאוועטישער פראדוקציע.

די קהלה-פערוואלטונג
פערעפענטליכט דערמיט
א קאנקורס
אויף צוזושטעלען צו דער פסח-אקציע 250 פוד מצות 1-טער סארט
די מצות מוזען ענטהאלטען מינדעסטענס 6 מצות אויפ'ן פונט. אפערטען דארפען צוגעשיקט ווערען אין משך פון 5 טעג ד. ה. פון היינט פרייטאג ד. 5 אפריל ד. י. ביז מיטוואך דעם 10-טען אפריל ד. י. איינשליסליך אין דער קהלה-קאנצעלאריע (פאמארסקא 18) אין די אמט-שעה'.
לאדז, דעם 5-טען אפריל 1935.

קמח של פסח
תחת השגחת הרבינאט דפה לאדז!
די איינציגע מיהל אויף לאדז איז געקאשערט אונטער דער שטרענגער אויפזיכט פון היגען ראבינאט. אונזערע ג' קונדען וועלען זיך ווידער איבערצייגען, אז דאס שענסטע און בעסטע זעקעל מעהל אויף מצות בעקומט מען נאר ביי דער פירמע
„עלעקטראמליין"
לאדז, זאקאנטנא 47, טעל. 147-40
וועלכע איז פערענטווארטליך פאר די רעעלע און פינקטליכע ליפערונג לויט יעדענס פערלאנג. פערקויפט איך נישט אויף די פראווינצער מציאות. וואס פאר דעם גראשען ביליגער ביים איינקויף דערלעגט איהר מעהר ביי דעם מצות פערקויף, נאר קומט שוין און בעשטעלט פערזענליך אדער דורך טעל. 147 40.
בעמערקונג: די ליפערונג פאר דער פראווינץ קומען מיר נאך די פערלאנגען פון קויפער מיט אכטונג
Firma „Elektromłyn"
Łódź, Zakątna 47, tel. 147-40.

די 1-טע און בילינסטע קוועלע פון
רעשטען
אויף פאלטענס און אנצ'וגער
פון די בעסטע ביליצער און מאמאשא-ווער סחורות, די מאדערנסטע מוסטערן, אין א גרויסען אויסוואהל. בעקומט מען נאר ביי
R. Szczęśliwy
לאדז, 5 נאוואמיעסקא 5
טעל. 156-09.
גערדינקעס. פראנט 2 שטאק.

בעקאנטמאכונג.
דערמיט מאך איך בעקאנט דער ג' קונדשאפט, אז מ'ין
הערץ-שניידער-אטעליער
איז פון ציגעל-גאס 10 איבערגעטראגען געווארען אויף
פיעטריקאווער 39 פראנט, 2. שטאק
און נעהם אן זעמטליכע בעשטעלונגען פון אייגענע און אנפערטרויטע סחורות לויט די נייעסטע מאדעלען. קומט און איבערצייגט אייך!
מיט אכטונג א. באריצקי.

פענסיאנאט „לאנדאו"
ווילע גראס, ווישביאווא-גורא, טעל. 3
איז טעטיג אויף פסח מיט א שטרענג כשר'ע קוך מיט בעקוועהמליכקייטען, עלעקטריש ליכט, טעלעפאן, ראדיא
א. ד. גל. פרייזען נידריגע.
7068

ענטשולדיגונג
איך ענטשולדיג זיך פאר די פערוואלטונג פון שאכטעלמאכער קארפאראציע פאמארסקא 15
ש. הארטשטארק.
7076

Dr. med. O. EYCHNER
פרויען-קראנקהייטען
צעגעלניאנא 4, טעל. 134-72
נעמט אן פון 2 ביז 3.30 נאכמיטאג און פון 6.30 ביז 8.30 אווענט
אין לעטשניצע זגערזשער 17
פון 10–12 בייטאג.

1000 ראהמען צו גארדינען
צו די נידריגסטע פרייזען ווי אויך א גרויסע צאהל
קינסטלערישע בילדער
שטענדיג אויף לאגער נור ביי דער בעקאנטער פירמע
Roma Spokojna
לאדז, פיעטריקאווער 13.
מיר בעזיצען אויף לאגער אייל-בילדער, ראהמען אוואלנע, לייסטען צו טאפעטען.
ספעציאליטעט: איינראהמען בילדער.
קומט און איבערצייגט אייך!

Dr. med. M. Maślanka
נערווען און פסיכישע קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען
אויף שענקעוויטשא 31
טעל. 147-72.

אכטונג פאהרער'ס!
קילימעס און גארדינען זעהר ביליג ביי פרידמאן, זשעראמסקיעגא 57, פראנט 1 שטאק.
7066

שפארט געלד
דורך קויפען רעעלע סחורה
צו די ביליגסטע פרייזען
לאזט זיך נור ביי דער פירמע
„בארוך"
לאדז, נאוואמיעסקא 30 טעל. 210-58
וועלכע איז די איינציגע
ביליגע און רעעלע קוועלע
פון גוטען קידוש-וויין
ביז די געשמאקסטע פאלעסטינער, אונגארוויינען, ווי אויך אלע סארטען ליקיער, בראנפען'ס און מעהד

HURTOWNIA WYROBÓW GUMOWYCH
CH. TENENBLUM, Narutowicza 16, Telefon 140-59
POLECA: ARTYKUŁY CHIRURGICZNE, TECHNICZNE, SPORTOWE i t. p.

JENERALNA REPREZENTACJA
BERSON-SEMPERIT
UWAGA: Stale na składzie OPONY i DĘTKI rowerowe marki „SEMPERIT" po cenach ściśle fabrycznych! — HURT! — WSZYSTKO z GUMY! — DETAL!

METRO פוזשעיאר 2 — אנהויב 4 נאכמיטאג.
ADRIA גלאוונא 1 — אנהייב 5 נאכמיטאג.

היינט פרעכטיגע פרעמיערע
שוועסטער מארטא איז א שפיאָן
אין די הויפט-ראָלען: CONRAD VEIDT, Madeleine Carroll, Herbert Marshall
דער פילם ווערט אינגאנצען גערעדט אויף פויליש.
אויסער׳ן פּראָגראַם: אַקטואַליטעטען פון „פּאַראַמאַנט" און P. A. T.
פּאַספּאַרטו׳ס און פרייקאַרטען, א חוץ צמטליכע, אונגילטיג.

קלאנג-קינא-טעאטער **„PALACE"** פּעטריקאָווער 108.

היינט גרויסע פרעמיערע!
מייסטערווערק, געשאַפען דורך די בעריהמטעסטע יודישע ארטיסטען, וועלכע האָבען זיך בעזעצט אין וויען. פול מיט הומאָר, פּיקאַנטעריע און רייצענדע מעלאָדיעס:
די בעסטע ווינער קאמעדיע פון סעזאָן 1935
אין דער דייטשער שפּראַך
מוזיק M. Brodsky (קאָמפּאָזיטאָר פון „פּיאָטרוש") — פּראָד: Sascha—Wiedeń

בלומען-פערקויפערין פון פּראַטער

אין די הויפּטראָלען: Rozsi Barsony, Felix Bressart, Fritz Schulz, Tibor v. Halman
2 שעה אומאויפהערליך געלעכטער. — אויסער׳ן פּראָגראַם: נייעסטע קלאַנג-צוגאַבע
אנהייב 4 נאכמיטאג. פאספארטוס (אחוץ אמטליכע) און פרייקארטען אונגילטיג.

היינט — אין קינא **„RAKIETA"**
40 שענקעוויטשא 40
אַנהייב פון די סעאַנסען אין געוו. טעג 4 נאָכמ. שבת, זונטאָג און יום-טוב 12 בייטאָג. שבת און זונטאָג 2 פרימאָרגען-סעאַנסען פון 12—2 און פון 2—4 צו 54 גר. אויף די ווייטערדיגע סעאַנסען זענען די פרייזן גיכט געהעכערט: III - 54 גר. II—80 גר. I—1,09 זל.

די ריזצענדע
די אומפערגלייכליכע
די איינציגע
Franciszka Gaal
אַלס
PIOTRUŚ

פרייז פון אנ׳אנאנאס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי
קליינע אנאנסען
פרייז פון אנ׳אנאנאס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

פרייע פאסטענס

פון זאָפאָרט נויטיג נייטאָרינס צו ביוסטהאַלטער און פּאַסקעס. אויך שטיקערינס צו קינדער-וועש. אויך נויטיג א טיכטיגער יונגערמאַן מיט גוטע רעפערענצען. צו ערפאהרען פּולנאָצנא 14 וו. 34

עס ווערט געברויכט א לערן-יונגעל ביי א דאַמען שניידער פּילסודסקיעגאָ 56 וו. 5 ביי ה׳ ראַדאָמסקי.

עס ווערט געזוכט א יונגע פון בעסערע עלטערן אין עלטער פון 18 יאָהר אין א עלעקטראָטעכנישען ביוראָ ביי קרוקאָווסקי פּאָלודניאָווא 23, טעלעפאָן 139-32.

עס ווערט געזוכט א מעדעל צו נייען שערצען. זיך ווענדען יאַקובאָוויטש נאָוואָמיעסקא 9.

א בעוואוסטע פירמע זוכט זעהר פעהיגע אגענטען צו פערקויפען וויזשימאַטשקעס, פאַר א גרויס געהאַלט. מעלדען זיך טאָג-טעגליך אין ביוראָ שענקעוויטשא 29 וו. 26. 7086

אכטונג! א גערטנער מיט א וויכטיגער ערפינדונג פאַר דער לאַנדווירטשאַפט, זוכט א שטעלע. פון שלעכטע ערד וועט א דאַנק דער ערפינדונג קענען דאָס בעסטע אויבסט וואַקסען. לאַנדבעזיצער מיט קאַפּיטאַל קענען זיך מעלדען. אָפּערטען אונטער „ערפינדונג" אין אדמ. פון דער ציטונג.

ס׳איז נויטיג א שנעלע מאַשינערין צו קעפּע און ארויסצוגעבען צו נייען קעפּע. צו ערפאהרען ביים ציטונגס-פערקויפער קאָנסטאַנטינער 13 טענענבוים

עס ווערט געזוכט א טיכטיגער אגענט, וועלכער איז בעקאַנט אין דער קאָלאָניאַל-בראַנזשע מיט דעטאַליסטען געגען קויציע פון 100 ביז 150 זל. אָפּערטען אונטער „A. B."

Potrzebna od zaraz ekspedjentka do konfekcji damskiej. Wiadomość „Magazyn Konfekcji", Główna 1. 7104

ראַקאַלען

צו פערמיטען א געוועלב מיט א צימער זאַוואַדזקא 27 געאייגנעט אויף אייזען און בלויגעשיר אויך אויף אנדערע זאַכען. צו ערפאהרען אויפ׳ן אָרט.

צו פערדינגען א גרויסע שטוב מיט א געוועלב מיט א מאָדערנער וויסטאַווע ביליג דירה-געלד. צו ערפאהרען ביים ווירט בזשעזשינער 11.

א פראַנטאָווע צימער מיט א באַלקאָן ערשטער שטאָק בעזונדערן איינגאַנג שוין איבערצוגעבען אויף א געשעפט פּאָמאָרסקא 3 וו. 7. 7190

3 צימער און קוך מיט אלע בעקוועמליכקייטען 3. שטאָק פראָנט גדאַנסקא 27 אָפּצוגעבען פון זאָפאָרט.

אכטונג! א שעהן ½ געוועלב פראָנט אין צענטרום נאָוואָמיעסקא געגען פערגיטיגונג צו פערדינגען. ערקונדיגען זיך ביי ליטמאַנאָוויטש נאָוואָמיעסקא 19.

אוועקצוגעבען אַנ׳ערשטקלאַסיגע וואוינונג פון 2 שטיבען מיט א קוך מיט בעקוועמליכקייטען, ערשטער שטאָק ביי וו. ניימאַן, פּולנאָצנא 8.

2 שטיבען מיט קוך ערשטער שטאָק שעהן רעמאָנטירט, עלעקטריע, וואַסער, זלעוו ווי אויך א פּאַפּיראָס-לאַקאַל ערשטער שטאָק מיט פאַרטער געאייגנעט פאַר אלעם, פּולנאָצנא 7. צו ערפאהרען ביים ווירט אונגער. 7067

צו פערדינגען פון זאָפאָרט 3 שטיבען מיט קוכען 1. שטאָק מיט אלע בעקוועמליכקייטען, אויך 2 שטיבען און א קוך, 1 שטוב און א קוך אויף א פאַבריקעל פאַרטער. צו ערפאהרען פּאָלודניאָווא 15 ביים וועכטער אָדער טעלעפאָניש 136-62. 7089

א געוועלב מיט א שטוב ווי אויך א פראָנטאָווע קעלער צו פערמיטען זגערזשער 5. 7097

א שעהנע גרויסע יאַטקע צו פערמיטען, גדאַנסקא 31א צו ערפאהרען ביים ווירט. 752

1, 2 און 3 שטיבען און קוכען מיט בעקוועמליכקייטען ווי אויך א גאַראַזש צו פערדינגען פון זאָפאָרט אויף וואָלטשאַנסקא 117. צו ערפאהרען ביים ווירט.

איבערצוגעבען פון זאָפאָרט א שטוב מיט א קוך מיט בעקוועמליכקייטען אויף פּולנאָצנא 21 ביי מאַנצאַרז.

א גרויס צימער מיט צוויי פענסטער אָפּצוגעבען געאייגנעט פאַר א שניידער-ווערקשטעל, עווענטועל פאַר אנדער פאַך ביי וויעננסקי מיעלטשאַרסקיעגאָ 16 וואוינונג 28. 7107

איבערצוגעבען א גרויסע שטוב ווי אויך א שטוב מיט א קוך ערשטער שטאָק ביליג דירה-געלד נאָוואָטאַרגאָווא 10 וו. 29 רוג פּאָמאָרסקא. 7103

א קוך מיט 4 פייערקעס מיט א גרויסען פּיעטשניק אויף צו פאַרמירען הענטשקעס ווי אויך א מאַסיווער טיש ביליג צו פערקויפען. צו ערפאהרען מלינאַרסקא 9 ביי צוקערמאַן. 7105

צו פערמיטען 2 שטובען און קוך ווי אויך שטיבען מיט קוכען מיט עלעקטריע, וואַסער-לייטונג און אבגוס. צו ערפאהרען ביי דער ווירטין זגערזשער גאַס 43-45.

א פראָנטאָווע צימער אין בעסטען צענטר אוועקצוגעבען. צו ערפאהרען פּעטריקאָווער 58 וו. 3.

2 פרייליינס (שוועסטערן) זוכען פון זאָפאָרט א מעבלירטע צימער מיט א נישט קרעמפּירענדען איינגאַנג ביי א בעסערער פאַמיליע ביז 40 זל. א חודש. אָפּערטען אונטער „40" אָפּצוגעבען אין דער אדמיניסטראַציע. 7041

פערשידענעם

געלעגענהייטליך צו פערקויפען 2 מאָדערנע שלאָפצימער ווי אויך אנדערע מעבעל צו זעהר ביליגע פרייזען נאַרוטאָוויטשא 9 מעבעל-געשעפט.

איך האָב פערלוירען א רעסקאָנטאָ ביכעל אויף דער נאָוואָמיעסקא גאַס פון נומער 2 ביז 12. ביטע געגען בעלוינונג אָפּצוגעבען אין רעדאַקציע.

אכטונג מצה-סוחרים! עס איז דאָ צו פערקויפען א מיהל צו מאַהלען מצה-רייבעכץ אין בעסטען צושטאַנד, עס איז אין גאַנצען געוואָרען געמאַהלען 2 מאָל אויף די מיהל. זי איז נאָך א נייע. צו ערפאַהרען ביי פּנחס מאָרגענשטערן, רעסטאָראַציע פּעטריקאָווער 28. 7070

א גרויסער אויסוואהל פון פערשידענע שייטלען, אויך מיט פאַריזער שרינגדען צו בעקומען ביי פוקס, זשגאָוסקא 114.

צוליב אפּרייזע קיין פּאַלעסטינא איז צו פערקויפען א שלאָף-צימער און עס-צימער מעבעל אין גוטען צושטאַנד, זאַכאָדניא 52, וו. 32 ביי גיטלער.

איך נעם אָן ראשעל בלוזענשטאָף אויף לוין און פערקויף אויף קילאָ אָפּערטען פאַר „א" אין אדמיניסטראַציע. 7081

KOLUMNA
Pensjonat BESSEROWEJ, tel. 4
נעמט אָן בעשטעלונגען אויף פסח.
צוגענגליכע פרייזען.

די ביוראָ׳ם פון דער פירמע
Transporty Międzynarodowe
Stanisław Rubinsztajn i S-ka
זענען געוואָרען איבערגעטראָגען פון דער מאַניושקי 7
אויף פּיעטריקאָווער 87
טעלעפאָנען: 111-84 און 210-22

א טאַפּעצירער א לאַנגיעהריגער פאַכמאַן זוכט א פאַסטען ס׳קען זיין אויף דער פּראָווינץ עווענטועל אלס שותף. אָפּערטען אונטער טאַפּעצירער אין אדמיניסטראַציע.

ערשטקלאַסיגער בוכהאַלטער בילאַנסיסט האָט נאָך איניגע שטונדען פריי פאַר שטונדענווייזע בוכפיהרונג. אָפּערטען פאַר „בוכהאַלטער".

א שפּול-מאַשין 20 שפּינדעל און א קראַץ-מאַשין אין גוטען צושטאַנד ביליג צו פערקויפען ביי שטערן פּאָמאָרסקא 6. 7077

Pierwszorzędny fryzjer damski, męski z kartą rzemieślniczą poszukuje pracy od zaraz lub na prowincji wiadomość zawadzka L. 17, Zylberman front, 1 p. vis-a-vis schodów. 7058

לעהרערין! גוטע פּעדאַגאָגין ערטיילט אונטעריכט פאַר ערוואַקסענע אין פּויליש, יודישע און דייטשע שפּראַכען צו ביליגע פרייזען. לאַסמאַן בזשעזשינער 15. 7073

שייטלען און פאַריזער שרינדען צו בעקומען ביי פרוי ראָזענבערג קאַמיענאַ 5 צווייטער הויף, צווייטער שטאָק וו. 36.

מאַרקיזעס צו וויסטאַוועס מאַשינאָווע און געוועגליכע צו ביליגע פרייזען פיהרט אויס ק. אָרנער, שלאָסערײ-ווערקשטעל 11 ליסטאָפּאַד 14 טעל. 125-72 פאַר טאַפּעצירערס ביליגע פרייזען.

איך זוך צו קויפען גענוצטע קראַצערס פון וואַטעלינע. אָפּערטען אונטער „קראַצער" אין אדמינ.

ביליגער פערקויף פון מאָדערן מעבעל אויף גינסטיגע בעדינגונגען. לאָדז, 6-טער שערפּיען 2 (עק פּיעטריק.) 9898

אַנאָנסען-פּרייז פאַר א מילימעטער-שורה		
טער׳ן טעקסט — 18 גר.	פּרייסאָג און ערב-יו״ט — 24 גר.	אין דער זייט שפּאַלטען 4
אין טעקסט — 40	— 60	
זאַכ׳ן טעקסט — 12	— 18	
שטעפּער דער טעקסט 50 פּראָצ. טייערער, אויסלענדער 100 פּראָצ. טייערער. פאַר דזינגען — 10 גר. א וואָרט		

נעקרָאָלאָגען — 20 גר. א מ/מ (אין דער זייט שפּאַלטען) קליינע אַנאָנסען ביז 15 ווערטער 1 זל. יעדעס ווייטערדיגע וואָרט — 10 גר.

אַבאָנאַמענטס-פּרייז:
אין לאָדז — 4 זלאָטעס א חודש מיט צושטעלען א היים. אויף דער פּראָווינץ — 5 זל. א חודש; אין אויסלאַנד 7 זל, אמעריקא — 1 דאָל.

פּאַלערן, וועלכע ענדערן נישט פּרינציפּיעל דעם אינהאַלט פון די אַנאָנסען, ווערען נישט אין איבערדריקען די אַנאָנסען אָדער צוריקצוצאָהלען פאַר דעם אַנאָנס

פאַר׳ן אינהאַלט און טאָן פון די אַנאָנסען איז דער פערלאַג נישט פעראַנטוואָרטליך. די אדמיניסטראַציע אין שפּעט מיטאָג און פרייטאָג

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i drukiem sp-ni „Najer Folksblat", Piotrkowska 34.